ХОРАС УОЛПОУЛ
ЗАМЪКЪТ ОТРАНТО

Превод от английски: Жечка Георгиева, 1986

chitanka.info

УОЛТЪР СКОТ ЗА „ЗАМЪКЪТ ОТРАНТО“ НА ХОРАС УОЛПОУЛ[1]

„Замъкът Отранто“ е забележителна повест не само поради невероятно увлекателния сюжет, а и защото е първият съвременен опит да се съчини забавна история по подобие на старинните рицарски романи. Тези достолепни легенди били пренебрегнати и започнали да губят своята стойност още по времето на кралица Елизабет, когато — както научаваме от критичните отзиви през онази епоха — приказните сладкодумия на Спенсър[2] се приемали поради тяхното мистично и алегорично тълкуване, а не в простия и очевиден смисъл на пищен рицарски спектакъл. Драматургията, която скоро след това навлиза в своя разцвет, и преводите на многобройните италиански писатели доставяли на висшите съсловия онези удоволствия, които техните бащи черпели от легендите за Дон Белианис и „Огледало на рицарството“; огромните томове, помагали едно време на благородници и монарси да прекарват приятно времето си, сега били лишени от своите украшения, орязани, съкратени и прогонени в кухнята и детската стая или — в най-добрия случай — във вестибюлите на старомодните провинциални имения. По времето на Чарлс II литературните вкусове клонели силно към френската литература, а това довело до разпространението на възможно най-скучните книги — повествованията на Калпрьонед[3] и мадмоазел Дьо Скюдери[4], които представляват нещо средно между старинните рицарски романи и съвременния роман. Тези два жанра били обединени по такъв несполучлив начин, че от рицарската проза книгите запазили непоносимата й разтегнатост и обстойност, подробните описания на безброй еднообразни сражения, неестествените и насилени обрати в действието, но се простили с непресушимия и щедър талант на гения и силата на въображението, с които често се отличавали старинните романи; същевременно в тях

изобилствали сладникави сантиментални излияния и плоската любовна интрига на съвременния роман, ала липсвал живецът на свойствените му разнообразни персонажи, верността в изобразяването на чувствата и проницателните възгледи за живота. Тези недомислени писания удържали позициите си далеч по-продължително време, отколкото би могло да се допусне, само защото били смятани за развлекателни и нямало с какво да бъдат заменени. Дори по времето на „Зрителят“[5] представителките на прекрасния пол обичали да се уединяват в компанията на „Клелия“[6], „Клеопатра“[7] и „Величественият Кир“[8] (както това драгоценно произведение било наречено от бездарния си преводач[9]). Този извратен вкус започнал обаче да отслабва в началото на осемнадесетия век, а към средата му бил окончателно изместен от творбите на Льосаж[10], Ричардсън[11], Фийлдинг[12] и Смолет[13]; така че дори самото словосъчетание „рицарски роман“, звучащо днес тъй почтено за антикварите и библиофилите, било почти забравено по времето, когато „Замъкът Отранто“ излиза за пръв път.

Своеобразните обстоятелства в живота на Хорас Уолпоул, находчивия автор на това произведение, определили недвусмисленото му предпочитание към така наречения „готически стил“ — термин, който благодарение главно на неговите усилия бил спасен от лошата слава, съпровождаща го преди това, когато означавал всичко, диаметрално противоположно и несъвместимо с правилата на добрия вкус.

Излишно е да напомняме на читателя, че мистър Уолпоул бил син на знаменития министър, държал юздите на управлението по време на царуването на двама последователни монарси, и то така — уверено и властно, че могъществото му изглеждало неотделимо от правата на Брауншвайгската династия[14]. При това положение синовете му естествено получавали в пълен размер придворните блага, които обикновено се полагат на близките роднини на лицата, в чиито ръце са поверени съдбините на държавата. Към усещането за собствената значимост, присъщо на всеки, който се ползува с такова внимание, от най-ранни години се прибавил и навикът да се свързват и отъждествяват интересите на сър Робърт Уолпоул и дори личните дела на семейството му е борбата на партиите в английския кралски дом и

промените в европейските обществени работи. Затова не е чудно, че Хорас Уолпоул, склонен още по рождение да се гордее с родословното си дърво и високо да цени семейната чест, по-нататък задълбочава тази своя склонност, тъй като по силата на обстоятелствата съдбата на собствения му род била не просто свързана, а тясно преплетена със съдбата на монарсите и това извисило достойнството на гербовете на Уолпоулови, Шортърови и Робсартови, от които произлизал, до степен, непозната на първоначалните им собственици. Ако мистър Уолпоул е хранил някога надежди да стане важна политическа фигура, като се възползува от влиянието на своето име, то отстраняването на баща му от власт и съпътстващите го промени в личното му положение го отвратили от обществения живот и много отрано го принудили да се ограничи с уединени литературни занимания. Вярно, че дълги години бил член на парламента, но с изключение на единствения случай, когато твърде достойно и красноречиво защитил паметта на баща си, не участвал в дебатите и се държал настрани от партиите, които ги водели.

Начинът на мислене и естеството на чувствата на мистър Уолпоул до голяма степен определили кръга на неговите, интереси, в който се проявили живото му въображение и острият, подвижен, проницателен ум, обогатен от най-разнообразни познания. Пътешествията развили у него вкус към изящните изкуства, но поради особеното му пристрастие към знатния произход и издигнатото обществено положение той свързал проучванията си в тази област предимно с историята и паметниците на средновековието. Тази му склонност се забелязва още в неговите „Анекдоти за живописци и гравьори“, но „Каталогът на писатели монарси и благородници“ и „Исторически съчинения“ са изцяло дело на антиквар и изследовател на генеалогията. Преклонението на мистър Уолпоул пред знатния произход особено много личи в „Каталога“; но ако авторът е разчитал чрез него да спечели признание, то резултатът бил по-скоро обратен. Защото би било трудно, колкото и да се старае човек, да се състави равностоен по количество списък на писатели плебеи, който да съдържа също такъв нищожен брой достойни за уважение автори. „Историческите съчинения“ са ярък и интересен пример за това как най-щателните антикварни проучвания могат да разколебаят вярата ни в някои факти, признати за безспорни от общоизвестните исторически

съчинения. Любопитно е също така да се наблюдава как защитата на един метод, очевидно избран първоначално само като литературно упражнение, води до прерастването на авторовите съмнения в солидни истини, с които никой не бива да спори.

Домашните занимания на мистър Уолпоул, така както и научните му изследвания, са белязани от интереса към английските старини, който по онова време изглеждал твърде необичаен. Той обичал, според думите на един сатирик, да „гледа на готическите играчки през готически стъкла“; имението му в Стробъри Хил, което избрал за свое постоянно жилище, постепенно се разраснало във феодален замък чрез пристрояването на кулички, кули, галерии и коридори, чиито орнаментални покриви, лампериии със сложни дърворезби и осветени витражи хармонирали с украсата от гербове, хералдически девизи, щитове, кръстосани копия и всевъзможни рицарски атрибути. В наши дни готическият архитектурен стил е така разпространен и се използва тъй безразборно, че по-скоро бихме се учудили, ако провинциалната къща на някой оттеглил се от занаята търговец не е разкрасена със стреловидни прозорци, разделени с каменни колони и гарнирани с цветни стъкла, ако кухненският бюфет не е във формата на църковен олтар, а фасадата на свинарника не е заимствана от старинен параклис. Но в средата на осемнадесетия век, когато мистър Уолпоул започнал да въвежда елементи от готическия стил и да показва как орнаменти, присъщи на катедрали и паметници, могат да се използват за украса на камини, тавани, прозорци и парапети, той не съблюдавал изискванията на господстващата мода, а удовлетворявал собствения си вкус в романтичния облик на издигнатата от него постройка[15].

Останалите занимания на мистър Уолпоул били подчинени на същия принцип, който ръководел историческите му проучвания и архитектурния му вкус. Той справедливо се гордеел с обширните си познания по чуждестранна литература, но те били подвластни на интереса му към английските старини и древните родословия, откъдето заимствал сюжети, за своите стихове, романтична проза и полемични съчинения по история. Проучвания от подобен род са безусловно скучни, но само ако се правят от хора, лишени от всякакво въображение. Ала личности като Хорас Уолпоул и Томас Уортън[16] не са прости събирачи на дребни, сухи факти, обикновено подминавани с

презрение от историците. Те носят в себе си факела на дарованието, за да озарят развалините, сред които обичат да бродят; за антиквари като тях сочните, богати и изпълнени със страст картини от феодалното минало, нарисувани от Фроасар[17], служат за източник на мощно вдъхновение, каквото ученият — историк никога не ще почерпи от страниците на Вергилий. И ето, обогатен от множество знания, натрупани от изучаването на средновековните старини, и вдъхновен — както той сам ни осведомява — от романтичното обкръжение на собственото си жилище, мистър Уолпоул решил да покаже на публиката, че готическият стил може да бъде приложен и към съвременната литература, както вече бе сторил това по отношение на архитектурата.

По същия начин, по който нашият автор създава прототип за съвременна готическа къща, като усърдно се опитва да приспособи богатата, разнообразна и сложна ажурна украса и резба на старинните катедрали към целите на съвременните удобства или дори разкош, така в „Замъкът Отранто“ той се стреми да съедини невероятните случки и величавото повествование, характерни за старинните рицарски романи, с правдивото изобразяване на човешкия характер и сблъсъка на чувства и страсти, които са — или поне трябва да бъдат — отличителни черти на съвременния роман. Ала тъй като мистър Уолпоул не бил сигурен как ще се приеме такова необикновено произведение, а желаел да избегне насмешките в случай на провал, той публикувал „Замъкът Отранто“ като превод от италиански. Изглежда, никой не се е усъмнил, че повестта е негова. Мистър Грей[18] писал на мистър Уолпоул на 30 декември 1764 година: „Получих «Замъкът Отранто» и ви изразявам своята благодарност за него. Тук (т.е. в Кеймбридж) той привлече всеобщото внимание и дори разплака някои от нас; във всеки случай сега всички се страхуват да си легнат нощем. Смятаме, че книгата е превод, и бихме повярвали в истинността на разказаната история, ако не беше свети Никола.“ На приятелите на писателя вероятно скоро е било позволено да надзърнат зад завесата, скрила авторството, а предисловието към второто издание, което накратко тълкува и пояснява естеството на повестта и намеренията на автора, изобщо премахва тази завеса. От следващия откъс, преведен от писмо на автора до мадам Дю Дефан[19], става ясно, че мистър Уолпоул съжалил за отхвърленото инкогнито; чувствителен към критиката като

повечето дилетанти, той бил далеч по-уязвен от подигравките на нехаресалите рицарския му роман, отколкото удовлетворен от похвалите на своите поклонници: „И тъй, обявиха моя «Замък Отранто» за преведен вероятно за да се посмеят над автора. Така да бъде. Само ще ви помоля да не отговаряте нито с една дума на подигравките им. Критиците да пишат каквото си искат; те не ме притесняват. Аз съчиних книгата не за нашето време, което не търпи нищо, освен хладния здрав разум. Признавам, скъпа приятелко (вие сигурно ще ме помислите за по-луд от всякога), че това е единственото ми произведение, от което, аз самият съм доволен; в него дадох воля на въображението си, докато ме възпламениха породените от него видения и чувства. Съчиних го в разрез с всички правила, напук на всички критици и философи. И поради тези причини много го ценя. Дори съм убеден, че след време, когато добрият вкус отново заеме мястото си, узурпирано от философията, моят беден «Замък» ще намери свои почитатели. Впрочем такива той вече има, тъй като в момента подготвям третото му издание. Пиша това не за да изпросям вашето одобрение[20]. Казах ви от самото начало, че книгата няма да ви хареса — виденията на вашето въображение са от съвсем различно естество. Аз не съжалявам, че преводачът е отпечатал второто предисловие, но първото съответства повече на стила на творбата. Искаше ми се тя да мине за старинна и почти всички ми повярваха.“

Макар че осъдителните гласове донякъде приглушили одобрителния хор и с това наранили чувствата на автора, неспирното искане за нови издания на „Замъкът Отранто“ показало колко високо публиката цени това произведение и може би в крайна сметка примирило мистър Уолпоул с вкусовете на неговите съвременници. Тази романтична повест справедливо била оценена не само като първия удачен опит да се създаде нов литературен жанр, но и като образец на нашата развлекателна проза. Сметнахме за уместно да прибавим въведение и някои бележки за творбата и литературния й жанр към последното издание на „Замъкът Отранто“, което издателите са се постарали да направят възможно най-изящно от уважение към самото произведение и таланта на неговия автор.

Би било несправедливо спрямо паметта на мистър Уолпоул да се твърди, че единствената му цел при написването на „Замъкът Отранто“ е била „изкуството да събужда изненада и ужас“; или, с други думи, да

гъделичка тайното, скрито от света влечение към необикновеното и свръхестественото, таящо се дълбоко в душата на всеки от нас. Ако се е стремил само към това, то начинът, който е избрал за постигането на тази цел, може с основание да се нарече тромав и детински. Ала целта на мистър Уолпоул била както по-трудна за постигане, така и твърде важна. Той възнамерявал да нарисува такава картина на домашния бит и обичаи по време на феодализма, която да е напълно правдоподобна и при това изпъстрена и оживена от свръхестествени сили, в чието съществуване безпрекословно са вярвали непросветените от онази епоха. „Земните“ части на повествованието са замислени така, че да се свързват с чудните произшествия; и по силата на тази връзка разните speciosa miracula[21] особено поразяват и впечатляват, макар хладният разум да не допуска тяхната реалност. Разбира се, за да може образованият човек да изпита поне донякъде чувства на изумление и страх, породени от свръхестествени събития, формата и съдържанието на цялата история трябва да бъдат в пълна хармония с тази главна пружина на интереса. Всеки, който в юношеските си години е прекарал самотна нощ в някое от малобройните старинни имения, пощадени от последната мода, която остави непокътната първоначалната им подредба, вероятно е изпитал този свръхестествен страх или дори ужас, породен от огромните нелепи фигури, смътно различими по избелелите гоблени, далечното глухо блъскане на невидими врати, които го делят от останалия свят, дълбокия мрак, в който тънат високите, украсени с резба тавани, едва видимите портрети на древни рицари, прочули се със своята храброст, а може би и престъпления, разнообразните неопределени шумове, които нарушават глухата пустота на почти изоставената къща, и най-накрая усещането, че си се пренесъл назад във времето на феодалната власт и папските суеверия. При такива обстоятелства суеверието става заразно и ние се вслушваме почтително, да не кажа с тръпка на ужас, в легендите, които само ни забавляват на дневна светлина, сред разсейващите вниманието ни гледки и звуци на ежедневието.

Изглежда, че намерението на Уолпоул е било да постигне чрез най-грижливо обмисления сюжет, в който се обръща специално внимание на възпроизвеждането на историческия колорит — костюми и обстановка, — именно такива асоциации, които да подготвят читателя за възприемането на чудеса, сродни с вярванията и чувствата

на участниците в повествованието. Феодалният тиранин, злочестата девица, смиреният, но изпълнен с достойнство свещеник, самият замък с неговите тъмници, тайни врати, параклиси и галерии, картините на феодалния съд, рицарското шествие, турнирите — накратко, обстановката, изпълнителите и действието, тъй реални в тази история, служат като съпровод на призраците и чудесата и имат същото въздействие върху ума на читателя, каквото фигурите от гоблена в описаната по-горе стая върху случайния гостенин. Изпълнението на тази задача изисквало голяма ерудиция, необуздано въображение, необикновен талант. Асоциациите, за които споменахме, са изумително крехки и лесно могат да бъдат прекъснати или разбъркани. Така например не е възможно в наши дни да се построи готическо здание, което да събуди у нас чувства, подобни на описаните по-горе. То може да е величествено или мрачно, може да навява възвишени или печални мисли, но не ще пробуди чувство на мистичен ужас, познато ни от залите, ехтели от гласовете на далечни праотци и стъпките на отдавна погребани поколения. И все пак като писател Хорас Уолпоул постигнал онова, което в качеството си на архитект неминуемо е усетил не по силите си. Далечната суеверна епоха, в която се развива действието на романа, майсторски изобразените готически орнаменти, издържаните в единен тон и, общо взето, пропити с патос обноски на феодалните герои — всичко това постепенно ни настройва да възприемем чудесата, които — макар да не са се случили в действителност в никоя епоха — са били в унисон с вярванията на целия човешки род по времето, когато се развиват събитията в романа. Следователно целта на автора не е просто да изуми и ужаси читателя чрез въвеждането на свръхестествени обстоятелства, а да изостри възприятията му до такава степен, че той да се отъждествi, макар и само за миг, с живелите през онази по-сурова епоха, които

свято вярваха на всяка небивалица.

Трудностите при постигането на такава изящна точност в описанието могат да се оценят, като се сравни „Замъкът Отранто“ с недотам успешните опити на по-късни съчинители, в чиито произведения, въпреки положените усилия да се възпроизведе

атмосферата на старинния рицарски роман, непрекъснато се сблъскваш с нещо, тъй откровено нелепо, че неволно се сещаш за евтин маскарад, в който призраци, странстващи рицари, вълшебници и прелестни девици са издокарани с костюми, взети под наем от един и същ магазин на Тависток Стрийт.

Има един важен момент, в който и най-значителните последователи на мистър Уолпоул не са способни да следват утъпкания от него път.

Съществуват два вида романтични истории: едните са правдоподобни сами по себе си и могат да се възприемат като вероятни през всички епохи; другите звучат невероятно в по-просветени времена, но са били съзвучни с вярванията на съвременниците. Сюжетът на „Замъкът Отранто“ се отнася към втората група. Мисис Радклиф[22], чието име трябва винаги да произнасяме с уважението, което дължим на големия талант, се е постарала да постигне компромис между тези два различни повествователни типа, като в последните глави на романите си обяснява всички чудеса с някакви естествени причини. Можем да издигнем толкова възражения срещу това усъвършенстване на готическия роман, че сме склонни да предпочетем като по-прост и внушителен литературния подход на мистър Уолпоул, който предава свръхестествените събития от гледната точка на хора, живели през единадесетия или дванадесетия век и охотно вярвали в чудеса. Първо, читателят възнегодува, щом разбере, че с измама е бил накаран да повярва в ужаси, които накрая се изясняват като породени от най-прости причини; при втория прочит вече не му е интересно, тъй като още първия път е бил допуснат зад кулисите на действието. Второ, необходимостта да се свали от душата ни бремето на предполагаемия мистичен ужас е също тъй излишна за едно откровено измислено съчинение, както и предвидливостта на благоразумния тъкач Кросното[23], който предлага изпълнителят на ролята на лъва да подаде човешкото си лице изпод маската и недвусмислено да обясни на зрителите, че е човек като всички хора, и то не друг, а именно столарят Талашко. И трето, заместителите на свръхестественото са често също тъй неправдоподобни, както и механизмите, които са призовани да обяснят и подменят. Читателят, от когото се иска да допусне възможността за свръхестествена намеса, много добре разбира какво се очаква от него; и ако е благоразположен

към автора, настройва ума си за възприемане на измамата, замислена за негово развлечение, съгласявайки се по време на четенето с онези предпоставки, на които е основана фабулата[24]. Ако обаче авторът доброволно се задължава да разтълкува всички чудни произшествия, въведени от него, ние сме в правото си да изискваме обясненията да бъдат прости, естествени, остроумни и изчерпателни. Всеки, който е чел такива произведения, помни примери, когато обосновките на тайнствените обстоятелства са се оказвали също толкова, ако не дори и повече, неправдоподобни, както ако тези обстоятелства бяха обяснени чрез действието на отвъдните сили. И най-големите скептици трябва да признаят, че намесата на такива сили изглежда по-правдоподобна, отколкото ако привидното им присъствие се дължеше изцяло на незадоволителни причини.

Не е необходимо да се разпростираме повече върху този частен въпрос, който споменахме единствено с цел да защитим нашия автор от обвинението, че използува по-тромави свръхестествени ефекти, отколкото изисква повествованието. Да утвърдиш смело реалното съществуване на духове и призраци, според нас е нещо, което хармонира по-закономерно с нравите и обичаите на феодалния бит и въздейства на читателя по-силно от всякакви опити да се примирят средновековните вярвания и суеверия с философския скептицизъм на нашия век, като всички чудеса се окажат породени от избухливи смески, комбинирани огледала, вълшебни фенери, тайни проходи, рупори и подобни атрибути на немската фантасмагория.

Впрочем трябва да признаем, че естеството на свръхестествените „механизми“ в „Замъкът Отранто“ може да предизвика някои възражения. Те прекалено често се задействат и се намесват в хода на събитията и оказват такъв упорит и непрестанен натиск върху чувствата на читателя, че нищо чудно да отслабят еластичността на пружината, която трябва да задвижат. Възможностите на днешния читател да откликне съчувствено на един разказ за чудеса са съществено понижени от нашия начин на живот и възпитание. Прадедите ни са били в състояние неуморно да изпитват чувства на изумление и захлас, проправяйки си път през лабиринтите на безкрайния стихотворен романс за някое вълшебно царство или омагьосана земя, сътворен вероятно от

Поет, доверчив по душа и вярващ
в чудесата, за които пеел.

Ала нашите навици, чувства и вярвания са различни и днес вълшебната приказка може да предизвика дори у надарения с изключително живо въображение само мимолетно, макар и ярко впечатление. Като ни затрупва с чудеса, мистър Уолпоул рискува да предизвика най-нежелателния резултат, а именно да разбуди la reison froide[25] — онзи хладен здрав разум, който той не без основание смята за най-голям враг на търсения ефект. Също така можем да добавим, че свръхестествените явления в „Замъкът Отранто“ са озарени от твърде ярка дневна светлина и се отличават с прекалено отчетливи и резки контури. Тайнствената замъгленост хармонира по-добре, макар да не е задължителна, с нашите представи за безплътни духове, а гигантските крайници на Алфонсовия призрак в разказа на ужасените слуги са твърде зрими и материални за чувствата, които появата им е призована да възбуди. Този недостатък обаче, ако наистина е такъв, е компенсиран с лихва от големите достойнства на много от другите вълшебни епизоди. Сцената, в която праотецът на Манфред излиза от портрета си, макар и да граничи с екстравагантното, е въведена много изкусно и прекъсва с поразителен ефект интересния диалог. Чували сме мнения, че в тази сцена би било по-уместно да оживее статуя, а не портрет. Силно се съмняваме в основателността на тези възражения. Преимуществата на живописта ни карат решително да предпочетем замисъла на мистър Уолпоул вместо предлаганата замяна. Кой от нас не е изпитвал в детството си смътен ужас пред старинния портрет, чийто поглед като че ли е вперен в зрителя, където и да се намира той? Бихме могли да отправим излишно заядливото обвинение (макар че Уолпоул е авторът, от когото най-малко би трябвало да се очаква такъв пропуск), че единадесетият век, когато се развива предполагаемото действие, е твърде ранен период за портрети в пълен ръст. Явяването на скелета на отшелника пред маркиз Да Виченца дълго време се смяташе за ненадминатa сцена на ужаса, ала напоследък долината на Йосафат[26] не смогва да набавя стари кости, нужни за демонстрирането на подобни призраци, и тези многобройни и неумели подражания до известна степен навредиха на ефекта, постигнат от

първоначалния образец. Най-поразителното в „Замъкът Отранто“ е начинът, по който разните чудни явления, свързани едно с друго, а всички заедно — със сбъдването на старото пророчество, предвещаващо падението на дома на Манфред, постепенно ни подготвят за големия катаклизъм. Озареният от луната призрак на Алфонсо, уголемен до гигантски размери, групата изумени свидетели на преден план, развалините на рухналия замък на заден план — всичко това е описано пестеливо, но величествено. Не познаваме епизод, който да му е равен по сила на въздействието, освен може би явяването на призрака на Фадзеан в старинната шотландска поема[27]. В онези части на книгата, където действието зависи от чувствата и постъпките на героите, повествованието се разгръща с драматичен талант, който по-късно се проявява тъй ярко в „Тайнствената майка“[28]. Действащите лица наистина са по-скоро типизирани, отколкото индивидуални характери, но това до известна степен е било продиктувано от замисъла да се покаже цялостният облик на обществото и неговите нрави от времето, което авторът тъй много обичал, като бъдат пренебрегнати особените отсенки и неповторимите лични черти на героите. Действащите лица обаче са обрисувани изумително релефно, с едри щрихи, в тон с духа на епохата и естеството на повествованието. Няма образ, който някога да е олицетворявал феодалната тирания по-добре от Манфред. Той е храбър, лукав, двуличен и честолюбив като повечето владетели през онези варварски и мрачни времена, но не е лишен от наченки на съвест и човешки чувства, които ни карат да му съчувстваме донякъде, когато гордостта му секва и родът му е изтрит от лицето на земята. Набожният монах и кротката Иполита умело са противопоставени на себелюбивия и деспотичен принц. Теодор е обичайният юноша от повечето романтични истории, а Матилда е изпълнена с повече нежна прелест от онази, която обикновено обладават героините на подобни разкази. Тъй като авторът умишлено изтласква на заден план образа на Изабела, за да изпъкне дъщерята на Манфред, много от читателите остават недоволни от намека, направен в заключителните редове, че Теодор в крайна сметка се венчава с нея. Този обрат е до известна степен отстъпление от правилата на рицарството и макар такова едно събитие да е естествено в живота, то е несъвместимо с царството на вълшебните илюзии. Що се отнася до всичко останало, като погледнем

снизходително на необичайните произшествия в една бурна и мрачна епоха, разказът тече плавно, в рамките на естествените събития, обмислен е във всички подробности, епизодите са увлекателни и следват един подир друг с логична последователност, а финалът е величествен, трагичен и вълнуващ.

„Замъкът Отранто“ е написан на чист и правилен английски език, в съответствие с едновремешните образци, които са по-близки до класическите. Като се ръководи от собствения си вкус и разбирания, мистър Уолпоул отхвърля въведените от доктор Джонсън[29] тромави, макар и силни латинизми, които междувременно се оказаха за мнозина, опитали се да ги използват, непосилно бреме, подобно на ръкавиците на Ерикс[30].

et pondus et ipsa
Huc illuc vinclorum immensa volumina versat[31].

При това чистотата на езика на мистър Уолпоул и простотата на повествователния му стил не допускат пищните, цветисти и натруфени природни описания, с които мисис Радклиф често украсява и също тъй често претоварва своите романи. Едва ли в целия „Замък Отранто“ ще откриете дори едно описание заради самото описание и ако писателите се позамислят колко много печели повествованието от такава сдържаност, те вероятно ще се изкушат поне да съкратят показните словесни излишества, по-уместни в поезията, отколкото в прозата. Уолпоул пази всичките си сили за диалога; забележителен е начинът, по който той се разпорежда със „земните“ си персонажи подобно на съвременен драматург, като същевременно се придържа неотклонно към стила на рицарската реч, характерен за епохата на действието. Това той постига не като разкрасява разказа и диалога с излезли от употреба изрази и старинна фразеология, а като изключва внимателно всичко, което би предизвикало съвременни асоциации. В противен случай романът му би приличал на модерна дреха, нелепо накичена с антикварни украшения, докато в настоящия си вид той напомня по-скоро за старинни рицарски доспехи, почистени от ръжда и паяжини. Като пример за казаното можем да отпратим читателя към първата

среща на Манфред с маркиз Да Виченца, в която великолепно са възпроизведени обичаите и речта на рицарското съсловие, ала същевременно майсторски са вплетени душевният смут и угризенията на човек, съзнаващ своята вина и силно объркан при опита да се оправдае дори пред един безмълвен обвинител. Критиката отбелязва, че в образите на прислугата не достига достолепието, което отличава романа като цяло. Но по този въпрос авторът достатъчно говори в своя защита в предисловията към книгата.

След всички тези разпокъсани забележки остава да добавим, че ако Хорас Уолпоул, прокарал път към нов литературен жанр, е бил задминат от някои свои последователи в ненатрапчивото майсторство на описанията, а може би и в умението да държи читателя в продължение на цял един дълъг и объркан роман в състояние на трескаво напрежение и тревожно очакване, то за него все пак остава нещо повече от заслугата на първооткривател и новатор. Похвалите, които заслужават целомъдрената строгост и точност, умелото съчетание на свръхестественото и човешкото, издържаността на повествованието в духа на феодалните нрави и език, постигнати чрез изразително обрисувани герои и единство на действието, в хода на което се редуват занимателни и величествени сцени, с други думи, похвалите, които не можем да не поднесем в знак на признателност на онзи, който умело събужда у нас силни чувства на страх и състрадание, ние сме длъжни да отправим към автора на „Замъкът Отранто“.

---

[1] Предговорът на Уолтър Скот бил отпечатан в преизданието на „Замъкът Отранто“, излязло под негова редакция в „Библиотека романи“ през 1820 г. — Б.пр. ↑

[2] Едмънд Спенсър (1552 — 1599) — английски ренесансов поет, автор на морално — алегоричната поема „Кралицата фея“. — Б.пр. ↑

[3] Калпрьонед (1610 — 1663) — френски писател, автор на псевдоисторически романи. — Б.пр. ↑

[4] Мадлен Скюдери (1607 — 1701) — френска писателка, авторка на многотомни галантно-прециозни романи, в които под името на герои от старата история описвала френски аристократи от своето време. Романите на Калпрьонед и Скюдери са били любимо „женско

четиво“ не само във Франция, но и в другите европейски страни. — Б.пр. ↑

[5] „Зрител“ („The Spectator“) — ежедневник, издаван през 1711 — 1712 г. от английските критици Адисън и Стил. — Б.пр. ↑

[6] „Клелия“ — роман от мадам Дьо Скюдери. — Б.пр. ↑

[7] „Клеопатра“ — роман от Калпрьонед. — Б.пр. ↑

[8] „Артамен или Величественият Кир“ — роман от мадам Дьо Скюдери. — Б.пр. ↑

[9] Правилният превод би трябвало да гласи „Великият Кир“ („Le Grand Cyrus“). Английският преводач запазил в заглавието прилагателното „grand“, което на английски означава „грандиозен, величествен“, вместо да го замени е по-подходящата дума „great“ (велик). — Б.пр. ↑

[10] Ален Рьоне Льосаж (1668 — 1747) — френски писател, автор на „Историята на Жил Блас от Сантиляна“, реалистичен пикаресков роман, в който иносказателно се рисува сатирична картина на нравите в абсолютистка Франция. — Б.пр. ↑

[11] Самюъл Ричардсън (1689 — 1761) — английски писател, основоположник на европейския семейно — битов роман, автор на „Памела или Възнаградената добродетел“, „Клариса“ и „Историята на сър Чарлс Грандисън“. Творчеството на Ричардсън е свързано с просветителския реализъм, но е близко до сантиментализма. — Б.пр. ↑

[12] Хенри Фийлдинг (1707 — 1754) — английски писател, класик на просвещенската литература, автор на романите „Джоузеф Андрюс“, „Историята на Том Джоунс“ и „Амелия“. — Б.пр. ↑

[13] Тобаяс Смолет (1721 — 1771) — английски писател, автор на романите „Приключенията на Родерик Рандъм“, „Хъмфри Клинкър“ и др. — Б.пр. ↑

[14] Брауншвайгската или Хановерска династия — английска династия от немски произход, управляваща Англия от 1714 г. до наши дни. В началото на управлението си била твърде непопулярна, макар да укрепила политическия компромис от революцията през 1689 г. Умелата политика на Робърт Уолпоул като премиер-министър при първите двама крале от династията — Джордж I и Джордж II, значително заздравила положението й. — Б.пр. ↑

[15] Широко известен е фактът, че мистър Уолпоул съчинил своята прелестна и остроумна басня „Майорат“ в отговор на зададения

му въпрос дали в завещанието си не възнамерява да лиши своето семейство от имението в Стробъри Хил, след като то бъде окончателно построено и обзаведено. — Б.а. ↑

[16] Томас Уортън — изтъкнат представител на английската предромантична критика, автор на първата история на английската средновековна литература, написана в периода 1774 — 1790 г. — Б.пр. ↑

[17] Жан Фроасар (1337 — 1400) — средновековен френски историк, автор на „Хроники“ на Стогодишната война, представящ рицарството в идеализирана светлина. — Б.пр. ↑

[18] Томас Грей (1716 — 1771) — английски поет, автор на сантименталната „Елегия, написана на селското гробище“. Училищен другар на Хорас Уолпоул, с когото пътувал из Европа, любител и забележителен познавач на средновековните старини. Макар че се скарват по време на пътуването и временно прекратяват дружбата си, Грей оказва голямо влияние върху формирането на вкусовете на Уолпоул. — Б.пр. ↑

[19] Мадам Дьо Дефан — френска аристократка, известната млади години като голяма красавица и остроумна дама от времето на Регентството, съхранила в напреднала възраст, когато Уолпоул се запознава с нея, природната си интелигентност и изящния си епистоларен стил. Тяхната дружба и кореспонденция продължават от 1765 др 1780 г., когато мадам Дьо Дефан умира на осемдесет и три годишна възраст. — Б.пр. ↑

[20] Мадам Дю Дефан споменала в предишно свое писмо, че прочела два пъти „Замъкът Отранто“, без да добави нито една одобрителна дума. Обвинила преводача за включеното в изданието второ предисловие, но главно защото се страхувала, че то може да скара Уолпоул и Волтер. — Б.а. ↑

[21] Ослепителни чудеса (лат.). — Б.пр. ↑

[22] Ан Радклиф (1764 — 1823) — авторка на готически романи, най-известните от които са „Тайните на Удолфо“ (1794) и „Италианецът“ (1797); в тях тайнственото е обяснено с рационални причини и се забелязва връзката с просветителската литература. По-късните романтици са заимствали от Ан Радклиф типа на „героя — злодей“, обладаващ силна воля и неудържими страсти. — Б.пр. ↑

[23] Кросното и Талашко — герои от Шекспировата комедия „Сън в лятна нощ“. — Б.пр. ↑

[24] Има обаче примери и за обратното. Например онзи суров радетел за чистата истина, който отхвърлил „Пътешествията на Гъливер“ като невероятна небивалица. — Б.а. ↑

[25] Хладен разум (фр.). — Б.пр. ↑

[26] Долината на Йосафат (библ.) — мястото, където всички народи щели да бъдат призовани на съд от Йехова (Книга на пророк Иоил, 3, 12). — Б.пр. ↑

[27] Този призрак се явява не на друг, а на самия Уолас, националния герой на Шотландия, в старинния замък Гаск Хол. Това бил духът на Уоласов другар, убит от него поради подозрение в предателство. Виж „Образците“ на Елис, том I. — Б.а. ↑

[28] „Тайнствената майка“ (1768) — трагедия от Хорас Уолпоул. — Б.пр. ↑

[29] Доктор Самюъл Джонсън (1709 — 1784) — известен английски критик, лексикограф и писател, изтъкнат представител на просветителския класицизъм. — Б.пр. ↑

[30] Ерикс (старогръцка митология) — син на аргонавта Бутес (или Посейдон) и Афродита, победен и убит от Херакъл въпреки помощта на вълшебните си ръкавици. — Б.пр. ↑

[31] „Преобърна огромната тежест на тези окови“ (лат.), Овидий, „Метаморфози“. — Б.пр. ↑

ПРЕДГОВОР КЪМ ПЪРВОТО ИЗДАНИЕ

Настоящото съчинение бе открито в библиотеката на стар католически род от Северна Англия. Било е отпечатано с готически шрифт в Неапол през 1529 година. Не става ясно колко време преди тази дата е било написано. Главните събития в него отразяват суеверията през най-мрачните векове на християнската ера, но нито речта, нито поведението на действащите лица носят отпечатъка на варварството. Съчинението е написано на чист италиански език. Ако историята е била създадена по времето, когато се предполага, че се развива действието, то може да се допусне, че периодът е между 1095 и 1243 година — датите на първия и последния кръстоносен поход, или малко по-късно. В творбата не се срещат други обстоятелства, които да ни подскажат към кой период се отнася действието. Имената на действащите лица са явно измислени, вероятно умишлено променени; ала все пак испанските имена на прислугата ни навеждат на мисълта, че съчинението не би могло да е създадено преди възцаряването на Арагонската династия в Неапол, когато тези имена са се разпространили из страната. Изящният слог на автора и неговият плам (сдържан впрочем от удивително чувство за мярка) ме карат да предположа, че произведението е било съчинено малко преди отпечатването му. По онова време литературата в Италия достига най-големия си разцвет и много допринася за разсейването на суеверията, с които упорито воюват реформаторите. Напълно е вероятно някой съобразителен свещеник да се е опитал да нападне провъзгласителите на нови истини с техните собствени оръжия и да се е възползувал от дарованието си на съчинител, за да укрепи в съзнанието на простолюдието неговите стари заблуди и суеверия. Ако намеренията му са били именно такива, то той е действал с изумително умение. Произведение като публикуваното от нас е в състояние да пороби стотици непросветени умове, и то много по-изкусно от половината полемични книги, написани от времето на Лутер до наши дни.

Това тълкуване на авторовите подбуди представлява обаче само една догадка. Каквито и да са били намеренията му и постигнатите резултати, днес неговото съчинение може да бъде предложено на обществото само като забавно четиво. Но дори и в това си качество то се нуждае от някои оправдания. Чудесата, призраците, черната магия, знаменателните сънища и прочие свръхестествени явления са изчезнали днес дори от рицарските романи. Нещата са били съвсем различни по времето, когато е писал нашият автор, да не говорим за епохата, към която уж се отнасят пресъздадените събития. Вярата във всичко необичайно е била тъй силна в онези мрачни векове, че всеки съчинител би изневерил на нравите на своята епоха, ако пропусне да го спомене. Не било необходимо той самият да вярва в чудеса, ала бил длъжен да изобрази героите си като изпълнени с такава вяра.

Ако читателят извини тези мними чудеса, то той няма да намери тук нищо друго, недостойно за неговия интерес. Допуснете само вероятността на представените обстоятелства и ще видите, че всички действащи лица се държат както подобава на хора, изпаднали в тяхното положение. В произведението липсва надутият стил, няма пресилени сравнения, декоративни изрази, отклонения и излишни описания. Всеки епизод тласка повествованието към развръзката. Вниманието на читателя непрестанно се поддържа в напрежение. Цялото действие е подчинено на законите на драмата. Героите са добре обрисувани и — което е по-важно — характерите им са издържани докрай. Главното оръдие на автора — ужасът — ни за миг не позволява на повествованието да забави ход, при това на ужаса тъй често е противопоставено състраданието, че читателят непрестанно се озовава в плен на най-различни чувства.

На някои може да се стори, че образите на слугите не са достатъчно сериозни за естеството на разказа; ала освен че представляват контраст с главните герои, авторът твърде умело ги използва в хода на повествованието. Благодарение на своя наивитет и простодушие те откриват много съществени за сюжета обстоятелства, които по никакъв друг начин не биха били вмъкнати в него: така например женските страхове и слабости на Бианка в последната глава играят съществена роля за приближаването на развръзката.

За преводача е естествено да бъде предубеден в полза на осиновеното от него произведение. По-безпристрастните от мен

читатели вероятно няма да бъдат така поразени от красотата на това съчинение. И все пак аз не съм сляп за недостатъците на писателя. Иска ми се да бе основал разказа си на по-добра поука от следната: греховете на бащите се изплащат от техните деца до трето и четвърто коляно. Съмнявам се, че по негово време нещата са били по-различни, отколкото днес, и користолюбците са потискали жаждата си за власт от страх пред такова смътно наказание. Ала и тази поука е отслабена от друга, внушена на читателя, макар и косвено: че дори такива проклятия могат да бъдат избягнати, като почитаме свети Никола. Явно в случая пристрастията на монаха са надделели над замисъла на писателя. Въпреки изброените недостатъци обаче не се съмнявам, че английският читател ще изпита удоволствие от това произведение. Благочестивостта, която блика от всяка страница, уроците по добродетелност, внушавани тъй неотстъпно, строгата чистота на чувствата спасяват съчинението от порицанието, което често заслужават рицарските романи. Ако творбата пожъне успеха, на който се надявам, може да бъда насърчен да публикувам италианския оригинал, макар че това ще обезцени донякъде собствения ми труд. Нашият език е лишен от обаянието, присъщо на италианския, и му отстъпва по разнообразие и хармония. Италианският език е особено подходящ за простото повествование. Трудно е да разказваш на английски, без да принизиш или да възвисиш излишно; отдавам този недостатък на слабата загриженост за чистотата на езика в обикновен разговор. Всеки италианец или французин, каквото и да е общественото му положение, смята за свой дълг да говори правилно, да подбира изразите си. Не мога да се похваля, че в това отношение съм отдал дължимото на автора: стилът му е не по-малко изящен от умението му да описва човешките страсти. Жалко, че не е изпробвал таланта си в онази област, която очевидно му е подхождала повече — в театъра.

Няма да задържам повече читателя и ще си позволя само още една дребна забележка. Макар сюжетът да е плод на въображението, а имената на героите — измислени, все не мога да се отърся от мисълта, че в основата на произведението лежи истинска случка. Събитията несъмнено се разиграват в някакъв действително съществувал замък. Често, без да иска, авторът описва отделните му части. „Стаята вдясно“, казва той, или „вратата отляво“, „разстоянието от параклиса

до покоите на Конрад“. Тези и други места в съчинението ни карат да предполагаме, че пред взора на писателя е стояла някаква определена постройка. Любознателните, които разполагат със свободно време за подобни разследвания, може да открият в други италиански писания основата, послужила на нашия автор. Ако се окаже, че настоящият труд е бил породен от истинска катастрофа, която макар и слабо да напомня описаната, то това ще допринесе за интереса на читателите и ще направи „Замъкът Отранто“ още по-вълнуващо произведение.

ПРЕДГОВОР КЪМ ВТОРОТО ИЗДАНИЕ

Благожелателният прием, с който публиката посрещна това малко произведение, кара автора да поясни причините, довели до неговото написване. Ала преди да изложи съображенията си, той е длъжен да измоли прошка от своите читатели, задето първоначално им предложи труда си като превод. Липсата на вяра в собствените сили и новостта на начинанието бяха единствените подбуди за тази заблуда и авторът се надява, че постъпката му ще бъде простена. Той довери произведението си на безпристрастния читателски съд и бе твърдо решен да го остави да изтлее в безизвестност, ако не срещне одобрение; нямаше намерение да се признае за съчинител на такава дреболия, освен ако по-достойни съдии не се произнесат, че може да се подпише под своята творба, без да се черви.

В това произведение бе направен опит да се съчетаят два вида романи — старинният и съвременният. В средновековния роман всичко е въображение и небивалица; съвременният пък си поставя винаги за цел вярно да възпроизведе природата на нещата, и понякога успява. Измислицата и днес не липсва; ала богатите възможности на въображението са твърде ограничени от рамките на всекидневния живот. Но ако в новия роман природата е потъпкала въображението, то тя просто си отмъщава, задето изцяло е била пренебрегната в средновековието. Постъпките, чувствата, разговорите на едновремешните герои и героини са били съвсем неестествени, както и целият механизъм, който ги задвижва.

Авторът на това произведение сметна за възможно да примири споменатите два вида романи. Като желаеше да даде воля на силите на въображението да се вихрят из необятните простори на измислицата и по този начин да създадат по-интересни картини, той целеше същевременно да изобрази простосмъртните участници в драмата съобразно законите на правдоподобието; с други думи, да ги накара да мислят, говорят и действат като обикновени мъже и жени, попаднали в необикновени обстоятелства. Авторът е забелязал, че в

проникновените съчинения, когато небето обсипва героите с чудеса или ги прави свидетели на най-поразителни явления, те все пак си остават обикновени хора, докато в романтичните рицарски истории всяко невероятно събитие е последвано от нелеп диалог. Действащите лица сякаш губят здравия си разум в мига, в който се нарушат природните закони. Тъй като публиката се отнесе благосклонно към това съчинение, авторът не смее да твърди, че изобщо не се е справил със задачата, с която се бе нагърбил; ако обаче е успял да проправи път, по който да тръгнат други съчинители, надарени с повече талант, той трябва да признае с всичката си скромност и с голямо удоволствие, че е бил наясно до каква степен е можел да усъвършенства замисъла си, ако имаше по-силно въображение и умееше по-изкусно да обрисува бурните чувства.

Ако читателите ми позволят, ще добавя още няколко думи относно поведението на слугите, за които вече говорих в първия предговор. Простодушното им поведение, което може да предизвика дори насмешка и на пръв поглед сякаш противоречи на общия колорит на произведението, ми се струва не само уместно, но бе дори умишлено подчертано от мен. Ръководех се единствено от природата. Колкото и да са сериозни, значими и дори мъчителни преживяванията на монарсите и големите герои, те не предизвикват същия отклик у прислугата; във всеки случай тя не се изразява с подобно достойнство и не бива да изискваме това от нея. Моето скромно мнение е, че контрастът между възвишеността на едните и простодушието на другите подчертава още по-силно патетиката в държането на господарите. Когато героите от простолюдието се отдават на грубите си закачки и по този начин отдалечават читателя от очакваната трагична развръзка, нетърпението, възбудено у него, вероятно подсилва значимостта на финалните събития и във всеки случай показва, че съчинителят майсторски е съумял да задържи вниманието му. При описанието на този вид поведение обаче аз имах за пример по-висок авторитет от моите собствени възгледи — Великият познавач на човешката природа — Шекспир — бе образецът, на който подражавах. Позволете ми да попитам: нямаше ли трагедиите за Хамлет и Юлий Цезар да изгубят до голяма степен своята живост и забележителна красота, ако бяха пропуснати или бяха облечени във високопарни фрази хуморът на гробарите, шегите на Полоний и тромавите закачки

на римските граждани? Нима красноречието на Антоний и превзето — непревзетата реч на Брут не изглеждат още по-възвишени в контраст с грубите реплики на техните слушатели, изблици на естествената им човешка природа? Тези щрихи ми напомнят за гръцкия скулптор, който, в желанието си да създаде представа за Родоския колос в рамките на един печат, изобразил редом момченце, голямо колкото палеца на статуята.

„Не — казва Волтер в изданието си на Корней[32]. — Това смесване на клоунадата със сериозното е непоносимо.“ Волтер е гений[33], но не от Шекспирова величина. Без да прибягвам към спорни авторитети, ще цитирам самия Волтер. Няма да се обръщам към предишните му възхвали по адрес на нашия могъщ поет, макар че френският критик преведе два пъти все същия монолог на Хамлет[35] — първия път преди няколко години за възхвала, втория път — за подигравка; и аз със съжаление установявам, че силата на преценката му е отслабнала, вместо да съзрее с годините. Ала ще се възползувам от неговите собствени думи, казани по повод на театъра, когато той не е имал намерение нито да хвали, нито да хули Шекспир, тоест в момент, когато Волтер е бил безпристрастен. В предговора към своя „Блуден син“ — тази превъзходна пиеса, от която се възхищавам и която не бих подложил на насмешки и след двадесет години, ако живея толкова, той казва следното за комедията (но то със същата сила може да се отнесе и за трагедията, ако тя действително е отражение на човешкия живот, както и би трябвало да бъде; не ми е ясно също така защо случайно вметнатата шеговита фраза заслужава да бъде гонена от трагедията по-безмилостно, отколкото патетичната сериозност — от комедията): „On y voit un mélange de sérieux et de plaisanterie, de comique et de touchant, souvent même une seule aventure produit tous ces contrastes. Rien n’est si commun qu’une maison, dans laquelle un père gronde, une fille occupée de sa passion pleure; le fils se moque des deux et quelques parents prennent différemment à la scène, etc. Nous n’inférons pas de là que toute Comédie doive avoir des scènes de bouffonnerie et de scènes attendrissantes: il y a beaucoup de très bonnes pièces où ne règne que la gaîté; d’autres toutes sérieuses; d’autres mélangées; d’autres où l’attendrissement va jusques aux larmes; il ne faut donner exclusion à aucun genre: et si l’on me demandait, quel genre est le meilleur, je répondrais, celui qui est mieux traité.“[36]

Очевидно, щом като комедията може да бъде toute sérieuse[38], то трагедията би могла да си позволи от време на време по някоя сдържана усмивка. Кой ще й забрани? Редно ли е критикът, заявил в самозащита, че никой жанр не бива да бъде изхвърлен от комедията, да предписва правила на Шекспир?

Знам, че предговорът, от който заимствам цитираните редове, не е подписан с името на господин Дьо Волтер, а с това на издателя му; ала кой се е съмнявал някога, че издателят и авторът в случая са едно и също лице? Пък и къде е издателят, който така вещо е усвоил авторовия стил и блестящата му лекота в спора? Цитираните редове несъмнено изразяват собствения възглед на великия писател. В посланието си към Мафеи[39], по повод на неговата „Меропа“, той изказва почти същото мнение, макар, струва ми се, с известна ирония. След като превежда няколко строфи от „Меропа“ на Мафеи, господин Дьо Волтер добавя: „Tous ces traits sont naïfs: tout y est convenable à ceux que vous introduisez sur la scène et aux moeurs que vous leur donnez. Ces familiarités naturelles eussent été, à ce que je crois, bien reçues dans Athènes; mais Paris et notre parterre veulent une autre espèce de simplicité[40].“

Струва ми се, повтарям, че в тези и в други редове от посланието прозира насмешка, но силата на истината не отслабва от примеса на подигравката. Задачата на Мафеи била да пресъздаде гръцки сюжет, а атиняните са били не по-малко компетентни съдници от парижкия партер[41] за гръцките нрави и доколко е било уместно да се показват те на сцената. „Напротив — твърди Волтер (и аз не мога да не се възхитя от доводите му), — Атина е имала десет хиляди жители, а Париж наброява близо осемстотин хиляди, от които поне тридесет хиляди са съдии на драматургията.“ Вярно! Ала дори ако допуснем, че съставът на трибунала наистина е толкова многоброен, това, струва ми се, е единственият случай, когато тридесет хиляди души, живеещи близо две хиляди години след епохата, за която става дума, са обявени само поради численото си превъзходство за по-добри съдии от самите гърци по въпроса какъв трябва да е характерът на трагедията, писана по мотиви от гръцката история.

Няма да влизам в спорове относно този espèce de simplicité[42], изискван от парижкия партер, нито за веригите, в които тридесетте хиляди съдии са оковали поезията си, чието основно достойнство,

доколкото улавям от „Новия коментар към Корней“, се състои в подскачане въпреки веригите; достойнство, което, ако беше вярно, би принизило поезията от възвишен полет на въображението до детинско и крайно презряно занимание — difficiles nugae[43] със свидетел! Не мога да не цитирам един куплет, в който английският ми слух винаги е откривал пример за най-плоска и безцелна описателност, но който Волтер, отнесъл се тъй строго към девет десети от съчиненията на Корней, е похвалил от цялото творчество на Расин[44]:

De son appartement cette porte est prochaine,
Et cette autre conduit dans celui de la Reine.

В превод:

В покоите на краля води тая
врата, а другата — в кралицината стая.[45]

Нещастни Шекспире! Ако ти бе накарал Розенкранц да съобщи на другаря си Гилденстерн разположението на покоите в копенхагенския дворец, вместо да разгръщаш пред нас нравоучителен диалог между Датския принц и гробаря, просветеният парижки партер би бил повторно посъветван да се възхити от таланта ти.

Целта на всичко казано от мен досега е да защитя дързостта си със силата на примера, който ни дава най-яркият гений — поне от родените в тази страна. Можех да заявя, че създавайки нов вид роман, съм имал правото да създам такива правила, каквито сметна за най-целесъобразни; и все пак ще изпитам по-голяма гордост от това, че съм подражавал, макар и слабо и твърде неумело на такъв забележителен образец, отколкото ако ми се припише заслугата, че съм създал нещо ново, ала набелязано от печата на гения и оригиналността. Какъвто и да е моят труд, читателите го удостоиха с достатъчно внимание, независимо от мястото, което ще му отредят в литературата.

[32] Пиер Корней (1606 — 1694) — френски драматург, чийто шедьовър „Сид“ (1637) поражда с излизането си много спорове, но и обезсмъртява името на своя автор. — Б.пр. ↑

[33] Следващата по-долу забележка не се отнася до нашата тема, но е извинителна за англичанина, убеден, че суровата критика, отправена от такъв талантлив писател като Волтер към нашия безсмъртен съотечественик, е била само упражнение по остроумие и прибързано мнение, а не резултат на обмислена преценка. Нима осведомеността на критика за силата и възможностите на нашия език не може да бъде също толкова неточна и непълна; както познанията му за английската история? За последното убедително говори собственото му перо. В предисловието си към „Граф Д’Есекс“ от Тома Корней[37] господин Дьо Волтер признава, че историческата правдивост в това произведение е грубо преиначена. За да оправдае Корней, той пише, че по времето, когато е била създадена творбата, френското дворянство почти не четяло английска история, докато сега — казва коментаторът — то я изучавало и такива грешни тълкувания не биха били допуснати. Но като забравя, че времената на невежеството са минали и че няма нужда да поучава учените, той се заема, поради голямата си начетеност, да съобщи на своите знатни съотечественици някои подробности относно фаворитите на кралица Елизабет, от които, както твърди, първият се казвал Робърт Дъдли, а вторият — граф Лестър. Кой би повярвал, че ще се наложи да разясняваме на господин Дьо Волтер, че Робърт Дъдли и граф Лестър са едно и също лице? — Б.а. ↑

[35] Първия път през 1734 г. в XVIII писмо от „Философски или английски писма“; втория път през 1761 г. в памфлета „Възвание към народа за слава на Корней и Расин против Шекспир и Отвей“. — Б.пр. ↑

[36] „Тук се забелязва смесица от сериозно и шеговито, комично и трогателно; често тези контрасти са породени от една и съща случка. Няма нищо по-банално от къща, в която бащата се кара, дъщерята, погълната от страстната си любов, плаче, синът се подиграва и на двамата, няколко роднини участват по различен начин в сцената и пр. От това не правим извод, че във всяка комедия трябва да има както смешни, така и трогателни сцени: има много чудесни пиеси, в които царува само веселие, други, които са изцяло сериозни, а трети са смесица от весело и сериозно. Има и такива, където разнежването

стига до сълзи. Не бива да изключваме никой от тези видове и ако някой ме попита кой е най-добрият, ще отговоря — най-добре написаният.“ (фр.) — Б.пр. ↑

[37] Брат на Пиер Корней, живял от 1625 до 1709 г., поет драматург и журналист. — Б.пр. ↑

[38] Напълно сериозна (фр.). — Б.пр. ↑

[39] Маркиз Дьо Мафеи (1675 — 1755) — италиански писател, автор на трагедията „Меропа“ (1713). Волтер се опитва да я преведе, но не е доволен от резултата, затова през 1743 г., написва за френската сцена свой вариант на „Меропа“. — Б.пр. ↑

[40] „Всички тези черти са наивни: всичко е подходящо за онези, които въвеждате на сцената, и за държането, което им предписвате. Това естествено фамилиарно поведение, доколкото ми е известно, е било добре приемано в Атина; ала Париж и нашият партер искат друг вид простота.“ (Фр.) — Б.пр. ↑

[41] Тук — публика. — Б.пр. ↑

[42] Вид простота (фр.). — Б.пр. ↑

[43] Закачливи глупости (лат.). — Б.пр. ↑

[44] Жан-Батист Расин (1639 — 1699) — френски поет драматург, един от видните представители на френския класицизъм. — Б.пр. ↑

[45] Стиховете в книгата преведе Любомир Илиев. — Б.ред. ↑

ПЪРВА ГЛАВА

Манфред, Отрантският принц, имаше син и дъщеря; щерката — изумително красива осемнадесетгодишна девица, се наричаше Матилда. Синът му Конрад, три години по-млад от нея, бе с нищо незабележителен болнав юноша, който не даваше големи надежди. Въпреки това баща му го беше обявил за свой любимец, докато към Матилда не проявяваше никакви признаци на благоволение. Манфред бе сключил договор за брак между сина си и Изабела, дъщерята на маркиз Да Виченца; тя вече бе предадена от опекуните си в ръцете му, за да отпразнуват венчавката веднага щом позволи слабото здраве на Конрад. Семейството на Манфред и съседите му бяха забелязали с какво нетърпение очаква той сватбения обред. Близките му обаче се бояха от неговия суров нрав и не смееха да изказват предположения относно причините за тази прибързаност. Съпругата му Иполита, добросърдечна жена, понякога дръзваше да изрази опасенията си по повод тъй ранния брак на единствения им син, твърде млад и обременен от болести, ала в отговор неизменно чуваше само упреци за собственото си безплодие, лишило принца от друг наследник. Васалите и поданиците на Манфред не бяха тъй предпазливи в разговорите, които водеха помежду си: те отдаваха прибързаната венчавка на страха, изпитван от принца, да не се сбъдне старинното пророчество, което според слуховете гласяло, че „замъкът и прилежащите на Отранто земи ще бъдат изгубени от настоящата династия, щом истинският владетел стане прекалено голям, за да ги обитава“. Трудно бе да се изтълкува смисълът на това предсказание; още по-неясна беше връзката му с въпросния брак. Но въпреки загадките и противоречията простолюдието упорито поддържаше мнението си.

Бракосъчетанието бе насрочено за рождения ден на младия Конрад. Участниците в церемонията се събраха в уречения час в параклиса на замъка, където всичко бе готово за венчалния обред; отсъстваше единствено самият Конрад. Манфред, който се дразнеше и

от най-малкото забавяне, а и не бе забелязал кога синът му се е оттеглил в покоите си, изпрати един от подвластните си да доведе младия принц. Слугата, който не се бе забавил дори и толкова, че да прекоси двора и да стигне покоите на Конрад, дотърча обратно задъхан, сякаш обезумял, с изцъклени очи и пяна на уста. Без да произнесе и дума, той посочи с пръст двора. Присъстващите се смразиха от изумление и ужас. Без да знае какво се е случило, но обзета от уплаха за сина си, принцеса Иполита изгуби съзнание. Манфред, по-скоро вбесен от забавянето на венчавката и нелепото поведение на прислужника си, отколкото изплашен, попита гневно какво е станало. Човекът продължи безмълвно да сочи двора, ала когато за втори път му поискаха обяснение, възкликна:

— Ах! Шлемът! Шлемът!

Междувременно част от присъстващите бяха изтичали на двора, откъдето долиташе неясна врява от ужасени писъци и възгласи. Обезпокоен заради отсъствието на сина си, Манфред също излезе да провери от какво е предизвикан странният смут. Матилда остана да се суети загрижено около майка си; Изабела не излезе поради същите причини, а и не желаеше да се покаже раздразнена от поведението на жениха, към когото, да си кажем правичката, не бе успяла да се привърже.

Първото, което зърна Манфред, бяха слугите му, които вкупом се опитваха да вдигнат от земята нещо, наподобяващо огромна купчина черни пера. Той остана като вкаменен, без да вярва на очите си.

— Какво правите? — кресна гневно. — Къде е синът ми?

— Ах, господарю! — викнаха всички едновременно. — Принцът! Принцът! Шлемът! Шлемът!

Поразен от тези горестни възгласи, изплашен, без сам да знае от какво, Манфред пристъпи бързо напред и — о, каква гледка за бащиния взор! — видя отпреде си трупа на своето дете, смазан и почти погребан под огромен шлем, сто пъти по-голям от всяка каска, правена за човешка глава, и украсен със съответно количество черни пера.

Ужасната картина, пълното неведение на всички околни относно това как е станало нещастието и преди всичко исполинският шлем лишиха Манфред от дар слово. Ала едва ли мълчанието му щеше да продължи толкова дълго, ако бе предизвикано само от мъката. Той не откъсваше очи от онова, което напразно се надяваше да се окаже само

видение, и като че ли не бе погълнат толкова от тежката загуба, колкото от поразителния предмет, станал причина за нея. Докосваше смъртоносната каска, разглеждаше я и дори кървящите обезобразени останки на младия принц не можеха да отклонят взора му от това знамение. Околните, които знаеха за пристрастната обич на Отрантския принц към Конрад, бяха поразени от безчувственото му отношение не по-малко, отколкото от чудния шлем. Пренесоха осакатения труп в замъка, без да получат никакви указания от Манфред. Той прояви същото безчувствие и към дамите, останали в параклиса; нещо повече, без да спомене и дума за нещастните принцеси — съпругата и дъщеря си, първите слова, които изрече, бяха:

— Погрижете се за господарката Изабела.

Слугите не обърнаха внимание на тази странна заповед и водени от обичта си към своята господарка, решиха, че принцът се е изразил така странно поради тежкото й душевно състояние; така че се притекоха да й помагат. Пренесоха я полужива в покоите й, безразлична към всички необичайни обстоятелства, за които й разказаха — към всичко, освен смъртта на сина си. Матилда, която бе предана до гроб на майка си, потъпка собствената си мъка и изумление, обзета единствено от мисълта как да помогне на съкрушената от скръб Иполита и да я утеши. Изабела, към която принцесата винаги се бе отнасяла като към собствена дъщеря — и която й се отплащаше с не по-малко гореща преданост и обич, също тъй усърдно се грижеше за нея; заедно с това тя се стараеше да сподели тежкото бреме на мъката, която Матилда явно полагаше усилия да потисне, защото изпитваше към щерката на Иполита топло сестринско съчувствие. И все пак собственото й положение не можеше да не намери място в нейните мисли. Смъртта на младия Конрад не събуждаше в гърдите й никакви чувства, освен жал и тя никак не бе опечалена, че се е отървала от един брак, който не й обещаваше никаква радост както от отредения й жених, така и от суровия нрав на Манфред. Въпреки голямото снизхождение, което проявяваше към годеницата на сина си, принцът я изпълваше с неизразим страх заради безпричинното си коравосърдечие спрямо такива кротки същества като Иполита и Матилда.

Докато дамите съпровождаха покрусената майка до ложето й, Манфред остана в двора да съзерцава зловещия шлем, без да обръща

внимание на тълпата, която се насъбра около него, привлечена от необичайното произшествие. Почти нищо не говореше и само повтори въпроса си дали някой знае откъде се е появил този шлем. Никой обаче не можеше да му даде сведения. Но тъй като Манфред явно се интересуваше единствено от това, скоро и останалите зрители съсредоточиха вниманието си върху тази загадка и започнаха да изказват предположения, точно толкова нелепи и неправдоподобни, колкото бе невероятно и самото бедствие. В разгара на безсмислените догадки един млад селянин, привлечен в замъка от съседното село, където бяха успели да достигнат слуховете за събитието, забеляза, че чудният шлем си прилича като две капки вода с шлема на черната мраморна статуя на Алфонсо Добрия, един от предишните принцове, в църквата „Свети Никола“.

— Негоднико! Какво каза? — кресна разярено Манфред, излязъл внезапно от състоянието си на вцепенение, и сграбчи младия селянин за яката. — Как смееш да изричаш тези предателски слова! Ще заплатиш за тях с живота си!

Присъстващите все тъй недоумяваха за причината на неговия гняв, както и за всичко друго, на което бяха станали свидетели, и този нов обрат съвсем ги объркa. Младият селянин бе най-изумен от всички и не можеше да проумее с какво е оскърбил принца; ала успя да се съвземе и едновременно с достойнство и смирение се освободи от железните ръце на Манфред, след което с дълбок поклон, изразяващ желание да засвидетелства своята невинност, а не страх, попита какво е провинението му. Манфред, по-скоро вбесен от решимостта, макар и твърде почтителна, с която младият мъж го накара да разтвори пръсти, отколкото умилостивен от покорността му, заповяда на хората си да го сграбчат и ако не бяха приятелите, които бе поканил за сватбата, щеше на място да промуши селянина с кинжала си.

По време на тази свада няколко души от простолюдието изтичаха до голямата църква недалеч от замъка и се върнаха оттам със зинали от изумление уста и с новината, че шлемът бил изчезнал от главата на статуята на Алфонсо Добрия. Като чу това, Манфред изпадна в неистов бяс и — сякаш усетил нужда да излее гнева си върху някого — се нахвърли върху младия селянин с викове:

— Негодник! Дяволско изчадие! Магьосник! Това е твое дело! Ти си убил сина ми!

Тълпата, която търсеше достъпен отдушник, върху който да стовари бремето на своето душевно объркване, подхвана думите на господаря си и откликна:

— Да, да, той е! Той е! Той е откраднал шлема от гроба на Алфонсо Добрия и е смазал с него главата на сина ви!

При това никой не се замисли за огромната разлика между мраморния шлем в църквата и стоманения, изпречен пред очите на всички; на никой не му мина през ума, че е немислимо за един юноша, който едва ли имаше и двадесет години, да домъкне част от доспехи с такова невъобразимо тегло.

Явната нелепост на тези възгласи охлади разума на Манфред, ала дали защото бе раздразнен от това, че селянинът забеляза приликата между двата шлема и по този начин стана причина да се открие липсата на онзи в църквата, или защото желаеше да пресече всички слухове, които можеха да се породят от това дръзко предположение, той заяви тържествено, че младежът е очевидно магьосник и докато църквата се заеме с разследването на случая, изобличеният вълшебник ще бъде затворен под самия шлем; при това добави, че храна няма да му се дава, защото е в състояние сам да си я набави с помощта на сатанинското си изкуство.

Напразно го молеше юношата да отмени нелепата си присъда; напразно се опитваха и приятелите на Манфред да го убедят да се откаже от жестокото си и неоснователно решение. Мнозинството обаче бе във възторг от заповедта на своя господар, която според техните разбирания бе крайно справедлива, тъй като магьосникът щеше да бъде наказан от оръдието, с което бе извършил злото си дело; ничие сърце не трепна състрадателно при мисълта, че юношата може да умре от гладна смърт, защото всички бяха твърдо убедени, че с помощта на дяволските си магии лесно ще си набави препитание.

Така че заповедта на Манфред бе изпълнена с голяма готовност; след като постави пред шлема стража и строго се разпореди да не се дава никаква храна на затворника, той отпрати приятелите и слугите си, заключи портите на замъка, където разреши да останат само близките му, и се оттегли в собствените си покои.

Междувременно, благодарение на грижите и усърдието на младите девойки, принцеса Иполита дойде на себе си; тя отново се потопи в мъката си, но сред бурните пристъпи на отчаянието често

питаше за своя съпруг и повелител, готова бе да изпрати слугите си да бдят над него и най-сетне убеди Матилда да я остави и да отиде да утеши баща си. Макар да трепереше от страх пред суровия нрав на Манфред, младата принцеса, вярна на синовния си дълг пред него, изпълни нареждането на майка си, като я остави на грижите на Изабела; осведоми се от слугите къде се намира баща й и разбра, че се е прибрал в покоите си и е заповядал никой да не влиза при него. Като предположи, че се е отдал на скръбта по мъртвия й брат, и се побоя да не би при вида на единственото му останало дете сълзите отново да бликнат от очите му, тя се поколеба дали да наруши печалното му уединение; ала собственото й безпокойство за него и нарежданията на нейната майка й дадоха кураж да престъпи заповедите на баща си — нещо, което никога преди не бе вършила. Кротката стеснителност, която й бе присъща, я накара да се подвоуми пред вратата му. Чу го как крачи напред-назад из стаята — ту по-бързо, ту по-бавно — и това подсили лошите й предчувствия. И тъкмо щеше да помоли за разрешение да влезе, когато Манфред внезапно разтвори вратата; тъй като се смрачаваше, а и в душата му цареше объркване, той не позна застаналата пред него девойка и попита сърдито кой е.

— Скъпи татко — отвърна разтреперената Матилда. — Аз съм, вашата дъщеря.

— Махай се! Нямам нужда от дъщеря! — извика Манфред, като отстъпи бързо назад. После рязко се върна в стаята и тръшна вратата пред онемялото момиче.

Матилда твърде добре познаваше необуздания нрав на баща си, за да се осмели повторно да го обезпокои. Когато се посъвзе от силното смущение, предизвикано от недружелюбния прием, тя избърса сълзите си, за да спести на Иполита допълнителната болка, която би й причинило знанието за случилото се; когато майка й започна да я разпитва тревожно за здравословното състояние на Манфред и как той понася тежката загуба, Матилда я увери, че баща й е добре и се справя с нещастието с мъжествена твърдост.

— Но нима няма да ме пусне при себе си? — тъжно попита Иполита. — Нима няма да ми позволи да смеся сълзите си с неговите, нима майката не ще може да изплаче мъката си върху гърдите на своя повелител? Да не би да ме мамиш, Матилда? Знам каква любов изпитваше Манфред към сина си. Да не би ударът да се е оказал твърде

безпощаден? Да не би да го е сразил? Уви, ти не ми отвръщаш! Боя се от най-лошото. Вдигнете ме — обърна се тя към прислужниците си. — Длъжна съм на всяка цена да видя съпруга си. Незабавно ме отведете при него. За мен той е по-скъп дори от собствените ми деца.

Матилда даде знак на Изабела да попречи на Иполита, която правеше усилия да стане, и двете прелестни девойки кротко, ала настойчиво се опитаха да задържат принцесата и да я успокоят. В този миг пристигна един слуга с поръчение от Манфред да съобщи на Изабела, че господарят му желае да разговаря с нея.

— С мен? — възкликна Изабела.

— Вървете — рече й Иполита, която изпита облекчение от това, че съпругът й е изпратил послание. — Манфред не е сега в състояние да вижда най-близките си. Той смята, че не сте съкрушена като нас, и се опасява от силата на моята мъка. Утешете го, скъпа Изабела, и му кажете, че по-скоро ще потисна собствената си горест, отколкото да засиля неговата.

Тъй като се бе спуснала вечер, слугата, който съпровождаше Изабела, вървеше отпреде й с факел в ръка. Когато се изправиха пред Манфред, който крачеше нетърпеливо из галерията, той се стресна и рече забързано на слугата:

— Изнеси светлината и се махни! — След това затръшна вратата подире му и се строполи върху скамейката до стената, като направи знак на Изабела да седне редом с него. Тя се подчини, разтреперана от страх. — Изпратих да ви повикат… — Той замълча, явно силно объркан.

— Господарю!

— Да, изпратих да ви повикат по един много важен повод — продължи Манфред. — Избършете сълзите си, Изабела. Изгубихте жениха си… Да, такава е жестоката съдба! А аз изгубих надеждата да продължа рода си. Ала Конрад бе недостоен за вашата красота.

— Как, господарю! — възкликна девойката. — Надявам се, не храните подозрения, че не изпитвам достатъчно скръб! Моят дълг и моята преданост винаги щяха да…

— Не мислете повече за него — прекъсна я Манфред. — Конрад беше болнаво, мекушаво дете; господ го прибра, защото може би не искаше да положа бъдещето на своя род върху толкоз нездрава основа. Потомството на Манфред се нуждае от многобройни опори. Моята

неблагоразумна обич към това момче бе засенчила взора ми и ме бе лишила от далновидност; така че всяко зло за добро. Надявам се, че след няколко години ще имам основания да изпитвам радост от смъртта на Конрад.

Не може да се опише с думи изумлението на Изабела. Отначало й се стори, че скръбта е помътила разума на Манфред. Сетне й хрумна, че тези странни слова може би имат за цел да я подмамят в някакъв капан; изплаши се, че Манфред се е досетил за безразличието й към неговия син, и затова сметна за благоразумно да отвърне:

— Добри ми господарю, не се съмнявайте в моите чувства; отдавайки ръката си, аз щях да отдам и сърцето си. Щях да посветя всичките си грижи на Конрад. Както и да се разпореди с мен съдбата, винаги ще почитам паметта му, а на вас и на достойната ви съпруга Иполита ще гледам като на родни баща и майка.

— Проклета да е Иполита! — извика Манфред. — Забравете я от този миг нататък, така както я забравих аз. С други думи, Изабела, вие изгубихте жених, който бе недостоен за вашите прелести. Вместо хилаво хлапе ще получите за съпруг мъж в разцвета на силите си, който умее да цени красотата ви и ще може да очаква многобройно потомство.

— Уви, господарю! Умът ми е твърде погълнат от нещастието, постигнало вашето семейство, за да мога да мисля за нова женитба. Ако баща ми се завърне някога, ще се подчиня на волята му, каквато и да е тя, така както се съгласих да дам ръката си на вашия син; до неговото завръщане обаче ви моля да ми позволите да остана под гостоприемния ви покрив и да прекарам скръбните си дни в усилия да облекча мъката, завладяла вас, Иполита и прелестната Матилда.

— Помолих ви вече — гневно изрече Манфред — да не споменавате тази жена; от този час нататък тя трябва да стане за вас също тъй чужда, както и за мен. Накратко казано, Изабела, тъй като не мога да ви дам сина си, предлагам ви себе си за съпруг.

— О, боже! — извика Изабела, от чиито очи най-сетне падна пелената. — Какво чувам! Вие, господарю! Вие! Моят свекър! Бащата на Конрад! Съпругът на праведната и кротка Иполита!

— Казах ви — властно заяви Манфред, — че Иполита вече не ми е съпруга; от този час се развеждам с нея. Проклятието на нейното безплодие твърде дълго ме измъчва. Съдбата ми зависи от това дали

ще имам синове и тази нощ, надявам се, ще постави началото на моите надежди.

Изрекъл тези думи, той сграбчи студената като лед ръка на Изабела, полумъртва от страх и ужас. Тя изпищя и се отскубна от него. Манфред скочи, за да я настигне, но в този миг луната, която бе вече изгряла и хвърляше снопове светлина през отсрещния прозорец, озари перата на съдбоносния шлем, извисен досами прозореца; те бурно се залюляха напред-назад и зашумяха глухо като дървесни клони. Това вдъхна смелост на Изабела, защото нищо не я ужасяваше толкова, колкото настойчивият стремеж на Манфред да осъществи намерението си.

— Вижте, господарю, вижте! — извика тя. — Дори небето се опълчва срещу нечестивите ви замисли!

— Нито небето, нито преизподнята ще ми попречат да изпълня решението си — отвърна принцът и се хвърли отново към девойката.

В този миг портретът на дядо му, закачен над скамейката, на която двамата седяха допреди малко, въздъхна дълбоко и гърдите му се надигнаха. Изабела, която стоеше с гръб към него и не видя нищо, не разбра откъде се раздават тези звуци, ала се разтрепери цялата.

— Чуйте, господарю! Какво беше това? — попита тя и се хвърли към вратата.

Манфред, раздвоен между бягащата Изабела, успяла вече да стигне стълбите, и размърдалия се портрет, от който не бе в състояние да откъсне взора си, направи няколко крачки подире й, извръщайки очи към оживялото изображение; внезапно видя как портретът напуска рамката си и с натъжен и скръбен вид слиза на пода.

— Нима сънувам! — възкликна Манфред и се върна назад. — Или може би самите дяволи са се съюзили срещу мен? Говори, адско видение! И ако наистина си моят праотец, защо и ти си встъпил в заговор срещу своя злощастен потомък, който твърде скъпо заплаща…

Ала преди да доизрече започнатото, призракът отново въздъхна и направи знак на Манфред да го последва.

— Води ме! — извика принцът. — Ще те следвам до самата преизподня!

Видението мрачно и невъзмутимо закрачи към дъното на галерията и свърна в една от стаите вдясно. Манфред го следваше на известно разстояние, изпълнен с ужас и тревога, ала непоколебим.

Тъкмо да влезе и той в стаята, когато незрима ръка затвори със силен трясък вратата. Принцът се възползува от това забавяне, за да събере всичката си смелост, и се опита да отвори, като риташе вратата с крак, но се убеди, че тя не се поддава на усилията му.

— Щом като адът отказва да задоволи любопитството ми — промълви той, — аз ще използувам всички достъпни човешки средства, за да съхраня своя род. Изабела няма да ми избяга.

Девойката, чиято решимост се смени със страх в мига, в който се отскубна от Манфред, продължи да тича надолу по главното стълбище. Спря се в подножието му, тъй като не знаеше накъде да продължи, за да се спаси от необуздания принц. Портите на замъка бяха залостени, навсякъде из двора се разхождаха стражи. Дали да се вслуша в зова на сърцето си и да предупреди Иполита за жестоката съдба, която я очакваше? Тя не се съмняваше, че Манфред ще я потърси в покоите на своята съпруга и яростта му ще стане причина да нанесе на Иполита удар, още по-суров от намисления, а двете ще се окажат безсилни срещу неистовите му страсти. Каквото и да е забавяне можеше да му даде време да размисли над суровите мерки, които бе решил да предприеме, или да породи някакво благоприятно за нея обстоятелство; ала за това бе необходимо да осуети, поне през тази нощ, осъществяването на чудовищния му замисъл. Къде обаче да се скрие? Как да се спаси от преследването, което той неминуемо щеше да предприеме из целия замък? Докато тези мисли се мяркаха из главата й, тя си спомни за подземния проход, който водеше от избите на замъка към църквата „Свети Никола“. Ако успееше да стигне олтара, преди да я догонят, дори побеснелият Манфред не би се осмелил да оскверни това свещено място; и тя реши, ако не й се предостави друго спасение, завинаги да се укрие при светите деви, чийто манастир бе долепен до църквата. Като взе това решение, Изабела сграбчи светилника, горящ в подножието на стълбата, и се устреми към тайния проход.

Подземната част на замъка се състоеше от множество ниски сводести галерии, тъй заплетени и криволичещи, че развълнуваната до крайност Изабела трудно откри вратата, откъдето започваше проходът. Страховита тишина цареше из тези подземия и само от време на време течението разклащаше вратите, през които минаваше девойката, караше ръждивите им панти да скърцат и звукът отекваше из дългите

мрачни лабиринти. При всяко шумолене нов пристъп на ужас изпълваше душата й, ала от всичко най-много се боеше да не чуе яростния глас на Манфред, подканящ слугите да я преследват. Тя пристъпяше предпазливо, доколкото й позволяваше нетърпението, но често спираше да се ослуша дали някой не иде подире й. В един такъв момент й се стори, че чува въздишка. Цялата се разтрепери и отстъпи няколко крачки назад. Миг по-късно до слуха й сякаш достигнаха нечии стъпки. Кръвта се смрази в жилите й — реши, че това е Манфред. Породени от нечовешкия ужас, в главата й нахлуха какви ли не предположения. Укори се за прибързаното бягство, което я правеше безпомощна пред неговата ярост, и то на място, където виковете й щяха да останат нечути и никой нямаше да й се притече на помощ. Ала звукът сякаш не идваше иззад гърба й; ако Манфред знаеше накъде бе тръгнала, той непременно я бе последвал; девойката все още се намираше в една от подземните галерии, а стъпките, които дочу, бяха твърде отчетливи, за да идват оттам, откъдето бе побягнала самата тя. Ободрена от тази мисъл и водена от надежда да намери приятел във всеки човек, освен принца, Изабела тъкмо реши да продължи напред, когато вратата, която стоеше открехната недалеч от нея вляво, леко се разтвори; ала преди още светилникът, който тя вдигна нависоко, да й позволи да разгледа човека, отворил вратата, той побърза да отстъпи назад в мрака.

Изабела, която вече се плашеше до смърт от всяка дреболия, се поколеба — тя не знаеше дали да продължи напред. Страхът й от Манфред обаче се оказа по-силен. Именно обстоятелството, че непознатият я избягваше, й вдъхна известна смелост. „Може да е само някой от слугите“ — помисли си тя. Благият характер на девойката не й бе създал врагове и съзнанието за нейната собствена невинност й вдъхна надежда, че слугите на принца, освен ако не са изпратени от него да я дирят, по-скоро биха улеснили бягството й, отколкото да му попречат. Като се поободри от тези размишления и предположи по някои признаци, че е при самия вход на подземната пещера, тя се приближи до току-що отворената врата; ала внезапен порив на вятъра я посрещна при отвора, изгаси светилника и тя остана в пълен мрак.

Никакви думи не са в състояние да опишат ужаса на положението, в което се оказа Изабела. Сама в това злокобно място, все още в плен на страшните впечатления от изминалия ден, изгубила

надежда да се спаси, очакваща всеки миг появата на Манфред и съвсем не успокоена от факта, че наблизо се спотайва непознат човек, който има свои причини да се укрива наоколо — всички тези мисли нахлуха в смутеното й съзнание и за малко не я накараха да падне в несвяст от уплаха. Мислено се обърна към всички светии на небето с гореща молба за помощ. Обхваната от дълбоко отчаяние, дълго време не бе в състояние да помръдне. Най-сетне се опита колкото се може по-безшумно да открие пипнешком вратата, а като я намери, пристъпи разтреперана под сводовете, откъдето дочу въздишката и стъпките. За миг изпита нещо като радост при вида на немощния лъч лунна светлина, прокраднал се през тавана; част от него, изглежда, бе пропаднала и оттам висеше или парче земя, или отломък от стена — тя не можа да различи какво именно. С разтуптяно от надежда сърце Изабела забърза към пролома, ала изведнъж зърна облегната на стената човешка фигура.

Девойката изпищя, убедена, че това е призракът на нейния жених Конрад. Фигурата се приближи до нея и почтително произнесе:

— Успокойте се, господарке. Няма да ви причиня нищо лошо.

Поободрена от думите на непознатия и от тона, с който бяха изречени, и като съобрази, че това трябва да е човекът, отворил вратата, Изабела се съвзе достатъчно, за да каже:

— Господине, който и да сте, смилете се над злочестата принцеса, изправена, на ръба на гибелта! Помогнете ми да избягам от този злокобен замък, иначе след няколко минути ще трябва горко да оплаквам съдбата си.

— Уви! — въздъхна непознатият. — Как да ви помогна? Бих загинал, защищавайки вас, ала не познавам замъка и нямам…

— Ах! — възкликна Изабела и го прекъсна. — Помогнете ми само да намеря скритата в пода врата, която се намира някъде наблизо, и ще ми направите най-голямата услуга, тъй като нямам и минута за губене.

След тези думи тя започна да опипва каменния под и помоли непознатия и той да стори същото, за да открият малката медна пластинка, вградена в една от плочите на настилката.

— Това е ключалка, която се отваря с пружина — обясни девойката. — Знам тайната й. Ако я открием, може да успея да се спася; в противен случай, уви, любезни чужденецо, боя се, че ще

въвлека и вас в нещастието си. Манфред ще заподозре, че сте съучастник в бягството ми, и ще паднете жертва на неговата ярост.

— Не ценя живота си — отвърна непознатият. — И за мен ще е все пак някакво утешение, ако го отдам, за да ви избавя от тиранията на Манфред.

— Благородни младежо — промълви Изабела, — ще мога ли някога да ви се отблагодаря…

Докато произнасяше тези думи, през отвора в тавана се прокрадна лунен лъч и блесна върху ключалката, която търсеха.

— О, радост! — възкликна девойката. — Ето я вратата!

И като извади ключ, натисна пружината, която се плъзна встрани и разкри желязна халка.

— Повдигнете капака — помоли Изабела. Непознатият се подчини; в краката им се появиха каменни стъпала, които се спускаха в тунел, погълнат от непрогледен мрак. — Трябва да слезем долу — продължи тя. — Следвайте ме; макар да е страшно и тъмно, няма да се изгубим — оттук се стига право в църквата „Свети Никола“. Ала може би — вежливо додаде принцесата — нямате основания да напускате замъка, а и аз вече мога да се оправя без вашата помощ; след няколко минути ще бъда недосегаема за гнева на Манфред. Само ми кажете — кому дължа толкова много?

— Никога няма да ви изоставя, докато не сте в пълна безопасност — живо възрази непознатият. — А и не ме мислете, принцесо, за по-самоотвержен, отколкото съм; макар сега да сте основната ми грижа…

Той млъкна, чул внезапна врява от гласове, които се приближаваха към тях; скоро бегълците различиха следните думи:

— Какво ми говорите за магьосници! Повтарям ви, тя трябва да е в замъка! Ще я намеря напук на всички вълшебства!

— О, небеса! — възкликна Изабела. — Това е гласът на Манфред! Побързайте, иначе сме погубени! И спуснете капака подире си!

С тези думи тя побърза да побегне надолу по стъпалата. Непознатият искаше да я последва, обаче изтърва капака и пружината щракна ключалката. Напразно се мъчеше да отвори — не бе забелязал как Изабела се справи с пружината, а и не му оставаше време да

продължи опитите. Манфред дочу трясъка на падналия капак и се устреми по посока на звука, съпроводен от слугите си, понесли факли.

— Сигурно е Изабела! — извика той още преди да е влязъл в сводестата галерия. — Опитва се да избяга през тайния тунел, но едва ли е стигнала далече!

Ала какво беше изумлението на принца, когато на светлината на факлите зърна отпреде си не Изабела, а младия селянин, който — както си мислеше Манфред — бе затворен под смъртоносния шлем!

— Изменник! — възкликна Манфред. — Как попадна тук? Мислех, че си затворен на сигурно място горе, на двора!

— Не съм изменник — смело отговори младежът. — Нито пък мога да отговарям за вашите предположения.

— Нагъл злодей! — развика се Манфред. — Нарочно ли предизвикваш гнева ми? Говори — как се измъкна изпод шлема? Сигурно си подкупил стражите, но те ще отговарят за това с живота си.

— Моята бедност — спокойно отвърна селянинът — ще ги оневини. Макар и да са призовани да служат на капризите на своеволен тиранин, те са ви предани и са дори твърде ревностни изпълнители на несправедливата заповед, която им наложихте.

— Нима си толкоз дързък, та дори не се боиш от гнева ми? — попита принцът. — Е, нищо — мъченията, на които ще те подложа, ще изтръгнат истината от устата ти. Говори! Искам да знам кои са твоите съучастници!

— Ето го съучастника ми — с усмивка посочи младежът към тавана.

Манфред нареди да повдигнат високо факлите и видя, че единият край на омагьосания шлем бе пробил каменната настилка на двора, когато слугите бяха захлупили пленника, като по този начин се бе образувала пролука. Младият селянин бе съумял да се промъкне през нея няколко минути преди срещата си с Изабела.

— Оттам ли си се спуснал? — попита Манфред.

— Да.

— Какъв беше тогава шумът, които чух на влизане в тази зала? — продължи принцът.

— Някаква врата се затвори — отвърна селянинът. — Аз също чух.

— Каква врата? — бързо попита Манфред.

— Не познавам вашия замък — рече младежът. — За пръв път съм в него и това подземие е единственото помещение, в което съм влизал.

— Аз пък ти казвам — настоя Манфред (той искаше да разбере дали юношата е открил тайния вход), — че шумът, който чух, идваше от тази посока. Слугите ми също го чуха.

— Господарю — услужливо се намеси един от прислужниците. — Това бе със сигурност тайната врата, а той се е опитвал да избяга.

— Млъкни, глупако! — скара му се Манфред. — Ако се е опитвал да избяга, как се е озовал от тази страна? Искам да чуя от собствената му уста какъв беше шумът, който дочух. Кажи ми истината! Животът ти зависи от твоята честност.

— Честността ми е по-скъпа от живота, който не бих си купил с цената на лъжата — отвърна селянинът.

— Нима, млади философе! — презрително изрече Манфред. — Кажи ми тогава какъв беше този шум.

— Задавайте ми въпроси, на които знам отговора, а ако излъжа, наредете незабавно да ми отнемат живота.

Манфред, който, започна да се дразни от непоколебимото безстрашие и невъзмутимостта на юношата, възкликна:

— Добре тогава, правдолюбецо, отговаряй: беше ли породен шумът, който чух, от падането на капака?

— Да.

— Така си и знаех — произнесе принцът. — А как разбра, че тук има тайна врата?

— Лунната светлина освети медната пластинка — отвърна младият селянин.

— Ала кой ти каза, че това е ключалка? И как научи тайната на отварянето й?

— Провидението, освободило ме изпод шлема, ми помогна да открия пружината на ключалката.

— Провидението трябваше да отиде по-далеч и да те предпази от моя гняв — рече Манфред. — След като ти е показало как да отключиш тайната врата, то те е изоставило, защото си глупак, неспособен да се възползува от благодеянията му. Защо не се втурна по пътя, водещ към спасението ти? Защо спусна капака, преди да си слязъл по стълбите?

— Бих искал да ви попитам, господарю — рече селянинът, — откъде можех да зная аз, който за пръв път попадам в замъка ви, че тези стъпала водят към някакъв изход? Ала смятам за недостойно да се отклонявам от въпросите ви. Накъдето и да водеха стъпалата, вероятно щях да опитам щастието си и да се спусна по тях — едва ли щях да изпадна в положение, по-плачевно от това, в което вече се намирах. Истината обаче е тази, че изтървах капака, а вие се появихте миг след това. Вече бях вдигнал шум и привлякъл вниманието ви към себе си — имаше ли някакво значение дали ще бъда заловен минута по-рано или по-късно?

— Ти си храбър злодей за годините си — издума Манфред. — Но като размислям, започвам да подозирам, че хитруваш — още не си ми казал как успя да се справиш с ключалката.

— Сега ще ви покажа, господарю — отвърна юношата, взе в ръка един от камъните, срутили се от тавана, легна върху капака и заудря по него; намерението му беше да даде време на принцесата да избяга.

Самообладанието и младежката прямота на селянина направиха силно впечатление на Манфред. Той дори усети склонността му прости, защото не бе извършил никакво престъпление. Принцът не беше от онези свирепи тирани, които черпят наслада от жестокостта, и не й се отдаваше без повод. Обстоятелствата в живота му го бяха направили коравосърдечен, но по природа беше човеколюбив; доброто начало у него се проявяваше винаги, когато страстите не замъгляваха ума му.

Докато Манфред стоеше объркан и не знаеше как да постъпи, в далечината из подземните галерии отекна неясна глъч. Шумът се приближи и принцът разпозна гласовете на своите слуги, които бе пратил из целия замък да търсят Изабела.

— Къде е господарят? — викаха те с цяло гърло. — Къде е принцът?

— Тук съм — обади се Манфред, когато наближиха. — Намерихте ли принцесата?

— Ах, господарю! — възкликна първият от влезлите в залата. — Колко се радвам, че ви открихме!

— Открили сте ме! — изненада се принцът. — А открихте ли Изабела?

— Мислехме, че сме я настигнали, господарю — отвърна слугата, изплашен до смърт, — обаче…

— Обаче какво? — извика Манфред. — Да не е избягала?

— Ние с Жак, господарю…

— Да, ние с Диего… — прекъсна го вторият слуга, току-що влязъл в залата и още по-изплашен от първия.

— Говорете един по един! — нареди Манфред. — Питам ви: къде е принцесата?

— Не знаем — отвърнаха двамата в един глас. — Обаче от страх ни се взе умът!

— Това се вижда от само себе си, глупаци такива. Какво толкова ви наплаши?

— Ах, господарю — започна Жак. — Диего видя такова нещо… Не бихте повярвали на очите си…

— Какви нелепости дрънкате! — кресна Манфред. — Отговаряйте направо, без заобикалки, иначе небето да ви е на помощ…

— Ама, господарю, ако на ваша светлост му е угодно да ни изслуша — започна горкият човечец. — Ние с Диего…

— Да, ние с Жак… — възкликна другарят му.

— Нали ви забраних да говорите едновременно! Отговаряй ти, Жак! Другият глупак май съвсем си е изгубил ума. Какво е станало?

— Милостиви господарю — започна Жак, — благоволете да ме изслушате. Ние с Диего, както заповядахте, тръгнахме да търсим младата господарка. Но понеже се бояхме да не срещнем призрака на младия господар, вашия благороден син — господ да даде мир на душата му, — тъй като не бе погребан по християнски…

— Глупак! — разяри се Манфред. — Значи сте видели само някакъв си призрак!

— Ах, господарю, по-лошо, много по-лошо! — извика Диего. — По-добре да бях видял цели десет призрака!

— Господи, дари ме с търпение! Тези глупаци направо ще ме подлудят! Махни се от очите ми, Диего! А ти, Жак, ми кажи съвсем накратко: с ума си ли си? Да не би да бълнуваш? Друг път си проявявал известна разсъдливост. Или онзи глупак е предал уплахата си и на теб? Говори! Какви небивалици е видял?

— Сега ще ви кажа, господарю — разтреперан заговори Жак. — Тъкмо бях започнал да ви разправям, че откак нашият млад господар

загина тъй жестоко — господи, упокой невинната му душа! — никой от нас, верните ви слуги, а ние сме си такива, господарю, макар и бедни люде… та значи никой от нас не се осмелява да ходи сам из замъка — все сме по двама. Така че ние с Диего, като предположихме, че младата господарка може да е в голямата галерия, качихме се там да я търсим и да й съобщим, че ваша светлост желае да разговаря с нея.

— О, безнадеждни глупаци! — възкликна Манфред. — А тя междувременно е избягала, защото сте се уплашили от таласъми! Как не се сети, негоднико, че тя именно там ме остави! Нали аз самият идвам от галерията!

— Ако питате мен, тя е още там — заяви Жак. — Само че по-скоро дяволите ще ме вземат, отколкото пак да отида да я търся на онова място… Горкият Диего! Той едва ли някога вече ще се съвземе, така си мисля…

— От какво да се съвземе? Аз, изглежда, така и няма да разбера какво е отнело разсъдъка на тези негодници. Само си губя времето. Следвай ме, нещастнико, сам ще проверя дали Изабела е в галерията.

— За бога, добри ми господарю! — извика Жак. — Не ходете в галерията! Мисля, че самият сатана е там, в съседната стая.

Манфред, който до този момент се отнасяше към страха на слугите си като към дребнаво малодушие, бе поразен от това ново обстоятелство. Той си спомни за оживелия портрет, както и за внезапно затворилата се врата в дъното на галерията и гласът му потрепери, когато попита смутено:

— Какво има в голямата стая?

— Господарю — отвърна слугата, — когато ние с Диего стигнахме галерията, той влезе пръв, защото каза, че е по-храбър от мен… Та като влязохме, вътре нямаше никой. Погледнахме под всяка пейка, под всеки стол, но никого не видяхме.

— Всички портрети ли бяха на местата си? — обади се Манфред.

— Да, господарю. Но не се сетихме да надникнем зад тях.

— Добре, продължавай.

— Когато наближихме вратата на голямата стая, тя се оказа затворена.

— И не можахте да я отворите, така ли? — отново го прекъсна принцът.

— А, не, господарю — отворихме я. Но по-добре небето да не бе допускало това! — възкликна Жак. — Не, не я отворих аз, а Диего — той стана безразсъдно дързък и реши да влезе вътре, макар че как не го разубеждавах… Да пукна, ако някога посегна отново към затворена врата!

— Не се отвличай — промълви Манфред и потрепери. — Кажи ми какво видя в голямата стая, когато отвори вратата.

— Аз ли, господарю? — учуди се Жак. — Ами че аз нищо не видях. Бях зад гърба на Диего, но чух шума.

— Жак, заклевам те в душите на моите прадеди тържествено издума Манфред. — Кажи ми: какво видя? Какво чу?

— Диего го видя, господарю, а не аз. Аз само чух шума. Щом отвори вратата, той изкрещя и побягна назад. Аз хукнах подире му и го попитах: „Призракът ли беше?“ — „Призракът ли? Не, не! — отвърна Диего и косата му настръхна. — Стори ми се, че беше великан, облечен в доспехи. Видях стъпалото му и част от крака и те бяха огромни, като шлема долу на двора.“ Едва изрече това господарю, и дочухме оглушителен шум, задрънчаха доспехи, сякаш великанът се надигаше — защото Диего после ми каза, че той бил легнал, така му се сторило, кракът му бил протегнат по цялата дължина на стаята! Още не бяхме стигнали дъното на галерията, и вратата на голямата стая се затръшна подире ни, ама ние не се осмелихме да погледнем назад, за да видим дали великанът ни гони… Макар че, като си помисля сега, ако ни беше подгонил, сигурно щяхме да го чуем. Но моля ви, господарю, извикайте свещеника и му наредете да прогони духовете от замъка, защото този замък е омагьосан, в това няма съмнение.

— Да, господарю, молим ви! — развикаха се в един глас всички слуги. — Сторете го незабавно!

— Спокойно, глупаци — нареди Манфред. — Вървете след мен. Сега ще разбера какво означава всичко това.

— Да ви следваме, господарю! — възкликнаха те в хор. — Не, не! Няма да стъпим в галерията, та ако ще ваша светлост да ни дава всичките си богатства!

Тогава се обади младият селянин, който до този миг бе мълчал:

— Ще ми позволите ли, господарю, аз да се впусна в това начинание? Животът ми не е ценен за никого, от злите духове не се боя, а на добрите не съм сторил нищо лошо…

— Държиш се по-достойно, отколкото очаквах — отбеляза Манфред, като го гледаше с почуда и възхищение. — По-късно ще те възнаградя за твоята храброст, ала сега — въздъхна той — не мога да се осланям на ничии очи, освен на своите — така ми повеляват обстоятелствата. Разрешавам ти обаче да ме придружиш.

Когато преди време Манфред напусна галерията, за да преследва Изабела, той се запъти право към покоите на съпругата си, като предположи, че девойката се е отправила натам. Иполита го позна по стъпките и развълнувано се изправи да го посрещне, тъй като не го бе виждала, откак бе загинал синът им. Готова беше да се хвърли на гърдите му в изблик на радост и мъка, ала той грубо я отблъсна и попита:

— Къде е Изабела?

— Изабела, господарю? — повтори изненаданата Иполита.

— Да, Изабела! — властно кресна принцът. — Трябва ми Изабела!

— Господарю — обади се Матилда, която забеляза колко поразена бе майка й от неговото държане. — Не е била при нас, откак изпратихте да я повикат.

— Кажи ми къде е сега — настоя Манфред. — Не ме интересува къде е била!

— Добри ми господарю — рече Иполита. — Дъщеря ви говори истината: Изабела ни остави по ваша заповед и оттогава не се е връщала. Съвземете се, господарю, идете да си починете. Този злощастен ден е смутил спокойствието на духа ви. Утре сутринта Изабела ще бъде на ваше разположение.

— Значи знаете къде е! — викна той. — Веднага ми кажете, защото нямам миг за губене! А ти — обърна се той към съпругата си — кажи на своя свещеник, че го викам незабавно при себе си.

— Предполагам, че Изабела се е оттеглила в покоите си — кротко изрече Иполита. — Не е свикнала да бодърства в такъв късен час. Добри ми господарю — продължи тя, — кажете ми от какво сте разтревожен. Нима Изабела ви е оскърбила?

— Не ми досаждай с въпроси, а ми кажи къде да я намеря.

— Матилда ще отиде да я повика — отвърна принцесата. — А вие седнете, господарю, и възстановете обичайното си присъствие на духа.

— Какво, нима ме ревнуваш от Изабела, та желаеш да присъстваш на срещата ни! — изрече Манфред.

— О, боже! — възкликна Иполита. — Какво искате да кажете, господарю?

— Скоро ще разбереш, потърпи само няколко минути — рече жестокият принц. — Изпрати свещеника си при мен, а после чакай тук да чуеш волята ми.

И с тези думи той се втурна вън от стаята да търси Изабела, като остави жена си и дъщеря си поразени от речите му и от безумното му поведение. Ала двете напразно се опитваха да отгатнат намеренията му.

Сега Манфред се връщаше от подземието, съпроводен от младия селянин и няколко слуги, на които заповяда да го придружат. Той изкачи стълбите на един дъх и пред вратата на галерията срещна Иполита заедно с нейния свещеник. Оказа се, че след като бе отпратил Диего, слугата незабавно се бе запътил към покоите на принцесата да й съобщи развълнувано какво е видял. Подобно на Манфред, благородната дама не се бе усъмнила в истинността на видението, ала се бе престорила, че го смята за налудничаво бълнуване. Но в желанието си да спести на своя господар още едно душевно сътресение и готова, поради вече изтърпените многобройни страдания, да приеме безтрепетно новите злочестия, тя реши първа да се принесе в жертва, в случай че съдбата бе предначертала да погуби семейството й именно в този час. Като отпрати Матилда да си почива, макар девойката напразно да молеше майка си за позволение да я съпроводи, придружена само от свещеника, Иполита бе обиколила галерията и съседната голяма стая; и сега, обладана от душевно спокойствие, каквото от много време не бе изпитвала, тя посрещна съпруга си и го увери, че гигантският крак бе чиста измислица, породена несъмнено от страха, замъглил разсъдъка на слугите в този късен и злокобен час. Двамата със свещеника били обходили стаята и в нея всичко си било както винаги.

Макар Манфред да беше убеден също като Иполита, че видението не е било плод на нечия фантазия, все пак възбудата, завладяла духа му вследствие на множеството странни събития, се поуталожи. Освен това изпита срам от безчовечното си отношение към принцесата, която на всяко оскърбление отвръщаше с нови прояви на

любов и преданост; той усети, че обичта му към нея е още жива, ала тъй като се срамуваше не по-малко от угризенията на съвестта си заради една жена, с която възнамеряваше да се отнесе още по-жестоко, Манфред потъпка порива на сърцето си и не си позволи да прояви дори жал. След миг душата му бе готова на най-изтънчено злодейство. Като разчиташе на неизменната покорност на Иполита, той се осмели да се надява, че тя не само смирено ще се съгласи да бъде разтрогнат брачният им съюз, но и ще склони — ако той й заповяда — да измоли съгласието на Изабела. Ала едва-що завладян от тази ужасяваща надежда, Манфред се сети, че още не е открил Изабела. Дошъл на себе си, той нареди всички изходи на замъка да се охраняват строго и заповяда на слугите си под страх от смъртно наказание да не пускат никого извън пределите му. На младия селянин, с когото разговаря благосклонна, рече да се разположи в малката стаичка под стълбището, където имаше паянтово дървено легло, а ключа взе със себе си, като обясни на юношата, че сутринта ще разговаря с него. Сетне освободи съпровождащите го слуги, удостои Иполита с леко кимване на главата и се оттегли в собствените си покои.

ВТОРА ГЛАВА

Матилда, която по заповед на Иполита се бе прибрала в стаята си, не можеше да заспи. Тя бе потресена от ужасната гибел на брат си. Изненадваше я и отсъствието на Изабела, а странните думи, отронили се от устните на баща й, неговите смътни заплахи, отправени срещу принцеса Иполита и придружени от необяснимия му гняв, изпълваха нежната душа на девойката със страх и тревога. Тя очакваше с нетърпение завръщането на Бианка — младото момиче, което й прислужваше, — изпратена да разбере/какво се бе случило с Изабела. Бианка скоро се появи и съобщи на господарката си, че доколкото бе успяла да разузнае от слугите, Изабела била изчезнала. Тя й предаде случката с младия селянин, открит в подземието, като додаде ред наивни измислици, украсили несвързаните описания на прислугата. Най-дълго разправя за гигантския крак, видян в стаята до галерията. Това последно обстоятелство изпълваше Бианка с такъв ужас, че тя се зарадва, когато Матилда обеща да не си ляга, а да дочака будна ставането на майка си.

Младата принцеса се терзаеше с всевъзможни догадки относно бягството на Изабела и заплахите на Манфред, отправени срещу майка й.

— Каква неотложна работа може да има той със свещеника? — попита тя. — Да не би да възнамерява да погребе тайно брат ми в параклиса?

— Ах, господарке! — възкликна Бианка. — Досещам се. Тъй като станахте негова наследница, той изгаря от нетърпение да ви омъжи. Винаги е искал да има още синове и сега няма търпение да му се родят внуци. Името ми да не е Бианка, ако най-сетне не ви видя булка! Добра ми господарке, нали няма да изгоните вярната си Бианка, няма да поставите дона Розария над мен, щом като вече сте наследница на княжеството?

— Бедна моя Бианка — отвърна Матилда. — Колко далече те отнася въображението! Аз да стана наследница на княжеството? Нима

си видяла нещо в държането на Манфред след смъртта на брат ми, което да говори за нарасналата му привързаност към мен? Но той е мой баща и не бива да се оплаквам. Не, ако небето е отсъдило сърцето на баща ми да остане завинаги затворено за мен, то поне ме възнаграждава двойно с нежната любов на моята майка. Милата ми майчица! Да, Бианка, най-много се опасявам от грубостта на Манфред, когато е насочена срещу нея. В състояние съм търпеливо да понасям суровия му нрав, ала когато се държи жестокосърдечно с нея, душата ми се облива в сълзи.

— Ах, господарке, всички мъже се държат така със съпругите си, когато те им омръзнат.

— И все пак ти току-що ми честити, когато предположи, че баща ми е решил да ме омъжва.

— Иска ми се да ви видя знатна дама — отвърна Бианка, — пък каквото ще да става. Никак не ми се ще да ви затворят в манастир, както щяха да сторят, ако се бяха вслушали в желанието ви или ако не ви беше възпряла моята господарка, майка ви, която знае, че е за предпочитане да имаш лош съпруг вместо никакъв… Господи помилуй, какъв е този шум? Прости ми, свети Никола! Аз само се шегувах!

— Това е вятърът — успокои я Матилда. — Той свири през пролуките в назъбените стени на кулата. Хиляди пъти съм го чувала.

— Аз нищо лошо не исках да кажа — рече Бианка. — Не е грях да се говори за женитби. Та както ви разправях, господарке, ако негова светлост Манфред ви предложи за съпруг някой красив млад рицар, вие какво — ще му се поклоните дълбоко и ще му кажете, че предпочитате монашеското покривало?

— Слава богу, не ме заплашва такава опасност — отвърна Матилда. — Ти сама знаеш колко кандидати за ръката ми е отхвърлил.

— И вие сте му благодарна за това като предана дъщеря, нали, господарке? Ала все пак си представете, че утре вашият баща ви повика в голямата съвещателна зала и там до него зърнете прекрасен млад принц с големи черни очи, гладко бяло чело и мъжествени гарванови къдри, с други думи, господарке, ако видите млад герой, досущ като портрета на Алфонсо в галерията, пред който прекарвате часове, без да откъсвате очи от него?

— Не говори така лекомислено за този портрет — прекъсна я с въздишка Матилда. — Знам, че възхищението, с което го наблюдавам, е необичайно, но аз не съм влюбена в парче изрисувано платно. Личността на този добродетелен принц, уважението към неговата памет, внушено ми от моята майка, молитвите, които не знам защо ми е заръчала да произнасям над гробницата му — всичко това ме е накарало да вярвам, че по някакъв начин моята съдба е свързана с него.

— Божичко, господарке, как е възможно това? Открай време съм слушала, че вашият род и родът на Алфонсо не са свързани помежду си; и да си призная, не мога да проумея как моята господарка, принцесата, ви изпраща сутрин и вечер, в студ и влага, да се молите над гробницата му — все пак той не е записан в календара като светец. Щом като трябва да се молите, защо майка ви не ви нареди да се обръщате към нашия прославен свети Никола? Убедена съм, че постъпвам правилно, като му се моля да ми изпрати съпруг.

— Може би това нямаше да ми прави такова дълбоко впечатление, ако мама ми обяснеше защо трябва да постъпвам така — каза Матилда. — Но именно тази тайнственост ми внушава… не знам как да го нарека. Тъй като постъпките й никога не са рожба на прищевки, аз съм убедена, че тук се крие някаква съдбоносна тайна… Впрочем в бездънната си болка, предизвикана от смъртта на брат ми, тя изтърва няколко дум, които намекнаха за това.

— Ах, скъпа ми господарке! — възкликна Бианка. — Какви бяха думите?

— Не — отвърна младата принцеса. — Ако майката неволно изтърве някоя дума, която не е искала да произнесе, не бива дъщерята да я повтаря.

— Как! Нима тя съжали за казаното? Бъдете спокойна, господарке, можете напълно да ми се доверите.

— Да, мога да ти доверя личните си тайни, но не и майчините. Дъщерята не бива да има нито уши, нито очи — тя трябва да бъде направлявана от майката.

— Ах, господарке, ясно ми е като бял ден, че сте родена светица — човек не може да избяга от призванието си. Рано или късно ще се озовете в манастир. Виж, господарката Изабела не е така потайна и ми позволява да разговарям с нея за млади мъже, а когато веднъж в замъка

пристигна един красив и знатен рицар, тя сподели, че би искала брат ви Конрад да прилича на него.

— Бианка, забранявам ти да говориш непочтително за моята приятелка. Изабела е с жизнерадостен нрав, ала душата й е чиста като самата добродетел. Тя знае за твоята склонност към празни приказки и вероятно от време на време я е поощрявала, за да разсее тъгата и да оживи самотата, която ни налага моят баща.

— Пресвета Богородице, ето пак! — изплашено възкликна момичето. — Нима нищо не чувате, господарке? Този замък положително е населен с духове!

— Мълчи и слушай! Като че ли наистина чух нечий глас… Сигурно ми се е сторило. Несъмнено твоите страхове са се предали и на мен.

— Не, господарке, не ви се е сторило! — изхлипа Бианка, полужива от страх. — Сигурна съм, че чух глас!

— Някой нощува ли в стаята под нас? — попита принцесата.

— Никой не смее да спи там, откакто се удави ученият астролог, наставникът на вашия брат. Сигурно, господарке, неговият призрак и призракът на брат ви са се срещнали там долу… За бога, да бягаме в покоите на майка ви!

— Заповядвам ти да не мърдаш от мястото си! Ако това са страдащи души, ние можем да облекчим мъките им, като им зададем някои въпроси. Те няма да ни сторят нищо лошо, защото не сме им причинили зло, а ако решат да ни навредят, нима ще бъдем в по-голяма безопасност, ако се прехвърлим в друга стая? Подай ми броеницата — първо ще прочета една молитва, а след това ще поговорим с тях.

— Ах, скъпа господарке, за нищо на света няма да разговарям с призрак! — възкликна Бианка.

Тъкмо произнесе тези думи, и двете девойки чуха как прозорецът на стаичката, разположена точно под покоите на Матилда, се отвори. Те се ослушаха внимателно и след малко им се стори, че някой пее, но не успяха да различат думите.

— Не може да е зъл дух — прошепна младата принцеса. — Изглежда, е някой от живеещите в замъка. Отвори прозореца, за да познаем гласа.

— Не смея, господарке, честна дума, не смея!

— Ти наистина си много глупава — рече Матилда и сама полекичка отвори прозореца.

И все пак шумът достигна до слуха на оногова, който се намираше под тях, и песента му замлъкна; момичетата разбраха, че е чул отварянето на прозореца.

— Има ли някой там долу? — попита Матилда. — Ако е така, обадете се.

— Има — обади се нечий глас.

— Кой сте вие? — продължи принцесата.

— Непознат — откликна гласът.

— Какъв непознат? И как сте попаднали тук в този късен час, когато всички врати на замъка са залостени?

— Не съм тук по своя воля и моля да ми простите, благородна господарке, ако съм нарушил покоя, ви — не знаех, че ме чувате. Сънят избяга от очите ми, аз се надигнах от леглото, в което не намерих покой, и се опитвах да прекарам мъчителните часове с взор, отправен към наближаващото утро, понеже нямам търпение да напусна този замък.

— В думите и гласа ви прозира тъга — каза Матилда. — Ако сте нещастен, много ми е жал за вас. Ако причината за страданията ви е бедността, кажете ми — ще ходатайствам пред принцесата, чиято милостива душа е винаги отворена за неимущите. Тя ще ви помогне.

— Аз наистина съм нещастен и не познавам охолството. Ала не се оплаквам от съдбата си, защото съм млад и здрав, и не се срамувам, че дължа препитанието си единствено на своя труд. Ала не мислете, че съм горделив и не ценя великодушното ви предложение. Ще ви споменавам в молитвите си и ще моля господа да благослови вас и благородната господарка на този замък. Ако въздишам, господарке, то е, защото скърбя за други, не за себе си.

— Сега вече се сетих кой е, господарке — прошепна Бианка. — Това несъмнено е младият селянин и да пукна, ако не е влюбен! Ах, каква прелестна история! Хайде, господарке, нека го разпитаме! Той не знае коя сте и ви мисли за придворна на господарката Иполита.

— Как не те е срам, Бианка! — сгълча я Матилда. — Какво право имаме да изтръгваме тъй безцеремонно тайните от сърцето на един младеж? Струва ми се, че е добродетелен и прям — призна си, че е нещастен. Ала нима това е достатъчна причина да се разпореждаме с

него както намерим за добре? На какво основание ще искаме да ни разкрие душата си?

— Божичко, господарке, колко малко знаете за любовта! — възрази Бианка. — Ами че за влюбените няма по-голямо удоволствие от това да споделят за своите любими!

— И ти искаш да стана довереница на някакъв си селянин!

— Тогава нека аз си поговоря с него — примоли се Бианка. — Макар да имам честта да съм от свитата на ваша милост, невинаги съм заемала такова високо положение в живота. Освен това любовта не само прави хората с различно звание равни един на друг, но и ги издига над останалите. Влюбеният младеж предизвиква у мен само уважение.

— Замълчи, глупаво момиче! Макар да си призна, че е нещастен, от това съвсем не следва, че е влюбен. Спомни си всички събития, станали през днешния ден, и ми кажи дали нямаше по-големи несрети от тези, които причинява любовта. Непознати момко — продължи Матилда, — ако нещастията ти не са плод на твоята вина и ако е по силите на принцеса Иполита да ти помогне, то аз ти обещавам, че тя ще бъде твоя покровителка. Щом те пуснат от замъка, иди незабавно при светия отец Джером в манастира до църквата „Свети Никола“ и му разкажи своята история, доколкото сметнеш за необходимо. Той непременно ще осведоми принцесата, която майчински се грижи за всички нуждаещи се. Сбогом! Не ми подобава да водя такъв дълъг разговор с мъж в тъй неподходящ час.

— Да ви пазят светиите, любезна господарке! — отвърна селянинът. — Но за бога, кажете, ще позволите ли на един беден и клет младеж да ви помоли за още миг внимание? Ще ме дарите ли с това щастие? Прозорецът не е затворен още… Може ли да ви попитам…

— Говори по-бързо — рече Матилда. — Вече съмва, а какво ще стане, ако орачите излязат на полето и ни зърнат? Какво искаше да ме попиташ?

— Не знам как… Не смея да… — започна нерешително момъкът. — Ала съчувствието, с което се отнесохте към мен, ми вдъхва смелост… Мога ли да ви се доверя, господарке?

— Боже всемогъщи! — възкликна младата принцеса. — Какво значат тези думи? Какво искаш да ми довериш? Говори смело, ако тайната ти може да бъде споделена с добродетелно сърце.

— Искам да ви попитам — посъвзе се селянинът, — дали е вярно онова, което дочух от слугите — че принцесата е изчезнала от замъка?

— Какво значение има това за теб? — предпазливо рече Матилда. — Отначало думите ти издаваха благоразумие и подобаваща сериозност. Да не си дошъл тук да разузнаеш тайните на Манфред? Сбогом! Излъгала съм се в теб!

И с тези думи тя побърза да затвори прозореца, без да даде възможност на младежа да отговори.

— Щях да постъпя по-умно — доста рязко се обърна принцесата към Бианка, — ако те бях оставила ти да поговориш с този селянин: неговото любопитство може напълно да съперничи с твоето.

— Не ми подобава да споря с ваша милост — отговори момичето, — ала може би въпросите, които щях да му задам, биха били по-уместни от онези, които ви бе угодно да му поставите.

— О, не се съмнявам — та ти си толкоз благоразумна. Мога ли да те попитам какви щяха да са въпросите?

— Онзи, който наблюдава играта отстрани, често вижда в нея повече от самите участници — рече Бианка. — Нима ваша милост допуска, че въпросът му относно принцеса Изабела беше плод на празно любопитство? Не, не, господарке, тук се крие нещо много повече, отколкото предполагате вие, знатните господа. Лопес ми каза, че по мнението на всички слуги този юноша е помогнал на господарката Изабела да избяга. А сега обърнете внимание на следното: ние с вас знаем, че тя никога не е изпитвала особено благоразположение към младия принц, вашия брат. Чуйте по-нататък: той е убит в решителния момент — аз, разбира се, никого не обвинявам. От небето пада шлем — поне така казва моят господар, баща ви. Ала Лопес и другите слуги говорят друго — че този любезен младеж е магьосник и го е задигнал от гробницата на Алфонсо.

— Прекрати веднага тези нагли празнословия! — заповяда Матилда.

— Както ви е угодно, господарке — възкликна девойката. — И все пак е много странно, че господарката Изабела изчезна в същия ден, а младият селянин бе намерен при капака на тайния вход. Никого не обвинявам, но ако смъртта на брат ви беше почтена…

— Не смей да хвърляш и сянка от съмнение върху чистотата на моята скъпа Изабела!

— Чистота или не, важното е, че тя изчезна, а се появи никому непознат младеж. Вие сама го разпитахте и той ви отговори, че е влюбен — или нещастен, което е едно и също, — при това си призна, че е нещастен заради друг. А нима някой страда за друг човек, ако не е влюбен в него? И забележете, веднага след това ви попита най-простосърдечно — горкичкият — дали е вярно, че господарката Изабела е изчезнала.

— Трябва да призная — отвърна Матилда, — че съображенията ти не са безоснователни… Бягството на Изабела ме смайва… Любопитството на непознатия е твърде странно… И все пак Изабела никога не е крила от мен мислите си.

— Така е твърдяла пред вас, за да изкопчи тайните ви. Откъде да знаем, господарке, дали този младеж не е някой преоблечен принц? Моля ви, разрешете ми да отворя прозореца и да му задам няколко въпроса.

— Не — възрази Матилда. — Аз сама ще го попитам и ако се окаже, че знае нещо за Изабела, значи е недостоен да продължи да разговаря с мен.

Тя тъкмо щеше да отвори прозореца, когато откъм страничната порта, вдясно от кулата, където се намираше стаята на Матилда, се чу камбанен звън. Това попречи на принцесата да възобнови разговора си с непознатия. След като помълча известно време, тя рече на Бианка:

— Убедена съм, че каквато и да е причината за бягството на Изабела, тя не може да е недостойна. Ако този неизвестен младеж има нещо общо с изчезването й, значи тя е уверена в неговата преданост и благонадеждност. Направи ми впечатление — а ти, Бианка, не забеляза ли? — че думите му бяха пропити от необичайно благочестие. Речта му не беше груба, а подобаваше на човек с благороден произход.

— Нали ви казах, господарке — сигурна съм, че е преоблечен принц.

— И все пак — продължи Матилда, — ако е улеснил бягството й, как ще обясниш факта, че не е избягал заедно с нея? Защо се е изложил съвсем излишно и безразсъдно на гнева на баща ми?

— Що се отнася до това, господарке, след като се е измъкнал изпод шлема, значи ще намери начин да избегне и яростта на вашия баща. Не се съмнявам, че има някакъв чародеец талисман.

— Ти на всяка крачка виждаш магии. Човек, който общува със силите на ада, не би посмял да си служи с внушителните и свещени думи, които той произнесе. Нима не чу с какъв плам се закле да ме споменава в молитвите си? Да, Изабела несъмнено е била убедена в неговото благочестие.

— Не ми говорете за благочестието на младеж и девойка, които са се наговорили да избягат заедно! — извика Бианка. — Не, не, господарке — принцеса Изабела е от съвсем друго тесто, не я гледайте, че е такава… Вярно, когато бяхте заедно, все въздишаше и вдигаше очи към небето, защото знаеше, че сте същинска светица, ала щом обърнехте гръб…

— Несправедливо я набеждаваш — прекъсна я Матилда. — Изабела не е лицемерка. Набожна е в необходимата мярка и никога не се е преструвала, че ще се посвети на бога. Напротив, винаги се е противопоставяла на влечението ми към манастира и макар да признавам, че съм озадачена от тайното й бягство, макар постъпката й да противоречи на дружбата, която ни свързваше, аз не ще забравя безкористната жар, с която се опитваше да ме отклони от намерението да се покалугеря. Искаше да ме види омъжена, макар че зестрата ми би накърнила интересите й и тези на моите племенници. Заради нея ще мисля само добро за този млад селянин.

— В такъв случай значи допускате, че двамата изпитват взаимна привързаност? — попита Бианка, ала докато произнасяше тези думи, в стаята се втурна един слуга и съобщи на принцесата, че господарката Изабела е била намерена.

— Къде? — попита Матилда.

— Укрила се в църквата „Свети Никола“ — отвърна слугата. — Отец Джером лично донесе това известие. Сега е долу с негова светлост.

— А майка ми къде е? — продължи да разпитва Матилда.

— Тя е в покоите си, господарке, и иска да ви види.

Щом се зазори, Манфред стана и се отправи към стаите на Иполита, за да разбере дали има някакви известия от Изабела. Докато я разпитваше, дойдоха да му доложат, че отец Джером желае да разговаря с него. Тъй като не подозираше истинската причина за

появата на монаха и знаеше, че с негова помощ Иполита върши богоугодни дела, Манфред нареди да го пуснат в стаята с намерението да ги остави сами и да продължи да дири Изабела.

— При мен ли сте дошли или при принцесата? — попита той.

— И при двамата — отвърна божият слуга. — Принцеса Изабела…

— Какво знаете за нея? — нетърпеливо го прекъсна принцът.

— Тя е при олтара на свети Никола.

— Това не засяга Иполита — смути се принцът. — Да отидем в покоите ми, отче, и там ще ми разкажете как се е озовала в църквата.

— Не, господарю — отсече добрият човечец с такава властна решимост, че подчини на волята си дори своенравния Манфред, който, без да иска, почиташе този човек, надарен с добродетелите на светите праведници. — Натоварен съм с мисия, която се отнася и до двама ви, и затова, ако ми позволи ваша милост, ще я изложа в присъствието и на господарката Иполита. Ала преди това съм длъжен да попитам принцесата дали е запозната с причината, поради която господарката Изабела е напуснала замъка.

— Не, кълна се в безсмъртната си душа! — възкликна Иполита. — Нима Изабела твърди, че съм съучастница в бягството й?

— Отче — прекъсна я Манфред. — Изпитвам необходимото уважение към вашия сан, но тук аз съм господар и няма да допусна някакъв си безцеремонен свещеник да се бърка в домашните ми работи. Ако имате нещо да ми кажете, елате в покоите ми… Нямам навика да посвещавам съпругата си в своите тайни дела; те не са женско занимание.

— Ваша светлост — отвърна благочестивият монах. — Аз не се намесвам в семейни тайни. Мой дълг е да въдворявам мир, да разрешавам споровете, да проповядвам покаяние и да уча хората да обуздават неукротимите си страсти. Прощавам на ваша светлост обидните слова, насочени към мен. Знам дълга си и изпълнявам волята на много по-могъщ господар от Манфред. Вслушайте се в повелята на оногова, който говори чрез моите уста.

Манфред се разтрепери от ярост и срам. Лицето на Иполита изразяваше изумлението и нетърпеливото й желание да разбере как ще свърши всичко това; ала почитта й към Манфред бе по-силна от всичко и тя премълча.

— Господарката Изабела — продължи Джером — се покланя дълбоко на негова светлост принц Манфред и на нейна светлост принцеса Иполита. Тя благодари и на двама ви за любезното отношение по време на престоя й във вашия замък; дълбоко е опечалена от смъртта на сина ви и от това, че съдбата не й е отредила да стане дъщеря на такива мъдри и благородни господари, които винаги ще почита като свои родители; тя се моли на бога за крепкостта на вашия съюз и за съвместното ви благополучие (тук лицето на Манфред пламна), ала тъй като родствените й връзки с вас са вече невъзможни, моли за съгласието ви да остане в светилището, докато получи известие от баща си; или, ако се потвърди слухът за неговата смърт, докато се окаже свободна да разполага със себе си и може, с одобрението на своите настойници, да встъпи в подходящ за нея брак.

— Не давам съгласието си — заяви принцът — и настоявам за незабавното й завръщане в замъка; отговарям за нея пред настойниците й и няма да я поверя на ничии ръце, освен на моите.

— Ваша светлост би трябвало да размисли дали отсега нататък това би било уместно — възрази монахът.

— Нямам нужда от наставници — поаленя Манфред. — Поведението на Изабела навява подозрения от твърде странно естество… Пък и онзи млад негодник, който бе най-малкото съучастник в бягството й, ако не и причина за него…

— Причина ли? — прекъсна го Джером. — Нима *млад* мъж е станал причина за бягството на Изабела?

— Не, това вече е непоносимо! — изкрещя Манфред. — В моя собствен замък да ми противоречи някакъв си нагъл монах! Вече всичко ми е ясно — ти укриваш тайната им любовна връзка.

— Бих се молил на всевишния да ме пречисти от обидните ви предположения — рече Джером, — ако пред лицето на своята съвест вие сам не съзнавахте колко несправедливо ме обвинявате. Ала ще се моля на небето да ви прости за нанесеното оскърбление и умолявам ваша светлост да остави принцеса Изабела спокойно да пребивава на онова свято място, където никой няма да тревожи душата й с такива суетни и мирски развлечения като любовните излияния на който и да било.

— Недей да угодничиш пред мен — каза Манфред, — а иди там и доведи Изабела тук, където е нейният дълг.

— Мой дълг е да й попреча да се върне — възрази монахът. — Тя се намира там, където сирачетата и девиците са напълно защитени от клопките и съблазните на този свят; само родителската власт може да й повели да напусне светилището.

— Аз съм неин свекър — заяви Манфред — и настоявам да бъде върната!

— Тя искаше да й станете свекър, ала небето се възпротиви на този брак и завинаги разкъса всички връзки помежду ви. И аз заявявам пред ваша светлост…

— Спри, дръзки човече! — кресна Манфред. — Моят гняв ще те настигне!

— Свети отче — намеси се Иполита. — Вашето положение изисква да не се съобразявате със сана на оногова, с когото разговаряте, а само със своя дълг… ала мой дълг е да не слушам нищо, което не е угодно на моя господар. Последвайте принца в покоите му, а аз ще се оттегля в моя параклис и ще моля пресветата Дева да ви озарява с божествената си мъдрост и да възвърне на съпруга ми обичайното му спокойствие и добросърдечие.

— О, благородна душа! — възкликна монахът. — Господарю, готов съм да ви следвам.

Манфред, съпроводен от отец Джером, влезе в покоите си, затвори вратата и рече:

— Виждам, отче, че Изабела ви е запознала с намеренията ми. А сега чуйте моето решение и му се подчинете. Държавни съображения, твърде неотложни държавни съображения — безопасността на моята особа и на моя народ — изискват аз да имам син. Безнадеждно е да очаквам наследник от Иполита, затова се спрях на Изабела. Трябва не само да я върнете, но и нещо повече. Знам какво влияние имате върху съпругата ми — вие сте неин духовен наставник. Признавам, че е безупречна жена: душата й е устремена към небето и тя презира нищожното величие на този свят. Вие сте в състояние съвсем да я освободите от тегобите му. Убедете я да даде съгласието си за разтрогването на брачния ни съюз и да се оттегли в манастир; ако иска, може да стори богато дарение на някоя обител, а ще има и възможността да прави пожертвования за вашия орден каквито тя или вие пожелаете. По този начин ще предотвратите бедствията, надвиснали над главите ни, и на вас ще се падне заслугата да спасите

княжество Отранто от гибел. Вие сте благоразумен човек и макар да се разгорещих и да употребих някои неподобаващи слова, аз почитам вашата добродетелност и ще се радвам да ви бъда задължен за спокойния си живот и за продължението на рода си.

— Да бъде волята божия! — отвърна монахът. — Ала аз съм само недостойно нейно оръдие. Чрез моята уста бог ви възвестява, принце, че вашите помисли са неправедни. Обидите, нанесени на добродетелната Иполита, достигнаха божия престол, откъдето струи милост и състрадание. Чрез мен сте порицан за прелюбодейския си замисъл да я отхвърлите, чрез мен сте предупреден да сложите край на кръвосмесителните си кроежи спрямо девойката, която почти ви стана снаха. Господ, който я спаси от вашето безумие в момент, когато възмездието, постигнало вашия дом, би трябвало да ви изпълни с други помисли, ще продължи и занапред да бди над нея. Дори аз, бедният и недостоен монах, съм в състояние да я защитя от вашето насилие. Колкото и да съм грешен и колкото и жестоко да бях унизен от вашето обвинение, че укривам някаква незнайна за мен любовна връзка, аз презирам съблазните, с които вие току-що се опитахте да изкусите моята честност. Предан съм на ордена си, почитам набожните души, уважавам благочестието на вашата съпруга и няма да измамя доверието, което тя питае към мен, нито ще служа на някого, пък било то и на църковното дело, чрез гнусни и греховни угодничества; виж ти, наистина — благополучието на държавата зависело от това дали ваша светлост ще има син! Небето се надсмива над късогледите човешки кроежи. До вчера сутринта чий род можеше да се сравнява по величие и благополучие с Манфредовия? А къде е сега младият Конрад? Господарю, уважавам сълзите ви, но нямам намерение да ги спирам — нека текат, те имат повече тежест пред господа и повече ще допринесат за благото на поданиците ви от един брак, основан на плътска страст или политическа сметка, който никога не би бил благополучен. Скиптърът, преминал от рода на Алфонсо във вашия, не може да бъде съхранен чрез съюз, който църквата никога не ще благослови. Ако волята на всевишния е името на Манфред да изчезне от лицето на земята, примирете се, господарю — тогава ще заслужите нетленен венец. Елате, господарю — вашата печал ме радва, — елате да се върнем при принцесата — тя не е осведомена за вашите жестоки намерения, пък и аз исках само да ви поставя нащрек. Сам видяхте с

какво кротко търпение, с каква непоколебима обич към вас слушаше тя разговора ни и дори отказа да чуе продължението му, за да не се разкрие напълно вината ви. Знам, че изгаря от желание да ви притисне до гърдите си и да ви увери, че чувствата й към вас са неизменни.

— Отче — отвърна принцът. — Вие погрешно тълкувате горестта ми. Аз почитам добродетелите на Иполита — за мен тя е светица и бих искал за доброто на собствената ми душа връзката помежду ни да бъде още поздрава… Ала уви! Вие, отче, не знаете най-мъчителните терзания на моята душа. От известно време храня съмнения относно законността на нашия брак: Иполита е моя родственица от четвърто коляно! Вярно е, че получихме специално разрешение от църквата, но също така научих, че преди е била сгодена за друг. Ето какво тежи като камък на сърцето ми! Незаконността на нашия брак е според мен причината за постигналото ни божие наказание — смъртта на Конрад. Облекчете съвестта ми от това бреме, разтрогнете брака ни и доведете докрай богоугодното преображение на душата ми, което започна благодарение на благочестивите ви увещания.

Мъчителна болка прониза добрия човечец, когато проумя накъде клони коварният принц. Разтрепера се за Иполита, защото почувства, че съдбата й е решена. Изплаши се, че ако изгуби надежда да си възвърне Изабела, в нетърпението си да се сдобие със син, Манфред ще обърне взор към друга жена, която за разлика от Изабела може би не ще устои на съблазните, които предлагаше високият ранг на принца. Известно време светият отец бе погълнат от дълбоки размишления. Най-сетне, решил, че единствено забавянето на събитията крие някаква надежда, той сметна за най-разумно поведението, което не би допуснало Манфред да бъде обзет от отчаяние, че някога ще си възвърне Изабела. На нея монахът можеше да се осланя (той знаеше за привързаността й към. Иполита и отвращението й към задирянията на принца), че ще го подкрепя, докато църквата не стовари огъня и жупела на своето неодобрение върху замисления от принца развод. Взел това решение, Джером се престори на разтревожен от съмненията на Манфред и най-после проговори:

— Ваша светлост, размислих над току-що казаното от вас и ако причината за рязкото ви отчуждаване от вашата добродетелна съпруга е наистина неспокойната съвест, опазил ме бог от желанието да вкарам

сърцето ви в грях. Църквата е любеща майка — изповядайте й мъките си; само тя може да влее утеха в душата ви, като успокои вашата съвест или като ви освободи след внимателно проучване от този брак и ви насърчи да продължите своя род по законен начин. Във втория случай, ако сполучим да вземем съгласието на принцеса Изабела…

Манфред, който реши, че или добрият старец е бил склонен от хитроумните му доводи, или с разгорещената си тирада просто е платил данък на благоприличието, се зарадва на този внезапен обрат и отново обсипа събеседника си с щедри обещания в случай, че собственият му замисъл успее чрез посредничеството на монаха. Добронамереният отец го остави да се самозаблуждава, въпреки че бе твърдо решен да попречи на намеренията му, а не да им съдейства.

— Тъй като постигнахме разбирателство — подхвана отново Манфред, — надявам се, отче, че ще отговорите на един мой въпрос: кой е юношата, когото открих в подземието? Сигурно е съучастник в бягството на Изабела. Кажете ми истината: неин любовник ли е той? Или посредник на трето лице, изгарящо от любов по нея? Винаги съм подозирал, че Изабела е равнодушна към сина ми, и хиляди обстоятелства, нахлули сега в паметта ми, потвърждават това мое впечатление. Тя самата така добре го съзнаваше, че по време на нашия разговор в галерията изпревари моите подозрения и се опита да отрече хладното си държане към Конрад.

Монахът знаеше за юношата само онова, което Изабела бе успяла да му разкаже, и нямаше представа какво е станало с него посетне; като не прецени достатъчно добре необуздания нрав на Манфред, той реши, че не би било зле да посее в душата му семената на ревността — впоследствие това можеше да се окаже от полза или като настрои Манфред срещу Изабела, в случай че той продължи да настоява на брак с нея, или като го насочи по лъжлива следа и тласне мислите му към мнима интрига, която би го отклонила от нови опити да осъществи намеренията си. Избрал това неподходящо средство, монахът отговори на Манфред в смисъл, че не изключва наличието на някаква връзка между Изабела и младежа.

Принцът, чиито страсти не се нуждаеха от много жар, за да се възпламенят, изпадна в ярост при мисълта, че предположението на Джером може да се окаже истина.

— Ще разнищя до дъно тази история! — ревна той и като нареди на монаха да го чака, се втурна вън от стаята право към парадната зала, където заповяда да доведат селянина.

— Ах ти, закоравял лъжец! — кресна той още щом зърна юношата. — И сега ли ще ми се хвалиш с твоето правдолюбие? Значи провидението и лунната светлина те били насочили към ключалката на тайния вход? Разказвай, дръзко момче, кой си и откога се познаваш с принцесата! И се погрижи отговорите да не бъдат уклончиви като снощи, защото иначе ще изтръгна истината с мъчения!

Младежът разбра, че участието му в бягството на девойката е разкрито, и като реши, че думите му вече не могат нито да й помогнат, нито да й навредят, отвърна:

— Не съм лъжец, господарю, и не съм заслужил да ме позорите с такива упреци. Снощи отвърнах на всички въпроси, които ваша светлост ми зададе, със същата правдивост, с която ще говоря и сега. И ще го направя не от страх пред мъченията, с които ме заплашихте, а защото всяка лъжа е чужда на душата ми. Благоволете да повторите въпросите си, господарю; готов съм да ви дам изчерпателни отговори, доколкото ми е възможно.

— Знаеш вече въпросите ми и само печелиш време, за да намериш вратичка, през която да се измъкнеш. Говори направо: кой си и откога познаваш принцесата?

— Ратай съм в съседното село и името ми е Теодор — отвърна селянинът. — Принцесата ме видя за пръв път снощи в подземието — никога преди това не ме е срещала.

— В моя власт е дали да ти повярвам, или не — рече Манфред, — но преди това искам да изслушам разказа ти докрай и да преценя доколко е правдив. Кажи ми, какви причини изтъкна пред теб принцесата за своето бягство? Животът ти зависи от отговора, който ще дадеш.

— Каза ми, че е на ръба на гибелта и ако не успее да избяга от замъка, след няколко минути горко ще оплаква съдбата си.

— И за теб бе достатъчно само това — думите на някакво глупаво момиче, — за да рискуваш да си навлечеш моя гняв?

— Не се боя от ничий гняв, когато изпаднала в беда жена моли за моята закрила.

По време на този разпит Матилда, придружена от Бианка, се бе отправила към покоите на Иполита. Пътят им минаваше през закрита галерия със зарешетени прозорци, разположена в дъното на залата, където седеше Манфред. Като чу гласа на баща си и зърна струпалите се около него слуги, младата принцеса спря да разбере какво става. Затворникът почти веднага привлече вниманието й. Достойният и сдържан тон, с който отговаряше, както и галантността, прозвучала в последните му думи — всъщност първите, достигнали до слуха й, — спечелиха нейното благоразположение. Дори при тези обстоятелства външността на момъка изглеждаше благородна, красива и представителна, ала чертите на лицето му скоро погълнаха цялото й внимание.

— Божичко, Бианка! — тихо промълви Матилда. — Да не би да сънувам? Не ти ли се струва, че този юноша си прилича като две капки вода с портрета на Алфонсо в галерията?

Повече нищо не можа да каже, защото гласът на баща й ставаше по-висок с всяка изречена дума:

— Тази наглост надминава всички безочливи отговори, които си ми давал досега! Ще изпиташ силата на моя гняв, към който се осмеляваш да се отнасяш с пренебрежение. Хванете го и го вържете! — обърна се той към слугите. — Първото, което ще чуе бегълката за своя защитник, ще бъде, че заради нея е изгубил главата си.

— Несправедливостта, с която се отнасяте към мен — рече Теодор, — ме убеждава, че съм извършил добро дело, като съм спасил принцесата от вашата тирания. Дано бъде щастлива, пък с мен да става каквото ще!

— Той е неин любовник! — яростно изкрещя Манфред. — Никой селянин не би бил вдъхновен от подобни чувства пред лицето на смъртта! Казвай, безразсъдно момче, казвай кой си, или дибата[45] ще те принуди да издадеш тайната си!

— Вие вече ме заплашихте със смърт — отговори младежът — заради истината, която ви казах. Ако това е наградата, която мога да очаквам за своята искреност, не виждам защо трябва да продължа да задоволявам празното ви любопитство.

— Значи няма да говориш? — настоя Манфред.

— Не, няма!

— Отведете го на двора! Още сега искам да видя как главата ще падне от раменете му.

При тези думи Матилда изгуби съзнание. Бианка изпищя и се развика:

— Помощ! Помощ! Принцесата умира!

Като чу тези викове, Манфред скочи от мястото си и попита какво става. Младият селянин, който също ги чу, окаменя от ужас и на свой ред зададе този въпрос. Ала Манфред нареди незабавно да го отведат на двора, за да бъде обезглавен веднага щом самият той се осведоми за причината на Бианкините писъци. Когато разбра каква е работата, принцът пренебрежително се отнесе към всичко като към женски страхове и заповяда да отнесат Матилда в покоите й, след което изтича на двора и извика при себе си един от стражите, а на Теодор нареди да коленичи и да се подготви за смъртоносния удар.

Безстрашният младеж посрещна жестоката присъда със смирение, което трогна сърцата на всички присъстващи, освен на Манфред. Теодор изгаряше от желание да разбере смисъла на думите „Принцесата умира!“, ала тъй като предположи, че става дума за бегълката, и се боеше да не й навлече още по-яростния гняв на Манфред, той се въздържа от въпроси. Единствената милост, която се осмели да поиска, бе да му позволят да се изповяда на някой свещеник и да поиска опрощение на греховете си. Манфред, който се надяваше чрез изповедника да научи тайната на младежа, охотно удовлетвори молбата му и бидейки уверен, че отец Джером е вече на негова страна, нареди да го повикат, за да изслуша осъдения. Монахът, който не бе предвидил пагубните последствия от необмислената си постъпка, падна на колене пред принца и взе да го моли в името на всичко свято да не пролива невинна кръв. Той жестоко се проклинаше за неразумните думи и с все сили се опитваше да оправдае юношата, като при това използува всички средства, за да усмири яростта на тирана.

Манфред не само не се смили, но дори още повече се ожесточи от застъпничеството на свещеника, като при това се усъмни, че и двамата го мамят, и нареди на Джером да изпълни дълга си, предупреждавайки го, че няма да даде на осъдения повече от няколко минути за изповед.

— На мен и не ми трябва много време, господарю — рече нещастният младеж. — Греховете ми, слава богу, са малобройни — не

повече, отколкото може да се очаква за възрастта ми. Избърши сълзите си, скъпи отче, и да побързаме — този свят е изпълнен със зло и нямам причини, поради които да го напусна със съжаление.

— О, злочесто момче! — възкликна Джером. — Как можеш да ме гледаш спокойно! Та аз съм твоят убиец! Аз съм този, който те погуби!

— Прощавам ти от все сърце — отвърна Теодор. — Както се надявам да ми прости всевишният. Чуй изповедта ми, отче, и ме благослови.

— Но как да те подготвя към прехода в един друг свят? Душата ти няма да е спасена, ако не простиш на враговете си, а нима можеш да простиш на този нечестивец?

— Мога и му прощавам.

— Нима и това не те трогва, жестоки владетелю?

— Извиках те да го изповядаш — сухо изрече Манфред, — а не да се застъпваш за осъдения. Ти именно предизвика гнева ми срещу него. Нека сега кръвта му тежи на твоята съвест!

— Да! На моята! — изстена отчаяно добрият монах. — Нито ти, нито аз ще попаднем някога там, където отива сега този благословен от бога юноша.

— Побързай! — нареди Манфред. — Хленчът на свещениците не ме трогва повече от воплите на жените.

— Какво! — извика Теодор. — Нима съдбата ми бе причина за онова, което чух в залата! Да не би принцесата отново да е във ваша власт?

— Ти само разпалваш още повече гнева ми — каза Манфред. — Приготви се, защото това е последната минута от живота ти.

Негодуванието на юношата срещу Манфред непрекъснато нарастваше, като същевременно той бе дълбоко трогнат от мъката, обхванала не само монаха, но и всички присъстващи; ала Теодор потисна чувствата, си, свали жакета, разкопча яката си и коленичи да си каже молитвата. Когато се навеждаше, ризата му се свлече от рамото и разкри белег във формата на кървавочервена стрела.

— Боже всемогъщи! — извика поразеният монах. — Какво виждам! Та това е моят син! Моят Теодор!

Трябва да си представите всеобщия потрес, тъй като той не се поддава на описание. Сълзите секнаха от очите на присъстващите не

толкова от радост, колкото от изумление. Всички впериха погледи в господаря си, сякаш го питаха какво трябва да почувстват. По лицето на Теодор преминаха изненада, съмнение, нежност и почит. Той прие скромно и сдържано бурните сълзи и прегръдки на стария монах, но тъй като не смееше да изпита надежда, а и подозираше не без основание, че Манфред по природа не е способен на жалост, той погледна към принца, сякаш го питаше: „Нима тази сцена не е в състояние да те трогне?“

Ала сърцето на Манфред все пак не беше от камък. Той бе забравил гнева си от учудване, но гордостта не му позволяваше да си признае, че е развълнуван. Дори се усъмни, че откритието на Джером е уловка, за да бъде спасен юношата, и попита:

— Какво означава всичко това? Как може той да ти бъде син? Нима подобава на твоя сан и светостта на поведението ти да признаваш, че това селско момче е плод на незаконна твоя връзка?

— О, господи! — възкликна добрият старец. — Нима се съмняваш, че е мое дете? Щях ли да изпитам тези мъки, ако не му бях роден баща? Пощади го, добри ми господарю, пощади го, а мен накажи както ти е угодно!

— Смилете се, смилете се! — развикаха се и слугите. — Смилете се заради този добър човечец!

— Мълчете! — сурово заповяда Манфред. — Трябва да науча нещо повече, преди да реша дали заслужава да го пощадя. Не е задължително копелето на светеца също да е светец.

— Несправедливи владетелю — обади се Теодор. — Не утежнявайте жестокостта си с оскърбления. Ако аз действително съм син на този почтен мъж, то знайте — макар да не съм принц, кръвта, която тече в жилите ми…

— Да! — прекъсна го монахът. — Кръвта му е благородна и той съвсем не е нищожното създание, за което го смятате. Теодор е мой законен син, а Сицилия не може да се похвали с много домове, по-древни от рода Фалконара… Ала уви, господарю, какво значение има кръвта и знатността? Ние всички сме нищожни, жалки, грешни твари. Само благочестието ни отличава от прахта, от която сме произлезли и в която трябва да се превърнем.

— Прекратете проповедта си — нареди Манфред. — Забравяте, че вече не сте брат Джером, а граф Фалконара. Разкажете ми цялата си

история, а след това ще имате достатъчно време за нравоучителни излияния, ако не сполучите да издействате милост за този дързък престъпник.

— Пресвета Богородице! — възкликна монахът. — Нима е възможно негова светлост да отхвърли молбата на един баща, който моли за живота на своето единствено, отдавна изгубено чедо! Стъпчете ме, господарю, издевателствайте над мен, изтезавайте ме, вземете живота ми, ала пощадете моя син!

— Значи си в състояние да разбереш какво означава загубата на единствен син! А не е изминал и час, откак ми проповядваше смирение — родът ми трябвало да загине, щом такава била волята на съдбата. Но граф Фалконара…

— Уви, господарю, — въздъхна Джером. — Признавам, че сгреших. Но не утежнявайте страданията на един старец! Не го правя заради рода си и не суетни мисли ме вълнуват — заради самата природа, заради паметта на прекрасната жена, която го роди на бял свят, ви моля да се смилите над този юноша. Тя… Теодор, тя мъртва ли е?

— Да, отдавна вече е сред блажените — отвърна момчето.

— Как стана така? — извика Джером. — Разкажи ми… Не, недей… Тя сега е щастлива! Ти си ми едничката грижа! Жестоки господарю! Ще… ще пощадиш ли живота на нещастното ми момче?

— Върни се в манастира си — отвърна Манфред — и доведи принцесата. Подчини ми се и във всичко останало, за което говорихме, и аз ти обещавам в замяна живота на твоя син.

— О, господарю! — извика старецът. — Нима с честта си ще заплатя за живота на детето си?

— За мен? — възкликна Теодор. — Предпочитам да умра хиляда пъти, отколкото да омърся съвестта ти. Какво иска от теб този тиранин? Нима принцесата все още не е в негова власт? Тогава я защити, почтени старче, и нека цялата тежест на гнева му се стовари върху моята глава!

Джером се опита да укроти необуздаността на младежа, ала преди Манфред да успее да каже още нещо, се разнесе конски тропот и внезапно засвири медната тръба, окачена отвъд портата на замъка. В същия миг черните пера на вълшебния шлем, който все тъй се

извисяваше в другия край на двора, бурно се заклатиха и три пъти се огънаха ниско, сякаш невидимият му носител се поклони на някого.

---

[45] Средновековен уред за мъчения. — Б.пр. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

Сърцето на Манфред трепна, когато видя, че перата на вълшебния шлем се клатят в такт със звуците на медната тръба.

— Отче — обърна се той към Джером, като веднага спря да се отнася към него като към граф Фалконара. — Какво означават тези знамения? Ако съм съгрешил… — Перата се заклатиха още по-силно. — Ах, аз злочест принц! — възкликна той. — Свети отче! Нима не ще се застъпите за мен в молитвите си!

— Ваша светлост — отвърна Джером. — Всевишният несъмнено е разгневен, задето се глумите над неговите слуги. Покорете се на църквата и престанете да преследвате нейните избраници. Освободете този невинен юноша и се научете да почитате светия сан, с който съм облечен. С господа шега не бива, сам виждате.

Отново се разнесоха звуците на тръбата.

— Признавам, че действах прибързано — рече Манфред. — Идете, отче, при портата и попитайте кой е.

— Подарявате ли ми живота на Теодор? — попита монахът.

— Да, да. Само попитайте кой е!

Джером се хвърли на врата на сина си и избухна в сълзи — тъй преизпълнена с чувства бе душата му.

— Обещахте да отидете при портата — напомни му Манфред.

— Помислих си — отвърна старецът, — че няма да ми се разсърдите, ако преди това ви благодаря с тези сълзи, бликнали от дъното на сърцето ми.

— Вървете, ваша милост — обади се Теодор. — Подчинете се на принца. Не заслужавам заради мен да забавите изпълнението на възложеното ви поръчение.

Джером отиде да попита кой е отвъд портата и получи отговор: вестоносец.

— Кой го праща? — осведоми се монахът.

— Рицарят на гигантския меч — отвърна вестоносецът. — Трябва да говоря с узурпатора на Отранто.

Джером се върна при принца и му предаде дума по дума казаното от вестоносеца. Отначало Манфред бе обхванат от ужас, ала като чу, че го наричат узурпатор, отново се разяри и цялата му храброст се възвърна.

— Аз — узурпатор? Дързък негодник! — извика той. — Кой смее да оспорва титлата ми? Вървете си, отче, това не е работа за монаси. Аз сам ще посрещна този самонадеян човек. Вървете в манастира и подгответе завръщането на принцесата. Синът ви ще остане като заложник за верността ви. Животът му ще зависи от вашето послушание.

— О, боже! — възкликна Джером. — Господарю, та вие току-що освободихте детето ми без всякакви условия! Нима тъй скоро забравихте предупреждението на небесните сили?

— Небето — отвърна Манфред — не изпраща вестоносци да оспорват титлите на законните владетели. Съмнявам се дори дали провъзгласява волята си е посредничеството на монаси… Ала това си е ваша работа, не е моя. Засега знаете какво ми е угодно и никакъв нагъл вестоносец няма да спаси сина ви, ако не се завърнете с принцесата.

Напразно се опитваше светият старец да възрази на принца. Манфред заповяда да го изпроводят от замъка през задната порта, а на някои от слугите си нареди да отведат Теодор на върха на черната кула и строго да го охраняват; при това едва позволи на бащата и сина да се прегърнат набързо на раздяла.

Сетне Манфред се върна в парадната зала на замъка, зае царствена поза и нареди да доведат вестоносеца.

— Е, дръзки човече, какво искаш от мен?

— Изпратен съм при теб, Манфред, узурпатор на княжество Отранто, от прославения и непобедим рицар — Рицарят на гигантския меч, който от името на своя господар, маркиз Фредерик Виченца, иска да върнеш принцеса Изабела, дъщеря на този принц, която ти с низки и предателски средства си взел под своя власт, подкупвайки в негово отсъствие вероломните й настойници. Той иска също така да се откажеш от княжество Отранто, което си узурпирал от споменатия маркиз Виченца — най-близкия кръвен роднина на последния законен владетел Алфонсо Добрия. Ако незабавно не изпълниш тези искания, той те предизвиква на смъртен двубой.

С тези думи вестоносецът хвърли в краката на Манфред своя жезъл.

— А къде е самохвалкото, който те изпраща? — попита Манфред.

— На една левга оттук. Тръгнал е насам, за да те накара да изпълниш исканията на неговия повелител, тъй като той е истински рицар, а ти — узурпатор и насилник.

Колкото и оскърбително да бе това предизвикателство, Манфред съобрази, че не е в негов интерес да гневи маркиза. Той знаеше колко основателни са претенциите на Фредерик, пък и не ги чуваше за пръв път. Прадедите на маркиза бяха приели титлата на принцовете Отранто след смъртта на Алфонсо Добрия, който не бе оставил наследници; ала Манфред, баща му и дядо му бяха прекалено силни, за да може родът Виченца да им отнеме властта. Фредерик — доблестен и влюбчив принц — се бе оженил по любов за млада дама, която беше умряла при раждането на Изабела. Смъртта й му бе подействала тъй тежко, че той взе кръста и се отправи към Светите земи; там го раниха в сражение с неверниците, попадна в плен и се разнесе слух, че е умрял. Когато това известие достигна до ушите на Манфред, той подкупи настойниците на принцеса Изабела и те му я повериха, за да я омъжи за сина си Конрад, тъй като се надяваше с този брак да удовлетвори претенциите и на двата рода. След смъртта на Конрад същото това съображение го тласна към внезапното решение сам да се ожени за нея, а сега намисли да опита да се сдобие със съгласието на Фредерик за този съюз. Подобни подбуди го подтикнаха да покани бранителя на интересите на Фредерик в замъка, та да не би той да научи за бягството на Изабела, за което най-строго забрани на слугите си да споменават дори дума пред хората на рицаря.

— Вестоносецо — рече Манфред, щом размисли над всички тези доводи, — върни се при своя господар и му предай, че преди да разрешим спора си с мечове, бих желал да поговоря с него. Кажи му, че го каня в замъка си, където — кълна се, тъй като съм истински рицар — ще му бъде оказан любезен прием и ще му бъде осигурена пълна безопасност — на него и на хората му. Ако не съумеем да разрешим спора си с мирни средства, давам честната си рицарска дума, че безпрепятствено ще напусне замъка и ще получи пълно

удовлетворение според законите на оръжието — нека бог и светата троица бъдат с мен!

Вестоносецът се поклони три пъти и си тръгна.

Докато траеше този разговор, душата на Джером се мяташе между хиляди противоречиви чувства. Тъй като бе уплашен до смърт за живота на сина си, първата му мисъл бе, че ще трябва да убеди Изабела да се върне в замъка. И все пак мисълта за нейния брак с Манфред го плашеше не по-малко. Боеше се от безграничната покорност на Иполита спрямо волята на нейния господар и макар да не се съмняваше, че ако сполучи да поговори с нея, ще разколебае послушанието й, като я убеди в неблагочестието на този развод, все пак се опасяваше, че научи ли Манфред кой подклажда несъгласието на съпругата му, Теодор би бил сполетян от същата печална участ. Джером нямаше търпение да узнае откъде се бе появил този вестоносец, който тъй безцеремонно оспори титлата на Манфред, обаче съзнаваше, че мястото му сега е в манастира, за да не би Изабела да напусне пределите му и бягството й да бъде приписано на него. И така, той се върна безутешен в обителта, без да знае как да постъпи. Монахът, който го посрещна на входа и забеляза опечаления му вид, попита:

— Уви, братко, значи е вярно, че сме изгубили нашата прекрасна принцеса Иполита?

Светият старец се стресна и възкликна:

— Какво искаш да кажеш, братко? Аз идвам направо от замъка и я оставих в отлично здраве!

— Преди четвърт час Мартели мина покрай манастира на път от замъка и ни съобщи, че нейна светлост се е поминала. Всички братя се отправиха към параклиса да се молят за благополучното преселване на душата й в един по-добър свят, а мен оставиха да дочакам завръщането ти. Те знаят за светата ти привързаност към тази благочестива жена и се безпокоят за мъката, която това известие ще ти причини, макар всички да имаме основания да проливаме сълзи — тя бе като майка за нашата обител. Ала ние сме само странници в този живот и не бива да роптаем — всички ще я последваме. Дано кончината ни бъде подобна на нейната!

— Ти бълнуваш, добри ми братко! — каза Джером. — Казвам ти — идвам право от замъка и оставих принцесата в добро здраве. Къде е

Изабела?

— Горката девойка! — отвърна монахът. — Съобщих й тъжната вест и й предложих духовна утеха; напомних й за преходността на нашия земен живот и я посъветвах да се покалугери, като й дадох за пример благочестивата принцеса Санча от Арагон.

— Усърдието ти е похвално — нетърпеливо го прекъсна Джером, — но засега е излишно: Иполита е в добро здраве, или поне искрено вярвам, че е така. Не съм чул нищо в обратния смисъл. Ала все пак ми се струва, че решимостта на принца… Е, братко, къде е принцеса Изабела?

— Не знам. Тя дълго плака, а сетне каза, че ще се оттегли в стаята си.

Джером незабавно остави събрата си и забърза към Изабела, ала не я намери в покоите й. Разпита манастирските слуги, но не научи нищо за нея. Напразно я търси из целия манастир и из църквата, изпрати хора да я дирят из околностите, да питат дали някой я е видял — ала всичко бе напразно. Не може да се опише с думи недоумението на добрия човечец. Той предположи, че Изабела е заподозряла Манфред в убийство на жена си, уплашила се е и се е укрила в някое по-тайно убежище. Това ново бягство, помисли си той, сигурно ще вбеси принца до крайност. Макар известието за смъртта на Иполита да му се стори неправдоподобно, то още повече усили страховете на добрия старец; и въпреки че бягството на Изабела бе красноречиво свидетелство за отвращението на девойката към брака с Манфред, Джером не можа да почерпи от това утеха, тъй като то представляваше заплаха за живота на сина му. Той реши да се върне в замъка и накара няколко от събратята си да го съпроводят, за да потвърдят пред Манфред неговата невинност и при нужда също да ходатайстват за живота на Теодор.

Междувременно принцът излезе на двора и заповяда да разтворят широко портите на замъка, за да приемат непознатия рицар и неговата свита.

Кортежът пристигна след няколко минути. Най-отпред яздеха двама предводители с жезли. Следваше ги вестоносец, съпровождан от двама пажове и двама тръбачи. Зад тях — сто пеши охранници,

придружени от още толкова на коне. После — петдесет слуги, облечени в алено и черно: цветовете на рицаря. Сетне се появи знаменосец, чийто кон бе воден за юздите от двама вестители — знамето му бе разделено на четири части и изобразяваше гербовете на Виченца и Отранто: обстоятелство, което твърде много уязви принца, но той успя да сдържи раздразнението си. После още двама пажове. Изповедникът на рицаря, чаткащ с броеницата си. Отново петдесет прислужници, облечени като предишните. Двама рицари, в доспехи от главата до петите, със спуснати забрала — другари на главния рицар. Техните оръженосци, понесли знамената и гербовете на своите господари. Оръженосецът на главния рицар. Сто придворни, изнемогващи под тежестта на гигантския меч. Самият рицар, възседнал кафяв жребец, в пълни бойни доспехи, с копие на рамо, със скрито под забралото лице и огромен сноп алени и черни пера на шлема. Петдесет пеши охранници с барабани и тръби завършваха процесията, която се раздели на две, за да стори място на главния рицар.

Той спря веднага щом наближи портата, а вестоносецът пристъпи напред и отново прочете предизвикателството. Манфред не бе в състояние да откъсне очи от гигантския меч и като че ли не чуваше думите му, ала вниманието му скоро бе привлечено от мощния вятър, който задуха откъм гърба му. Той се обърна и видя, че перата на вълшебния шлем се развяваха по същия начин, както и преди. Нужна бе цялата неустрашимост на Манфред, за да не падне духом пред съвкупността от всички тези обстоятелства, които сякаш предвещаваха неговата гибел. Ала той сметна за недопустимо да прояви малодушие в присъствието на непознати и да изгуби славата си на храбър мъж, затова рече:

— Почтени рицарю, който и да си ти, приветствам те с добре дошъл. Ако си обикновен смъртен, твоята смелост ще срещне тук равна на себе си, а ако си истински рицар не ще прибегнеш до магии, за да постигнеш целта си. Дали небето или адът изпраща тези знамения, е без значение — Манфред вярва в правотата на своето дело и в подкрепата на свети Никола, който винаги е покровителствал дома му. Слез от коня си, почтени рицарю, и отдъхни — утре ще се срещнем в честен бой и дано всевишният подкрепи този, чиято страна е справедлива.

Рицарят слезе от коня си, без да отвърне, и Манфред го поведе към парадната зала на замъка. Когато прекосяваха двора, непознатият спря и впери поглед във вълшебния шлем; сетне коленичи и като че ли няколко минути се моли наум. След това стана и направи знак на принца, че е готов да го следва. Щом влязоха в залата, Манфред предложи на рицаря да свали доспехите си, ала той само поклати отрицателно глава.

— Почтени рицарю — каза Манфред, — това е неучтиво от твоя страна, ала кълна се в бога, че няма да ти противореча, а и ти не ще имаш основания да се оплачеш от принца на Отранто. Аз не замислям предателство и се надявам, че и ти ще ми отвърнеш със същото; ето, вземи този залог. — Манфред свали пръстена от ръката си. — Ти и твоите приятели ще бъдете закриляни от закона на гостоприемството. Остани тук, докато донесат храна и напитки — ще дам разпореждания да настанят удобно и теб, и свитата ти и пак ще се върна.

Рицарят и двамата му другари се поклониха, показвайки с това, че приемат любезната покана на Манфред. Принцът нареди да изпроводят свитата на непознатия до приюта в съседство, основан от принцеса Иполита за странстващи поклонници. Когато процесията обикаляше двора, за да се отправи наново към портите, гигантският меч изведнъж се изтръгна от ръцете на онези, които го носеха, падна на земята досами шлема и остана там, без да помръдне. Манфред, станал почти безчувствен към свръхестествените явления, устоя и на това ново чудо, върна се в залата, където междувременно бяха приготвили всичко за гощавката, и покани безмълвните си гости да заповядат на масата. Колкото и да му беше тежко на душата, той все пак се опитваше да развесели събралите се. Зададе им няколко въпроса, но му бе отговорено не с думи, а със знаци. Новодошлите повдигнаха забралата си само колкото да могат да се хранят, ала и ядоха твърде оскъдно.

— Господа — обърна се принцът към тях, — вие сте първите гости, приветствани между тези стени, които ми отказват благоволението да общуват с мен; струва ми се също така, че рядко се е случвало господари да излагат на опасност владенията и достойнството си, встъпвайки в единоборство с безмълвни непознати. Твърдите, че сте се явили тук от името на Фредерик да Виченца; чувал съм за него, че е доблестен и учтив рицар; осмелявам се да кажа, че

той не би сметнал за недостойно да разговаря на маса с равен нему принц, прочут с бойните си подвизи. Въпреки това мълчите — е добре, както желаете! Според законите на гостоприемството и рицарството вие сте господари под този покрив и сте свободни да постъпвате както ви е угодно… И все пак налейте ми бокал с вино; надявам се, че няма да откажете да вдигнете наздравица за повелителките на сърцата си.

Главният от тримата рицари въздъхна, прекръсти се и стана с намерението да напусне масата.

— Почтени рицарю — рече му Манфред, — това, което казах, бе само шега — няма с нищо да ви притеснявам, постъпвайте както желаете. Щом не сте предразположен към веселие, нека всички бъдем тъжни. Може би сте настроени да пристъпим направо към деловите въпроси — в такъв случай да се оттеглим и чуйте какво имам да ви кажа, дано то ви допадне повече от напразните ми опити да ви развлека.

И Манфред поведе тримата рицари към вътрешните покои на замъка, затвори вратата, покани ги да седнат и заговори, като се обръщаше към най-главния:

— Вие дойдохте при мен, почтени рицарю, от името на маркиз Виченца, който, доколкото ми стана ясно, желае да върна дъщеря му Изабела, сгодена пред лицето на светата църква и със съгласието на законните й настойници за моя син; също така искате да се откажа от своите владения в полза на вашия господар, който претендира, че е най-близкият кръвен роднина на принц Алфонсо — мир на праха му! Най-напред ще отговоря на второто ви искане. Трябва да знаете, както това е известно на вашия господар, че наследих княжество Отранто от баща си, дон Мануел, който от своя страна го унаследи от дядо ми, дон Рикардо. Техният предшественик Алфонсо умря бездетен в Светата земя и завеща владенията си на дядо ми Рикардо като награда за вярната му служба.

Непознатият поклати отрицателно глава.

— Почтени рицарю! — разпали се Манфред. — Рикардо беше храбър и честен мъж; той бе и много благочестив, за което свидетелстват съседната църква и двата манастира, основани от щедрите му пожертвования. Особено го покровителстваше свети Никола… Дядо ми не бе способен да… Искам да кажа, господине, че дон Рикардо не бе способен… Извинете, прекъснахте ме и забравих

мисълта си. Почитам паметта на дядо си… Е, господа, той запази това княжество благодарение на своя меч и на покровителството на свети Никола… Запази го и баща ми, а същото, господа, ще сторя и аз, пък да става, каквото ще става! Ала Фредерик, вашият господар, е най-близкият кръвен роднина… Аз се съгласих да поверя на оръжието съдбата на своята титла… щях ли да го сторя, ако тя бе незаконна? Бих могъл да попитам — къде е господарят ви Фредерик? До нас достигна вестта, че е умрял в плен. А вие твърдите, по-точно постъпките ви говорят за това, че бил жив… Няма да поставям действията ви под съмнение, а бих могъл, господа, бих могъл! Но не искам. Други на мое място биха предложили на Фредерик да отвоюва наследството си със сила, ако може, не биха се съгласили достойнството им да зависи от изхода на един двубой… не биха се покорили на решението на безмълвни непознати… Извинете, господа, твърде съм разпален, ала поставете се на мое място: нима вие самите, бидейки доблестни рицари, не бихте възнегодували, ако вашата чест и честта на прадедите ви се постави под съмнение? Но да се върнем на въпроса — искате да ви дам принцеса Изабела… Ала трябва да ви попитам, господа — упълномощени ли сте да я вземете от мен? — Рицарят кимна. — Тогава я вземете — продължи Манфред. — Вземете я, щом имате това право. Но трябва да ви попитам, благородни рицарю, пълномощията дадени ли са ви по всички правила? — Рицарят отново кимна. — Добре. Тогава чуйте какво ще ви предложа. Вие виждате пред себе си, господа, най-нещастния от всички мъже. — Той заплака. — Не ми отказвайте съчувствието си, заслужил съм го с пълно право. Знайте, че изгубих единствената си надежда, своята радост, опората на дома си — вчера сутринта умря Конрад. — Рицарите изразиха със знаци учудването си. — Да, господа, зла участ отне сина ми. Изабела е свободна.

— Значи я връщате! — възкликна главният рицар, като наруши мълчанието си.

— Моля ви за още малко търпение — продължи Манфред. — С удовлетворение разбирам от този израз на добра воля, че ще можем да разрешим спора си без кръвопролитие. Ала трябва да ви кажа още нещо, което съвсем не е продиктувано от личните ми интереси. Пред себе си виждате човек, отвратен от този свят: загубата на сина ми ме накара да се отвърна от земните грижи. Силата и могъществото вече

нямат цена в моите очи. Исках с чест да предам на сина си жезъла, наследен от прадедите ми… ала уви, това е вече невъзможно! Самият живот ми е тъй безразличен, че с радост приех предизвикателството ви — за истинския рицар няма по-достоен край от този да умре, защищавайки призванието си; каквато и да я волята на всевишния, аз й се подчинявам, защото — уви, господа! — много са моите неволи. На Манфред не може да се завижда… ала, вие несъмнено знаете цялата ми история. — Рицарят показа със знаци, че тя не му е известна, и даде да се разбере, че му е любопитно и иска Манфред да продължи. — Възможно ли е, господа, да не сте запознати с историята ми? Нима не сте чули нищо за мен и принцеса Иполита? — Рицарите поклатиха глави. — Не? Тогава чуйте, господа. Вие мислите, че съм честолюбив, ала честолюбието, уви, е изтъкано от по-груба материя. Ако бях честолюбив, щях ли през всичките тези години да се измъчвам в ада на душевните страдания… ала аз злоупотребявам с търпението ви; ще бъда кратък. Знайте, че от дълго време съвестта ми е тревожна заради брака ми с принцеса Иполита. Ах, господа, ако само познавахте тази възхитителна жена! Аз я обожавам като възлюбена и високо я ценя като другар… ала — уви! — човек не е роден за пълно щастие! Тя споделя моите тревоги и с нейно съгласие представих това дело за разглеждане от църквата, тъй като сме свързани с родствени връзки, при които бракът е недопустим. Всеки миг очаквам да получа окончателното решение, което ще ни раздели завинаги… убеден съм, че ми съчувствате… виждам го в очите ви… простете сълзите ми! — Рицарите се споглеждаха и се чудеха накъде клони Манфред. — След внезапната смърт на сина ми — продължи той, — в момент, когато душата ми бе обхваната от тревогата, която споделих с вас, едничката ми мисъл бе да се откажа от княжеството и завинаги да се оттегля от хорските очи. Но силно се затруднявах да реша кого да оставя за наследник — човек, способен да се грижи за народа ми — и как да постъпя с младата принцеса Изабела, която ми е скъпа като родна дъщеря. Искаше ми се да възстановя династията на Алфонсо, пък било то и в лицето на някой много далечен неин представител, макар, моля да ме извините, да съм убеден, че именно по негова воля потомците на Рикардо заеха мястото на Алфонсовите родственици; и все пак къде трябваше да търся тези родственици? Не познавах никого, освен вашия господар Фредерик, а той бе в плен у неверниците или мъртъв; а дори

и да беше жив, щеше ли да напусне процъфтяващата държава Виченца заради незначителното княжество Отранто? И ако не пожелаеше да дойде тук, можех ли да понеса мисълта, че ще виждам със собствените си очи как някой жесток и безчувствен наместник управлява нещастните ми верни поданици? Защото, господа, аз обичам народа си и, слава на всевишния, се радвам на неговата любов… Но ще попитате — каква е целта на тази дълга реч? Накратко казано, господа, работата е следната. Като ви доведе при мен, небето сякаш ми посочи изход от затрудненията и лек за злощастията. Принцеса Изабела е свободна, аз самият скоро ще бъда свободен. Заради благото на моя народ съм готов на всичко… Няма ли да е най-добрият, дори единственият начин да сложим край на разприте между нашите родове, като взема принцеса Изабела за жена… Изглеждате ми изумени… Ала макар че добродетелите на Иполита винаги ще ми бъдат скъпи, един принц не бива да мисли за себе си — той е роден, за да служи на своя народ.

Влезлият в този миг слуга уведоми Манфред, че Джером и няколко негови събратя искат незабавно да бъдат приети. Принцът се раздразни от тази намеса и тъй като се опасяваше да не би монахът да разкрие пред непознатите, че Изабела се е укрила в светилището, реши да не го допуска в залата. Тутакси обаче си помисли, че Джером вероятно е дошъл да съобщи за завръщането на девойката, и започна да се извинява пред рицарите, задето му се налага да ги остави за няколко минути, ала монасите нахълтаха, преди да успее да излезе. Принцът гневно ги наруга за това нахлуване и се опита да ги изблъска навън, обаче Джером бе твърде развълнуван, за да бъде изгонен тъй лесно. Той гръмогласно оповести бягството на Изабела и започна разгорещено да доказва своята невинност. Манфред, обезумял както от новината, така и от факта, че тя бе станала достояние на непознатите, беше способен да произнася само несвързани фрази — ту ругаеше монаха, ту успокояваше рицарите; изгаряше от нетърпение да разбере какво е станало е принцесата и също толкова се боеше да не би и гостите му да научат; едва се сдържаше да не се впусне да я преследва и същевременно се страхуваше да не би и новодошлите да се присъединят към него. Предложи да изпрати свои хора да я дирят, ала главният рицар наруши мълчанието си и гневно го порица за недостойната и лукава игра, след което пожела да узнае причината за първоначалното бягство на Изабела от замъка. Манфред хвърли суров

поглед на Джером, с който му заповядваше да мълчи, и набързо стъкми някаква история — че след смъртта на Конрад я бил настанил в светилището, докато вземе решение как да постъпи с нея по-нататък. На Джером, който трепереше от ужас за живота на сина си, дори не му хрумна да го опровергае, обаче един от монасите, който не беше в плен на подобни страхове, разказа откровено, че Изабела избягала предишната нощ и се скрила в църквата. Напразно Манфред се опитваше да сложи край на тези разкрития, които го позоряха и изпълваха душата му със смут. Изумен от противоречивите съобщения и почти убеден, че Манфред, макар да бе изразил безпокойство при вестта за нейното бягство, е скрил някъде принцесата, главният рицар се втурна към вратата, възкликвайки:

— Предател! Изабела ще бъде намерена!

Манфред се опита да го спре, но другите двама помогнаха на другаря си да се изтръгне и той забърза към двора, където свика хората си. Когато разбра, че няма как да му попречи в издирването на Изабела, Манфред предложи да го съпроводи и извика слугите си, а на Джером и на монасите нареди да показват пътя; след това всички напуснаха замъка. Тайно обаче принцът нареди да охраняват строго свитата на рицаря, докато пред самия него се престори, че изпраща вестоносец да извика хората му на помощ.

Междувременно Матилда, която всячески търсеше начини да спаси младия селянин, завладял изцяло мислите й, откакто чу в парадната зала смъртната му присъда, научи от прислужниците си, че веднага след излизането на отряда от замъка Манфред разпратил хората си в разни посоки да дирят Изабела. В бързината той бе дал нарежданията най-общо, без намерението да ги отнесе и до пазачите на Теодор. Слугите обаче, водени от усърдието да изпълнят дословно заповедите на своя строг господар и подтиквани от собственото си любопитство и жажда за развлечение, предоставено от възможността да участват в такава завладяваща гонитба, до един бяха напуснали замъка. Матилда се освободи от прислужниците си, промъкна се в тъмната кула, дръпна резето и се появи пред изумения юноша.

— Млади момко — рече тя, — макар синовният дълг и моминската скромност да осъждат предприетата от мен стъпка,

светото милосърдие, което стои над всичко, оправдава действията ми. Бягай! Вратата на тъмницата е отворена! Баща ми и слугите му не са в замъка, но може скоро да се върнат. Върви си в мир и нека небесните ангели да те напътстват!

— Ти несъмнено си един от тези ангели! — възкликна възхитеният Теодор. — Само благословена от господа светица може да говори, да постъпва и да изглежда като теб! Мога ли да науча името на моята божествена покровителка? Стори ми се, че спомена баща си. Възможно ли е? Възможно ли е Манфредовата плът и кръв да изпитва свето състрадание? Прекрасна дево, ти мълчиш и не ми отговаряш… Но как самата ти се озова тук? Защо пренебрегваш своята безопасност и удостояваш с внимание клетник като мен? Да избягаме заедно! Животът, който ми даряваш, ще бъде посветен на твоята защита.

— Уви, грешиш — въздъхна Матилда. — Аз наистина съм дъщеря на Манфред, ала никакви опасности не ме грозят.

— Това е изумително! — възкликна Теодор. — Едва снощи благославях случая, който ме направи твой защитник, а ти, ръководена от великото си състрадание, вече ми се отплащаш.

— Отново грешиш — отвърна принцесата. — Но сега не е време за обяснения. Бягай, добродетелни младежо, докато все още съм в състояние да те спася; ако баща ми се завърне, и двамата ще има от какво да се боим.

— Как можеш да допуснеш, прелестна дево, че ще приема да получа в дар живота си от тебе срещу цената да ти навлека беда? По-добре да понеса хиляди пъти смъртта!

— Никаква заплаха не тегне над главата ми — отговори девойката, — ако ти не се бавиш. Бягай и никой не узнае, че съм ти помогнала.

— Закълни се във всички светци — настоя младежът, — че няма да те заподозрат. Иначе давам дума, че няма да помръдна оттук и ще чакам жребия, който ми е отредила съдбата.

— О, колко си благороден! Ала бъди спокоен — върху мен не ще падне и сянка от подозрение.

— Подай ми прекрасната си ръка като доказателство за своята искреност — продължи Теодор — и ми позволи да я окъпя в горещите сълзи на признателността.

— Опазил бог! Това не бива да стане.

— Уви! — рече момъкът. — До този час познавах само злочестието и може би никога вече не ще бъда дарен с такова щастие… Не отхвърляй чистия порив на безпределната ми признателност! Самата ми душа иска да запечата върху ръката ти чувствата, които я преизпълват!

— Замълчи и бягай — настоя Матилда. — Какво би казала Изабела, ако те видеше в краката ми?

— Коя е Изабела? — учуди се Теодор.

— Боже мой! — възкликна девойката. — Нима услужвам на един измамник! Вече си забравил с какво любопитство ме разпитваше тази сутрин!

— Твоят облик, твоите постъпки, цялото ти прекрасно същество излъчва божественост, ала думите ти са неясни и тайнствени — рече юношата. — Говори, благородна дево, но говори така, че речта ти да е понятна за твоя верен слуга.

— Много добре разбираш всичко! — възрази Матилда. — И аз още веднъж ти заповядвам да тръгваш! Ако губим време в празни спорове, то твоята кръв, която се опитвам да спася, ще тегне на моята съвест.

— Тръгвам, господарке моя, защото такава е волята ти и защото не искам да вкарам в гроба беловласия си баща, когото мъката ще погуби. Само ми кажи, възхитителна дево, че ми даряваш състраданието на нежната си душа.

— Постой — промълви Матилда. — Ще те проводя до подземния проход, през който избяга Изабела. Той ще те отведе в църквата „Свети Никола“, където можеш да се укриеш.

— Как! — възкликна Теодор. — Нима съм помогнал на друга в подземните сводове, а не на теб, прекрасна дево?

— Да, на друга. Но не ме разпитвай повече. Треперя, като виждам, че си още тук. Бягай по-бързо и търси убежище при олтара!

— При олтара — повтори момъкът. — Не, принцесо, такива убежища са за безпомощни девици или за престъпници. Никакъв грях не тегне на душата на Теодор и не бива да изглежда, че се чувствам виновен. Дай ми меч, господарке моя, и баща ти ще види, че презирам позорното бягство.

— Безразсъдни момко! — извика Матилда. — Нима ще посмееш в своята самонадеяност да вдигнеш ръка срещу принца на Отранто?

— Не, срещу твоя баща не ще посмея — призна Теодор. — Извини ме, господарке, бях забравил… Но нима мога да те гледам и да вярвам, че си рожба на тиранина Манфред? Ала той е твой родител и от този миг всичко лошо, което ми е причинил, ще потъне в забрава.

Глухо продължително стенание, което долетя някъде отгоре, стресна и двамата.

— Боже всемогъщи! — възкликна Матилда. — Някой ни е подслушвал!

Те напрегнаха слух, но повече нищо не достигна до ушите им и затова решиха, че шумът е бил причинен от поривите на вятъра; принцесата тръгна с леки стъпки пред Теодор и го отведе в оръжейната, където му даде пълни бойни доспехи и го изпрати до задната порта.

— Стой по-надалеч от градчето и всички места на запад от замъка — заръча му тя. — Навярно именно там Манфред и непознатите рицари търсят Изабела. Придържай се към другата страна. Зад онази гора на изток ще видиш скална верига, прорязана от цял лабиринт пещери, стигащи до брега. Там ще можеш да се укриеш, докато ти се представи случай да направиш знак на някой кораб да се приближи и да те качи. Върви и нека господ те закриля. А понякога в молитвите си споменавай Матилда.

Теодор се хвърли в нозете й, сграбчи бялата й като лилия ръка и след известна душевна борба тя му позволи да я целуне; той се закле при първа възможност да получи рицарско звание и пламенно я замоли да му разреши да стане неин рицар.

Ала преди принцесата да успее да отговори, оглушителен гръм разтърси внезапно стените на замъка. Теодор щеше да продължи молбите си въпреки бурята, ала изплашената девойка побърза да се върне обратно, като с безпрекословен тон му заповяда да си върви. Момъкът въздъхна и потегли, без да може да откъсне поглед от портата, докато Матилда не я затвори и не сложи край на срещата, възпламенила сърцата и на двамата със страст, каквато не бяха познали до този момент.

Потънал в размисли, Теодор се запъти към манастира, за да види баща си и да му съобщи за своето освобождение. Там му казаха, че Джером отсъства, а също така, че търсят принцеса Изабела, и юношата научи някои подробности за нейната история, които дотогава не беше

чувал. Присъщата му рицарска доблест и великодушие незабавно разпалиха в сърцето му желание да й помогне, ала монасите не бяха в състояние да го упътят по дирите й. А и не беше склонен да я търси надалече, тъй като образът на Матилда се бе запечатал тъй дълбоко в сърцето му, че не можеше да понесе мисълта да се отдалечи твърде много от замъка, където тя живееше. Обичта, която Джером прояви към него, засили неохотата му и той дори убеди сам себе си, че синовната преданост е главната причина, задето се мае тъй между замъка и манастира. Най-сетне Теодор реши до завръщането на Джером да се укрива в споменатата от Матилда гора и така да изчака вечерта. Там той започна да търси най-сенчестите места, тъй като те твърде добре подхождаха на сладостната печал, завладяла душата му.

В плен на тези настроения, той незабелязано за себе си стигна до пещерите, служили в стари времена за приют на отшелници, а сега според жителите от околността се населяваха от зли духове. Като си спомни за тези поверия, Теодор — човек безстрашен и обичащ приключенията — даде воля на любопитството си и потъна в тайните извивки на лабиринта. Още не беше навлязъл дълбоко в недрата на пещерите, когато изведнъж му се стори, че чува отпреде си нечии отдалечаващи се стъпки. Макар да не се съмняваше в нищо, в което ни повелява да вярваме нашата свята религия, момъкът не бе в състояние да си представи, че един добър човек би могъл да бъде изоставен безпричинно на произвола на злите тъмни сили. Помисли си, че това място навярно е обитавано по-скоро от разбойници, отколкото от онези пратеници на преизподнята, които — както се говори — досаждат на странниците и ги заблуждават. Теодор отдавна изгаряше от нетърпение да изпита доблестта си и като оголи меч, тръгна спокойно напред, воден от едва доловимото шумолене. От своя страна подрънкването на неговите доспехи издаваше присъствието му на онзи, който го отбягваше. Вече убеден, че не греши, Теодор ускори крачка и полека-лека достигна беглеца, макар той също да бързаше. Преследваният се оказа жена, която в същия миг падна задъхана на земята. Момъкът побърза да я вдигне, ала тя бе обхваната от такъв ужас, че той се изплаши, да не би да изгуби съзнание в ръцете му. С най-топли думи Теодор се постара да разпръсне тревогата й, като я увери, че не само не ще й причини зло, а дори ще я защищава с цената на собствения си

живот. Успокоена от галантното му държане, дамата вдигна поглед към лицето на покровителя си и рече:

— Но аз съм чувала вече този глас!

— Това едва ли е възможно — отвърна Теодор, — освен ако не сте принцеса Изабела.

— Боже милосърдни! — извика тя. — Нали не сте изпратен да ме търсите?

С тези думи тя падна пред него на колене и започна да му се моли да не я предава на Манфред.

— На Манфред! — възкликна младежът. — Не, благородна дево, аз ви избавих веднъж от тиранията му и ще положа всички усилия, каквото и да ми струва това, за да ви укрия от нови негови посегателства.

— Нима е възможно вие да сте онзи благороден непознат, когото срещнах снощи в подземията на замъка? Сигурно не сте простосмъртен, а моят ангел — пазител. Нека на колене ви благодаря…

— Недейте, любезна принцесо — рече Теодор. — Не се унижавайте пред един беден и самотен младеж. Ако всевишният ме е предопределил за ваш избавител, той ще доведе делото си докрай и ще укрепи десницата ми в името на справедливостта. Ала по-добре елате с мен, принцесо, тъй като сме твърде близо до входа на пещерата; нека потърсим недрата й — няма да съм спокоен, докато не се уверя, че сте в пълна безопасност.

— Уви, покровителю мой, какво имате предвид? — попита тя. — Макар постъпките ви да са благородни, макар изразените от вас чувства да свидетелстват за чистотата на вашата душа, нима ми подхожда да се отдалечавам насаме с вас в този заплетен лабиринт? Какво ще си помисли за моето поведение този строг съдник, светът, ако бъдем открити заедно?

— Уважавам вашата добродетелност — отвърна Теодор — и съм убеден, че не изпитвате подозрения, оскърбителни за моята чест. Намерението ми бе да ви отведа в най-потайната пещера сред тези скали и с цената на живота си да преградя пътя на всеки, който би дръзнал да нахлуе там. Освен това, благородна принцесо — продължи той с въздишка, — колкото и да сте прекрасна и съвършена и макар да

не крия, че съм подвластен на земни чувства, знайте, че сърцето ми принадлежи на друга и въпреки…

Внезапен шум попречи на Теодор да продължи. Скоро двамата различиха възгласите: „Изабела! Ехей! Изабела!“ — и ужасът отново сграбчи в ноктите си разтрепераната принцеса. Момъкът се опита да я ободри, ала безуспешно. Той я увери, че по-скоро ще умре, отколкото да допусне тя отново да попадне във властта на Манфред, и като я помоли да се скрие, се върна назад, за да препречи пътя на човека, който я търсеше.

При входа на пещерата той зърна рицар в пълно бойно снаряжение да разговаря с един селянин, който го уверяваше, че видял как някаква дама се скрила сред скалите. Рицарят възнамеряваше да се втурне по дирите й, ала Теодор се изправи пред него с оголен меч и решително му нареди, ако му е мил животът, да не прави и крачка напред.

— Кой си ти, дръзнал да излезе насреща ми? — високомерно попита рицарят.

— Аз съм този, чиито думи не се разминават с делата му — отвърна Теодор.

— Търся принцеса Изабела — заяви рицарят — и научих, че се е укрила сред тези скали. Не ми пречи, защото ще се разкайваш, дето си преди викал гнева ми.

— Намерението ти е тъй гнусно, както е презрян гневът ти — рече Теодор. — Върни се там, откъдето си дошъл, или скоро ще разбереш чий гняв е по-страшен.

Непознатият, който бе главният рицар, явил се от името на маркиз Виченца, бе успял да се отскубне с галоп от Манфред, докато принцът разпитваше всеки срещнат за Изабела и издаваше различни заповеди, с цел да попречи на тримата рицари да я открият. Гостът и по-рано бе хранил подозрения, че Манфред сам е укрил девойката, а сега оскърблението, нанесено му от човек, поставен — според него — от принца да я охранява, потвърди тези подозрения и затова, без да каже и дума повече, той се нахвърли с меч в ръка срещу Теодор; скоро сигурно щеше да се освободи от всякакви препятствия, ако момъкът, който от своя страна го взе за един от военачалниците на Манфред, не бе готов да подкрепи на дело хвърленото предизвикателство и не посрещна удара с щита си. Дълго сдържаната в гърдите му храброст

изригна с все сила и той се нахвърли устремно срещу рицаря, тласкан към не по-малко доблестна съпротива от бушуващите в душата му гордост и ярост. Двубоят бе ожесточен, ала краткотраен — Теодор нанесе на противника си три рани и успя да го обезоръжи, тъй като загубата на кръв бе обезсилила рицаря и той изгуби съзнание. Селянинът, избягал още при първата схватка, съобщи за случилото се на някои от слугите на Манфред, които, изпълнявайки заповедите на господаря си, се бяха разпръснали из гората и диреха Изабела. Те дотърчаха в мига, в който рицарят рухна на земята, и много скоро разпознаха в него пристигналия в замъка благороден непознат. Въпреки омразата си към Манфред Теодор не бе в състояние да се радва на удържаната победа, без да изпитва чувства на жал и състрадание; ала вълнението му нарасна още, когато разбра кой е неговият противник и му бе разяснено, че той не е човек на Манфред, а негов враг. Младежът помогна на слугите на принца да освободят рицаря от доспехите му и се опита да му окаже помощ и да спре струящата от раните кръв. Събрал сетни сили, раненият проговори със слаб, пресекващ глас:

— Великодушни противнико, и двамата с теб изпаднахме в заблуда. Аз те взех за оръдие на тиранина, а виждам, че и ти си извършил същата грешка… Късно е вече за извинения… Силите ми секват… Ако Изабела е наблизо… Повикай я… трябва… важни тайни…

— Той умира! — възкликна един от слугите. — Някой няма ли у себе си разпятие? Андреа, помоли се над него.

— Донесете вода — заповяда Теодор — и му дайте да пийне глътка, а аз ще изтичам да извикам принцесата.

С тези думи той се втурна при Изабела и накратко, като премълча за собствената си доблест, й разказа как за нещастие се заблудил и ранил един придворен на баща й, който желаел преди смъртта си да й съобщи нещо много важно. Изабела се бе зарадвала, като чу Теодор да я вика, и сега бе цяла във властта на изумлението, предизвикано от неговите думи. Ободрена от новото доказателство за храбростта на младия мъж, тя позволи да бъде отведена при простряния на земята окървавен рицар, останал без глас и стон, ала страховете й се възродиха, когато зърна слугите на Манфред. Девойката бе готова да побегне отново, ала Теодор й посочи, че

слугите са невъоръжени, и ги заплаши с мигновена смърт, ако посмеят да докоснат принцесата. Непознатият отвори очи и като видя пред себе си жена, промълви:

— Ти… умолявам те, кажи ми истината… ти ли си Изабела да Виченца?

— Да, аз съм — отвърна Изабела. — Дано господ ви помогне да оздравеете.

— Тогава ти… тогава ти… — с мъка продължи рицарят — виждаш пред себе си… своя баща… Целуни ме…

— О, чудо! О, ужас! Какво чувам! Какво виждам! — извика девойката. — Баща ми! Вие сте баща ми! Но как се озовахте тук? За бога, говорете! О, тичайте за помощ, той ще издъхне!

— Това е самата истина — промълви със сетни сили раненият благородник. — Аз съм Фредерик, баща ти… Да, дойдох да те спася… Но не ми било отредено… Целуни ме за сбогом и вземи…

— Господине — обади се Теодор. — Пестете силите си. Позволете ни да ви отнесем в замъка.

— В замъка! — възкликна Изабела. — Нима не ще можем да получим помощ някъде по-наблизо? Нима ще изложите беззащитния ми баща на произвола на тирана? Ако се отправите натам, аз не ще посмея да го съпроводя… а не мога и да го оставя.

— Дете мое — прошепна Фредерик, — за мен е безразлично къде ще ме отнесат — след няколко минути ще бъда вън от всякаква опасност… Но не ме изоставяй, скъпа Изабела, докато очите ми все още могат да ти се радват! Този храбър рицар… не го познавам… ще защити твоята невинност… Господине, нали няма да изоставите детето ми на произвола на съдбата?

Като проливаше сълзи над жертвата си и тържествено се закле да закриля принцесата с цената на собствения си живот, Теодор убеди Фредерик да позволи да го отнесат в замъка. Качиха рицаря върху коня на един от слугите, като преди това превързаха, доколкото можаха раните му. Теодор тръгна с тях, а сразената от мъка Изабела, която не можеше да понесе мисълта за раздяла с баща си, ги последва съкрушена.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Печалната процесия бе посрещната при вратите на замъка от Иполита и Матилда, предупредени за пристигането й от слуга, когото Изабела бе изпратила. Двете наредиха да отнесат Фредерик в най-близките покои и се оттеглиха, докато лекарите преглеждаха раните му. Матилда пламна, когато зърна Теодор и Изабела заедно, ала се опита да прикрие смущението си, като прегърна своята приятелка и изрази съчувствие по повод нещастието, сполетяло баща й. Скоро се появиха лекарите и съобщиха на Иполита, че никоя от раните на маркиза не е опасна и че той желае да види дъщеря си и другите две дами. Под предлог, че желае да изкаже на маркиза радостта, обзела го, след като бяха отпаднали опасенията му за смъртоносния изход на двубоя, Теодор се поддаде на изкушението да последва Матилда. А тя тъй често свеждаше поглед, щом срещнеше очите му, че Изабела, която наблюдаваше Теодор със същото внимание, с което той следеше Матилда, много скоро се досети коя е особата, завладяла сърцето му. По време на тази няма сцена Иполита питаше Фредерик защо бе избрал такъв тайнствен начин да прибере дъщеря си, като същевременно вмъкна най-различни доводи, за да оправдае съпруга си, замислил брака между техните две деца. Колкото и да негодуваше срещу Манфред, Фредерик не можа да остане безучастен към любезността и доброжелателността на Иполита, ала най-много бе поразен от красотата на Матилда. И в желанието си да ги задържи около своето ложе, той започна да разказва на Иполита историята си.

Разправи й как сънувал веднъж, докато все още бил в ръцете на неверниците, че Изабела, за която не бил чувал нищо от деня на пленничеството си, е държана насила в някакъв замък, където я заплашвали най-ужасни нещастия; сънувал също, че ако съумее да се освободи и се отправи към една гора, недалеч от Яфа, ще научи още новини за дъщеря си. Разтревожен от този сън и безсилен да изпълни указанията в него, той започнал да страда още по-мъчително поради тежестта на веригите си. Ала докато мислите му били заети от

разсъждения как да се сдобие със свобода, до слуха му достигнала радостната вест, че принцовете съюзници, воюващи в Палестина, са изплатили за него откуп. Той незабавно се запътил към гората, посочена в съня му. Три дни и три нощи се лутал из нея, съпроводен от слугите си, без да срещне жива душа; вечерта на третия ден обаче се натъкнали на килия, в която открили беловлас отшелник, предаващ богу дух. С помощта на живителни билки те възвърнали дар словото на божия човечец.

— Деца мои — промълвил той, — признателен съм ви за проявеното милосърдие… ала всичко е напразно… запътил съм се към вечен покой. Все пак умирам с удовлетворението, че съм изпълнил волята господня. Още когато се оттеглих от света, а страната ми падна плячка на неверниците — уви, изминаха петдесет години, откакто станах свидетел на това страшно събитие! — яви ми се свети Никола и ми разкри една тайна, която забрани да споделям, с който и да е смъртен до настъпването на моя сетен час. Ето че този страшен час дойде и вие несъмнено сте избраните воини, на които ми бе заповядано да разкрия поверената тайна. Веднага щом извършите необходимите обреди над това бренно тяло, разкопайте земята под седмото дърво вляво от бедното ми жилище и вашите страдания ще бъдат… О, милостиви боже, приеми душата ми!

И с тези думи набожният старец предал богу дух.

— На другата сутрин, щом съмна — продължи Фредерик, — предадохме светите останки на земята и започнахме да копаем според указанията… И какво беше нашето изумление, когато на дълбочина шест фута открихме огромен меч — същия, който лежи долу на двора.

На острието, което тогава леко излизаше от ножницата — макар че сега, след нашите усилия да го измъкнем, е вече напълно скрито, — бяха изписани следните редове. Но не, госпожо — прекъсна сам себе си маркизът, като се обърна към Иполита, — моля да ме извините, ако се въздържа да ги повторя — твърде много ви почитам като дама и знатна господарка, за да раня слуха ви с оскърбления по отношение на нещо, което ви е скъпо.

Той замълча. Иполита цялата се разтрепери, защото не се съмняваше, че Фредерик е предопределен от бога да изпълни съдбовната присъда, надвиснала над нейното семейство. Тя погледна

Матилда с любов и тревога и по бузата й се търкулна сълза, ала после овладя тревогата си и рече:

— Продължете, маркизе. Господ нищо не върши напразно — смъртните са длъжни да приемат решенията му покорно и безропотно. Можем само да се молим да отвърне от нас гнева си или да се прекланяме пред проявената от него воля. Повторете написаното на меча, маркизе, а ние ще ви изслушаме със смирение.

Фредерик горчиво съжали, задето бе казал толкова много. Достойното поведение и кротката твърдост на Иполита му вдъхнаха уважение към нея, а нежната взаимна обич, която майката и дъщерята проявяваха една към друга, го трогна почти до сълзи. Ала тъй като се опасяваше, че отказът му да изпълни молбата на принцесата ще разтревожи още повече двете дами, той с тих пресекващ глас произнесе следните слова:

Където се намери шлемът като за този меч,
да знаеш, че бедата не е от щерка ти далеч,
Алфонсо кърви ще пролее за нея — само той!
Най-сетне сянката на принца ще се смири в покой.

— Че какво има в тези стихове, което да е оскърбително за тук присъстващите дами? — нетърпеливо попита Теодор. — Защо трябваше да ги развълнувате с тайнствената си изтънченост, за която няма никакви основания?

— Думите ви са резки, млади човече — каза маркизът. — И макар съдбата да бе благосклонна към вас първия път…

— Уважаеми мой татко — намеси се Изабела, недоволна от разпаленото поведение на Теодор, породено, както тя се досещаше, от чувствата му към Матилда, — не се разстройвайте заради невъздържаността на един селски син — той забравя, че ви дължи почтителност, защото не познава благородническите обноски.

Разтревожена от възникналата препирня, Иполита сгълча младежа за неговата дързост, но стори това с вид, който изразяваше признателността й за горещото му застъпничество; и като промени темата на разговора, попита Фредерик къде е оставил съпруга й. Маркизът тъкмо се готвеше да отговори, когато отвън долетя шум;

докато дамите и Теодор ставаха, за да разберат каква е причината, в стаята влязоха Манфред, Джером и част от съпровождащите ги войници, вече осведомени от мълвата за всичко, което се бе случило. Манфред забързано се приближи до ложето на Фредерик, за да му поднесе съчувствието си и да го разпита по-подробно за двубоя, но внезапно обхванат от ужас и изумление, възкликна:

— О! Кой си ти? Кой си ти, страшни призрако? Нима е настъпил сетният ми час?

— Скъпи мой благородни съпруже! — извика Иполита и го притисна в обятията си. — Какво видяхте? Защо гледате така втренчено?

— Какво! — задъхано продължи Манфред. — Нима ти, Иполита, нищо не виждаш? Значи това страховито видение е изпратено само на мен… на мен, който не…

— За бога, съпруже мой! Елате на себе си, не губете разсъдъка си… Тук сме само ние, вашите приятели.

— Как! Това не е ли Алфонсо? — извика принцът. — Не го ли виждаш? Нима е плод на болния ми мозък?

— Това, съпруже, е Теодор — юношата, който има нещастието…

— Теодор! — мрачно повтори Манфред и се удари по челото. — Теодор или призрак, той наруши душевния ми покой… Ала как се е озовал тук? И защо е в доспехи?

— Предполагам, че е търсел Изабела — рече Иполита.

— Изабела! — отново изпадна Манфред в ярост. — Да, да, не се и съмнявам. Но как се е освободил от пленничеството, в което наредих да го държат? Изабела ли му е помогнала или този лицемерен стар монах?

— Нима един родител е престъпник, господарю, ако се стреми да освободи детето си? — попита Теодор.

Джером силно се учуди, че синът му прехвърля вината върху него, при това без основание, и просто не знаеше какво да мисли. Той не можеше да проумее как Теодор е успял да избяга, как се е снабдил с доспехи и къде е срещнал Фредерик. Ала не смееше да задава въпроси, които биха могли отново да възпламенят гнева на Манфред срещу сина му. Мълчанието на монаха убеди принца, че именно Джером е организирал бягството на Теодор.

— Така значи се отплащаш на мен и на Иполита за щедростта, неблагодарно старче? Не ти стига това, че се противопоставяш на най-съкровените въжделения на сърцето ми, ами въоръжаваш незаконородения си син и го водиш в собствения ми замък, за да ме оскърбява!

— Господарю, несправедлив сте към баща ми — рече Теодор. — Нито той, нито аз сме способни на зли помисли, които да смутят вашия покой. Ще ме сметнете ли за дързък оскърбител, ако сам се предам в ръцете на ваша светлост? — добави той, като положи почтително меча си в краката на принца. — Ето гърдите ми — пронижете ги, господарю, ако подозирате, че вътре се спотайва изменническа мисъл. Душата ми не храни чувство, несъвместимо с почтителността към вас и вашите близки.

Благовъзпитаността и жаркият плам, с които бяха изречени тези слова, спечелиха на Теодор доброжелателството на всички присъстващи. Дори Манфред бе трогнат, ала тъй като все още бе под силното впечатление на приликата с Алфонсо, възхищението му бе потиснато от таен ужас.

— Стани! — нареди той на младежа. — Сега няма да посегна на живота ти. По-добре ми разкажи историята си и как се оказа свързан с този стар предател.

— Господарю… — разгорещено започна Джером.

— Замълчи, измамнико! — прекъсна го принцът. — Не желая да го подучваш!

— Нямам нужда от ничия помощ, ваша светлост — рече Теодор. — Историята ми е твърде кратка. На петгодишна възраст бях откаран в Алжир заедно с майка си, която бе пленена от пирати на Сицилийското крайбрежие. Не мина и година, и тя умря от мъка…

Сълзи рукнаха от очите на Джером, а по лицето му се изписа буря от чувства.

— Преди смъртта си — продължи младежът — тя заши за моята дреха точно под мишницата ми листче хартия, от което разбрах, че съм син на граф Фалконара.

— Това е самата истина — обади се монахът. — Аз съм този злочест баща.

— Още веднъж ти заповядвам да мълчиш — каза Манфред. — Продължавай, млади човече.

— Останах в робство до миналата година, когато — съпровождайки своя господар в един от набезите му — бях освободен от християнски кораб, надвил в бой пиратския. Разкрих на капитана кой съм и той великодушно ме закара в Сицилия, ала — уви! — вместо да намеря баща си, научих, че имението му, намиращо се на самия морски бряг, било разграбено в негово отсъствие от морския разбойник, пленил мен и майка ми, а замъкът — изгорен до основи. Когато се завърнал, баща ми продал останките от имуществото и приел духовнически сан някъде в Неаполитанското кралство, ала къде именно — никой не можа да ми каже. Неимущ и самотен, почти изгубил надежда да бъда някога притиснат в бащини обятия, отплавах при първата възможност за Неапол, откъдето през последната седмица пристигнах пеша тук, в тези земи, като се изхранвах с труда на двете си ръце. До вчера сутринта не съм и мислил, че всевишният ми е отредил друго, освен душевен покой и блажена бедност. Това е, господарю, моята история. Щастлив съм повече, отколкото можех да се надявам, защото открих баща си, а съм по-нещастен, отколкото заслужавам, задето си навлякох немилостта на ваша светлост.

Той млъкна. Одобрителен шепот се разнесе откъм присъстващите.

— Това не е всичко — намеси се Фредерик. — Честта ме задължава да добавя онова, което този младеж премълча. Той е скромен, но аз трябва от чувство за справедливост да додам, че е най-храбрият юноша във всички християнски земи. Вярно, лесно се пали, но макар да го познавам съвсем отскоро, напълно съм уверен в искреността му — не би ни разказал онова, което чухме, ако не беше самата истина… А що се отнася до мен, младежо, уважавам прямотата, подобаваща на твоя произход. Преди малко ти наистина ме оскърби, но мисля, че не е беда, ако благородната кръв, течаща в жилите ти, понякога кипва — особено сега, когато тъй наскоро установихме източника й. Хайде, благородни господине — обърна се той към Манфред, — щом като аз мога да му простя, и за вас не би трябвало да е трудно. Юношата няма вина, че сте го взели за призрак.

Тази злостна подигравка дълбоко уязви Манфред.

— Ако посланиците от онзи свят са способни да ми внушат ужас — надменно проговори той, — то поне никой смъртен не може да стори същото, още по-малко ръката на този зелен младок…

— Съпруже — прекъсна го Иполита, — нашият гост има нужда от покой. Не трябва ли да го оставим?

С тези думи тя хвана Манфред за ръката и като пожела на маркиза скорошно оздравяване, поведе всички към вратата. Принцът съвсем не съжаляваше, че по този начин бе сложен край на един разговор, който му напомни, че е разкрил най-съкровените си опасения, и се остави да бъде отведен в собствените си покои, като преди това позволи на Теодор да се оттегли с баща си в манастира, макар и при условие, че на другия ден ще се върне в замъка — нещо, на което младежът охотно се съгласи.

Матилда и Изабела бяха твърде погълнати от собствените си размисли и прекалено недоволни една от друга, за да изпитват желание за по-нататъшна беседа. Те се оттеглиха в покоите си, като се разделиха далеч по-официално и с по-малко сърдечност от всеки друг път, а се познаваха от деца.

Но макар в раздялата им да липсваше топлота, двете побързаха да се срещнат още при изгрев-слънце. Вълнението гонеше съня от очите им и през нощта всяка си спомни хилядите въпроси, които би искала да зададе на другата още сутринта. Матилда си мислеше, че Теодор вече два пъти спасява Изабела от големи опасности — обстоятелство, което според нея едва ли се дължеше на случайност. Вярно, че в стаята на Фредерик взорът му бе неизменно прикован в нея, ала момъкът би могъл да се преструва, за да прикрие и от двамата бащи страстта си към Изабела. Най-добре беше да си изясни това незабавно. Искаше да знае истината, за да не нанесе незаслужена обида на приятелката си, като питае нежни чувства към нейния възлюбен. По този начин ревността едновременно подклаждаше любопитството и му намираше оправдание в приятелската обич.

Изабела, не по-малко разтревожена, имаше доста повече основания за подозренията си. Вярно, Теодор сам й призна с думи и поглед, че сърцето му е заето, ала все пак може би Матилда не отговаряше с взаимност на чувствата му — та тя винаги бе изглеждала неспособна на любов, всичките й мисли бяха отправени към небето… „Защо ли я разубеждавах? — упрекваше сама себе си Изабела. — Ето че съм наказана за великодушието си… Но кога са се запознали? И къде? Не е възможно — аз се заблуждавам… Сигурно снощи са се срещнали за пръв път и друга е господарка на сърцето му; в такъв

случай не съм толкова злочеста, колкото си мислех; ако приятелката ми Матилда не е… Но как така! Нима ще се унижа дотам, че да се домогвам до чувствата на мъж, който така грубо ми заяви, че е безразличен към мен! И то в момент, когато най-обикновената учтивост изискваше поне да се покаже любезен. Ще отида при скъпата ми Матилда и тя ще ме подкрепи в гордостта, тъй подобаваща на нашия пол… Мъжете са притворни… Ще се посъветвам с нея дали да не се подстрижа за монахиня — тя ще се зарадва, че съм в такова разположение на духа; и ще й кажа също така, че вече нямам нищо против влечението й към манастира.“

С тези мисли Изабела се отправи към Матилда, тъй като бе твърдо решила да разкрие сърцето си на своята приятелка. Намери я вече облечена, подпряла замислено глава на ръката си. Позата й, тъй съответстваща на състоянието на Изабела, възобнови нейните подозрения и сложи край на желанието й да бъде откровена с приятелката си. При срещата и двете се изчервиха, тъй като бяха твърде неопитни, за да могат умело да прикриват чувствата си. След като си размениха няколко незначителни въпроси и отговори, Матилда попита Изабела каква е била причината за бягството й. Изабела вече бе почти забравила за страстта на Манфред към нея — дотолкова бе погълната от собствената си страст — и реши, че Матилда има предвид последното й бягство от манастира, довело до събитията от изминалата вечер. Затова отвърна:

— Мартели пристигна в манастира с известието, че майка ви е починала.

— О! — прекъсна я Матилда. — Бианка ми обясни това недоразумение. Като ме видяла припаднала, тя възкликнала: „Принцесата е мъртва!“, а Мартели, който бил дошъл в замъка за обичайната милостиня…

— А вие защо бяхте припаднали? — попита Изабела, без да обърне внимание на всичко останало.

Матилда пламна.

— Баща ми… — започна със запъване тя — тъкмо съдеше един престъпник…

— Какъв престъпник? — живо се заинтересува Изабела.

— Един младеж… Предполагам, че беше онзи същият…

— Кой, Теодор ли?

— Да — потвърди Матилда. — Тогава за пръв път го видях; не знам с какво бе оскърбил баща ми… но тъй като ви е оказал подкрепа, радвам се, че принцът му прости.

— Оказал ми подкрепа? Това ли наричате подкрепа — да рани баща ми и почти да го убие? Макар едва вчера да бях благословена с щастието да позная баща си, надявам се, не смятате, че съм дотолкова лишена от синовни чувства, та да не се възмутя от дързостта на този самонадеян юноша или да питая някаква любов към човека, осмелил се да вдигне ръка срещу онзи, комуто дължа живота си. Не, Матилда, сърцето ми изпитва само отвращение към него и ако все така сте вярна на дружбата, в която ми се заклехте в най-ранно детство, то и вие ще възненавидите човека, който за малко щеше да ме направи нещастна за цял живот.

Матилда сведе глава.

— Надявам се, че скъпата ми Изабела не се съмнява в приятелските ми чувства. До вчера никога не бях виждала този юноша; почти не го познавам, но тъй като лекарите обявиха, че баща ви е вън от всякаква опасност, не би трябвало да изпитвате такава нехристиянска омраза към един човек, който — убедена съм в това — не е знаел, че маркизът е ваш роднина.

— Много горещо се застъпвате за него — каза Изабела, — особено като се има предвид, че почти не го познавате! Или греша, или и той питае същата любов към вас.

— Какво искате да кажете?

— Нищо.

Изабела вече съжаляваше, че е намекнала на Матилда за чувствата на Теодор към нея. И за да смени темата на разговора, попита защо Манфред бе взел Теодор за призрак.

— Господи! — възкликна Матилда. — Нима не сте забелязали удивителната прилика между него и портрета на Алфонсо в галерията? Споменах това пред Бианка още преди да го видя в доспехи, а с шлема на главата той си прилича с портрета като две капки вода.

— Аз не разглеждам много портретите — рече Изабела, — а още по-малко съм изучавала старателно чертите на този младеж, което очевидно сте сторили вие… Ах, Матилда! Сърцето ви е в опасност… Позволете ми да ви предпазя като ваша приятелка… Той ми призна, че

е влюбен; не е възможно вие да сте обектът на любовта му — нали едва вчера сте се срещнали за пръв път?

— Да, така е — отвърна Матилда, — но защо моята скъпа Изабела е готова да заключи от думите ми, че аз… — Тя млъкна за миг, после продължи: — Той е видял първо вас и аз съм далеч от тщеславната мисъл, че привлекателността ми, която не е никак голяма, би могла да заплени сърце, вече отдадено на вас… Бъдете щастлива, Изабела, каквато и да е съдбата на Матилда!

— Прекрасна моя приятелко! — възкликна Изабела, чието честно сърце не можа да устои на добрия порив. — Вие сте тази, от която се възхищава Теодор. Видях, убедена съм в това, и никога мисълта за собственото ми щастие не ще допусне да попреча на вашето.

Искреността на Изабела изтръгна сълзи от очите на кротката Матилда и ревността, която за известно време бе охладила отношенията между двете прелестни девойки, скоро отстъпи място на присъщите на душите им чистосърдечност и откровеност. Те признаха една на друга какво впечатление им е направил Теодор и след тези откровения последва съперничество по великодушие, като всяка настояваше да отстъпи своя избраник на приятелката си. Накрая гордостта и добродетелта на Изабела й напомниха, че Теодор почти бе изразил пред нея предпочитания към нейната съперница; това я принуди да потисне силните си чувства и да се откаже от своя любим в полза на Матилда.

Докато траеше тази надпревара в добри чувства, в стаята на младата принцеса влезе Иполита.

— Скъпа Изабела — рече тя. — Вие така обичате дъщеря ми и приемате тъй близко до сърцето всичко, свързано с нещастното ни семейство, че между мен и Матилда не може да има тайни, от които да ви изключа. — Разтревожени от това начало, младите принцеси се превърнаха целите в слух. — Знайте тогава, скъпа — продължи Иполита, — и ти, мила моя Матилда, че изминалите два зловещи дни ме убедиха в небесната повеля скиптърът на принцовете Отранто да премине от ръцете на Манфред в тези на маркиз Фредерик и аз бях осенена — може би пак по волята на всевишния — от прозрението как да предотвратя нашата окончателна гибел посредством съюз между

двата ни враждуващи рода. С тази цел предложих на съпруга си Манфред да омъжи това скъпо, скъпо дете за Фредерик.

— Да ме омъжи за маркиз Фредерик! — извика Матилда. — О, небеса! Любима моя майко! Нима вече оповестихте мислите си на баща ми?

— Да — отвърна Иполита. — Той изслуша благосклонно предложението ми и се отправи към маркиза, за да му го съобщи.

— О, нещастна принцесо! — възкликна Изабела. — Какво сте сторили! Каква непоправима беда навлякохте с непредпазливата си доброта на вас самата, на мен и на Матилда!

— Аз да навлека беда на вас и на детето си? — учудено повтори Иполита. — Какво значи това?

— Уви! — проплака Изабела. — Чистотата на собственото ви сърце ви пречи да видите покварността на другите. Вашият съпруг Манфред, този нечестивец…

— Спрете! — каза Иполита. — Не смейте, принцесо, в мое присъствие да говорите неуважително за Манфред. Той е мой съпруг и господар и…

— И няма още дълго да е такъв, ако успее да осъществи нечестивите си намерения — прекъсна я Изабела.

— Тези думи ме изумяват! — възкликна Иполита. — Вашият нрав, Изабела, е буен, ала до този момент не съм ви виждала да губите нужната сдържаност. Коя постъпка на Манфред ви позволява да говорите за него като за убиец или престъпник?

— Добродетелна и прекомерно доверчива принцесо! — отвърна Изабела. — Той не цели да ви отнеме живота, а да се раздели с вас! Да се разведе!

Иполита и Матилда възкликнаха едновременно:

— Да се разведе с мен!

— Да се разведе с майка ми!

— Да — потвърди Изабела. — И за да доведе престъплението си до успешен край, той замисля… Не, не мога да го кажа!

— Какво може да надмине произнесеното вече от вас? — попита Матилда.

Иполита мълчеше. От мъка бе изгубила дар слово; а като си спомни неотдавнашните двусмислени приказки на Манфред, тя се убеди, че казаното от Изабела бе самата истина.

— Прекрасна, скъпа госпожо! Господарке! Майко! — извика Изабела и в изблик на внезапни силни чувства се хвърли в краката на принцесата. — Вярвайте ми, имайте ми доверие — аз по-скоро ще умра хиляди пъти, отколкото да се съглася да ви причиня зло, да се поддам на такъв гнусен… О!

— Не, това е вече много! — възкликна Иполита. — Едно престъпление води след себе си друго! Станете, скъпа Изабела! Аз не се съмнявам във Вашата добродетелност. О, Матилда, този удар е твърде тежък за теб! Не плачи, детето ми! И не се бунтувай, умолявам те. Помни, че той все пак е твой баща!

— Но и вие сте моя майка — пламенно възрази Матилда. — И сте тъй добродетелна, тъй безупречна! Как, как да не се бунтувам?

— Не бива — повтори Иполита. — Хайде, стига, всичко ще свърши добре. Изтерзан от мъка след смъртта на брат ти, Манфред не е знаел какво говори. Може би Изабела не го е разбрала правилно — той има добро сърце… Освен това, детето ми, ти още не знаеш всичко! Зла съдба е надвиснала над нас и ръката на провидението вече е замахнала… О, ако можех да те спася от гибелта! Да — продължи тя малко по-спокойно. — Може би ако се жертвам, ще успея да изкупя всички грехове… Ще отида и ще кажа, че съм съгласна да се разведа — безразлично ми е какво ще стане с мен. Ще се оттегля в близкия манастир и ще прекарам остатъка от живота си в молитви и сълзи по моето дете и… и принца!

— Този свят не заслужава вашата доброта — каза Изабела. — А Манфред е злосторник… Но не мислете, госпожо, че вашата слабост ще ме разколебае. Кълна се — о, чуйте ме, ангели небесни…

— Спрете, в името на всичко свято! — извика Иполита. — Помнете, че не можете да разполагате със себе си — вие имате баща.

— Баща ми е тъй добродетелен, тъй благороден — прекъсна я Изабела, — че никога не ще ми заповяда да извърша нещо нечестиво. Но дори и да ми нареди, може ли един баща да накара дъщеря си да извърши нещо противно на бога? Мога ли да се омъжа за бащата, след като съм била сгодена за сина? Не, госпожо, не. Никаква сила не може да ме принуди да споделя омразното ложе на принца. Аз го ненавиждам, той буди отвращение у мен! Божиите и човешките закони забраняват… А моята приятелка, моята скъпа Матилда! Нима мога да

раня нежната й душа, като причиня зло на майка й, която тя обожава? На собствената ми майка!… Та аз не познавам друга.

— О, тя е майка и на двете ни! — възкликна Матилда. — Както и да я боготворим, Изабела, това никога не ще е достатъчно!

— Прекрасни мои деца — трогна се Иполита. — Вашата любов ме покорява… но аз не бива да отстъпвам пред нейната сила. Ние не можем сами да избираме пътя си — господ — бог, бащите и съпрузите ни имат тази власт. Проявете търпение, докато чуете какво са решили Манфред и Фредерик. Ако маркизът се съгласи да вземе ръката на Матилда, аз знам, че тя безропотно ще се подчини. А всевишният може да се намеси и да предотврати останалото… Но какво става с теб, детето ми? — възкликна тя, тъй като Матилда бе рухнала в нозете й, цяла обляна в сълзи. — Но не, не ми отговаряй, дъще! Не бива да чувам и една дума, която противоречи на волята на баща ти.

— О, не се съмнявайте в моето послушание — в моето печално послушание към вас двамата! — каза Матилда. — Но мога ли аз, най-почитаната от всички девойки, мога ли да изпитвам всичката тази безгранична доброта и да крия мислите си от най-прекрасната майка на този свят?

— Какво възнамеряваш да кажеш, Матилда? — прекъсна я Изабела и се разтрепери. — Опомни се!

— Не, Изабела! — отвърна принцесата. — Бих била недостойна за тази несравнима майка, ако и най-тайните кътчета на душата ми криеха непозволена от нея мисъл… О, аз вече я оскърбих! Допуснах в сърцето си страсти, без да й ги призная… но ето, сега се отказвам от тях и давам обет пред всевишния и пред нея…

— Дете мое, дете мое! — възкликна Иполита. — Какви думи изричаш! Какви нови злини ни е приготвила съдбата? Ти — влюбена? И то в този страшен за всички ни час?

— О, аз осъзнавам вината си — промълви Матилда. — Отвращавам се от себе си, ако съм допуснала да причиня болка на своята майка. Тя е най-скъпото, което имам на този свят… О, аз никога, никога вече не ще го погледна отново!

— Изабела! — рече Иполита. — Вие сте посветена в тази злочеста тайна; каквато и да е тя, говорете!

— Какво! — извика Матилда. — Нима дотолкова съм потъпкала любовта на майка си, че тя дори не ще ми позволи сама да призная

вината си? О, злочеста, злочеста Матилда!

— Вие сте твърде жестока — обърна се Изабела към Иполита. — Как можете да гледате страданията на тази добродетелна душа и да не й съчувствате?

— Аз ли не жаля детето си! — извика Иполита и притисна Матилда към гърдите си. — Аз знам, че тя е добра, преизпълнена с благородство, любов към ближните и чувство за дълг. Прощавам ти, прекрасна моя, единствена надежда в живота ми!

Тогава принцесите разказаха на Иполита за чувствата си към Теодор и за решението на Изабела да го отстъпи на Матилда. Иполита ги сгълча за тяхното неблагоразумие и им разясни, че е невъзможно бащата на коя да е от двете да склони да даде наследницата си на бедняк, пък бил той и от благороден произход. Тя донякъде се утеши, като разбра, че и двете са влюбени съвсем отскоро и че младежът все още няма основания да подозира за чувствата им. После строго им нареди да избягват всякакви срещи и разговори с него. Матилда пламенно обеща да се подчини, ала Изабела, която се залъгваше с мисълта, че иска само да уреди брака на приятелката си с Теодор, не можеше да вземе твърдо решение да страни от момъка, затова не каза нищо.

— Отивам сега в манастира — рече Иполита — и ще поръчам нови молитви, за да се избавим от тези беди.

— О, майко! — възкликна Матилда. — Вие възнамерявате да ни напуснете, да се оттеглите в манастира и да дадете възможност на баща ми да осъществи пагубните си намерения. О, колко сме нещастни! На колене ви умолявам — не вършете това… Нима ще ме оставите плячка на Фредерик? Идвам с вас в манастира.

— Успокой се, детето ми. Ще се върна веднага. Никога не ще те оставя, ако не съм убедена, че такава е волята господня и че ще ти донесе добро.

— Недейте ме мами — каза Матилда. — Не ще се омъжа са Фредерик, докато вие не ми заповядате… Уви! Какво ще стане с мен?

— Защо са тези вопли? — учуди се Иполита. — Нали обещах да се върна.

— О, майко! — продължи девойката. — Останете и ме спасете от самата мен. Дори сянката на недоволство върху лицето ви значи повече

за мен от цялата суровост на баща ми. Аз отдадох сърцето си и единствено вие можете да ме накарате да си го взема обратно.

— Спри дотук — предупреди я Иполита. — Не започвай отново, Матилда.

— Мога да се откажа от Теодор, но трябва ли да се омъжвам за друг? — питаше Матилда. — Позволете ми да ви придружа в манастира и завинаги да се оттегля от света.

— Съдбата ти е в ръцете на твоя баща — настоя Иполита. — Любовта ми към теб, изглежда, е причинила зло, щом като те е научила да мислиш, че на тоя свят съществува нещо, което можеш да почиташ повече от волята на баща си. Прощавай, детето ми — отивам да се моля за теб.

Истинската цел на Иполита бе да попита Джером дали може с чиста съвест да се съгласи на развод. В миналото тя доста често бе настоявала пред Манфред да се откаже от владетелската титла, която бе постоянно бреме за чувствителната й душа. Тези тревоги правеха раздялата със съпруга й по-малко страшна, отколкото при каквито и да било други обстоятелства.

Предишната вечер, като си тръгваше от замъка, Джером строго попита Теодор защо го бе обвинил пред Манфред, че е подпомогнал бягството му. Момъкът си призна, че целта му била да отклони подозренията на принца от Матилда, и додаде, че всеобщото уважение към праведния и благочестив живот на Джером са сигурна защита срещу гнева на тирана. Монахът силно се огорчи при вестта, че синът му питае нежни чувства към принцесата, и на раздяла обеща да му изложи още на другата сутрин важни причини, които налагали да се пребори със своята страст. Подобно на Изабела Теодор също съвсем отскоро бе усетил тежестта на родителската власт, за да се преклони покорно, потискайки поривите на сърцето си. Не изгаряше от любопитство да научи съображенията на монаха, а още по-малко от желание да им се подчини. Прелестната Матилда имаше по-голяма власт над него от синовния дълг. Момъкът цяла нощ се остави в плен на любовни видения и чак след сутрешната молитва си спомни за заръката на монаха да се срещне с него при гробницата на Алфонсо.

— Млади момко — започна баща му, щом го зърна. — Това закъснение никак не ми харесва. Нима заръките на твоя родител вече значат тъй малко за теб?

Теодор непохватно се заизвинява и обясни закъснението си с това, че се успал.

— И чий образ ти се яви насън? — строго попита Джером, а синът му пламна. — Неблагоразумни момко, това не може да продължава — изтръгни от корен тази престъпна страст!

— Престъпна страст! — възкликна Теодор. — Нима престъплението може да съпътства невинната красота и добродетелната скромност?

— Грях е да обичаш онези, които всевишният е обрекъл на гибел — настоя монахът. — Потомството на тиранина трябва да бъде изтрито от лицето на земята до трето и четвърто коляно!

— Нима всевишният ще накаже невинните за престъпните деяния на виновните? — извика Теодор. — Прекрасната Матилда има предостатъчно добродетели…

— За да те погуби — прекъсна го Джером. — Нима тъй бързо забрави, че свирепият Манфред вече два пъти те осъжда на смърт?

— Не съм забравил, татко, но помня също така, че милосърдието на дъщеря му ме избави от неговата власт. Обидите мога да забравя, но не и благодеянията.

— Обидите, нанесени на теб от рода на Манфред, превъзхождат всичко, което можеш да си представиш. Не отговаряй, а се вгледай в този свят образ! Под мраморната плоча почива прахът на Алфонсо Добрия — един принц, надарен с всички добродетели, баща за своя народ, украшение за рода человечески! На колене, твърдоглаво момче, и слушай внимателно ужасната история, която баща ти ще разкрие пред теб. Това ще прогони от душата ти всяко чувство, освен свещената жажда за възмездие. Алфонсо! Многострадални принце! Нека неотмъстената ти сянка витае страшно из разбунения въздух, докато тези тук трепереще уста… А! Кой идва?

— Най-злочестата от всички жени! — откликна Иполита и се приближи до олтара. — Имате ли свободно време, добри ми отче?… Но защо е коленичил този юноша? Какво означава ужасът, изписан по вашите лица? Защо до тази почтена гробница?… О, небеса! Нима ви се е явило видение?…

— Отправяхме към всевишния нашите молитви — промълви монахът, леко смутен — да дойде краят на бедите в това нещастно княжество. Присъединете се към нас, госпожо! Безупречно чистата ви

душа може да измоли от бога опрощение за присъдата, надвиснала над вашия дом, за която тъй ясно говорят поличбите от последните няколко дни.

— Горещо се моля на всевишния за спасение — отвърна благочестивата принцеса. — Вие знаете, че най-главната грижа в живота ми бе да изпрося благоволение за своя съпруг и за невинните си деца… Едното, уви, ми бе отнето; но дано всевишният чуе моите молби и пощади бедната ми Матилда! Отче, застъпете се за нея пред бога!

— Та чие сърце не би я благословило? — възкликна пламенно Теодор.

— Мълчи, невъздържани момко! — сгълча го Джером. — А вие, добра принцесо, не спорете с небесните сили! Бог дава, бог взема! Благословете светото му име и се примирете с неговата воля.

— Безропотно се подчинявам — отвърна Иполита, — но нима той не ще пожали единствената ми утеха? Нима и Матилда трябва да загине? Ах, отче, дойдох при вас, за да… ала отпратете сина си. Ничии уши, освен вашите не бива да чуят онова, което ще кажа.

— Дано всевишният изпълни всичките ви молби, достойна принцесо! — рече Теодор и си тръгна, а Джером се намръщи.

Тогава Иполита разказа на монаха за хрумването си, което бе споделила с Манфред, за неговото одобрение и за това, че принцът е отишъл при Фредерик да му предложи ръката на Матилда. Джером не можа да потисне раздразнението си, породено от това действие, но го прикри, като изрази съмнение, че Фредерик, най-близкият по кръв роднина на Алфонсо, явил се да претендира за наследството си, ще се съгласи на съюз с узурпатора на своите права. Ала изумлението на монаха бе безпределно, когато Иполита му съобщи за готовността си да не се противопоставя на развода и го попита дали съгласието й не е в разрез с църковните закони. Джером премълча колко му е омразна мисълта за брак между Манфред и Изабела, ала окуражен от молбата на принцесата за съвет, й описа в най-мрачни краски греховността на нейното съгласие, предрече божие наказание в случай, че тя отстъпи пред искането на съпруга си, и й заръча най-строго да отхвърли всяко подобно предложение с негодувание и възмущение.

Междувременно обаче Манфред бе успял да уведоми Фредерик за плана си и да му предложи двойна сватба. Слабохарактерният маркиз, комуто красотата на Матилда бе направила неотразимо впечатление, изслуша с жив интерес това хрумване. Той забрави начаса за враждата си с принца, още повече, че почти не хранеше надежда да му отнеме със сила властта; и като си каза, че бракът на дъщеря му с тирана едва ли ще даде потомство, започна да гледа на женитбата си с Матилда като на крачка по пътя към собственото си изкачване на престола. Ето защо той почти не се противопостави на предложението и само от благоприличие постави условието Иполита да се съгласи на развод. Манфред се нагърби сам с тази задача. Окрилен от успеха си и изгарящ от нетърпение да се сдобие със синове, той се устреми към покоите на жена си, твърдо решил да изтръгне съгласието й. Там научи, че е отишла в манастира, и силно възнегодува. Нечистата съвест му подсказа, че тя може да е била уведомена от Изабела за намеренията му. Веднага си помисли, че посещението й в манастира навярно означава намерение да остане там, докато успее да попречи някак си на развода, а подозрението, което и без това питаеше към Джером, породи опасения, че монахът не само ще се противопостави на намеренията му, но и ще внуши на Иполита решимост да се укрие в светата обител. Изгарящ от нетърпение да разкрие тези коварни замисли и да попречи на осъществяването им, Манфред се втурна към манастира и пристигна там тъкмо в момента, когато Джером настойчиво увещаваше принцесата в никакъв случай да не се съгласява на развод.

— Госпожо — започна Манфред. — Кое ви доведе тук? Защо не ме дочакахте да се върна от посещението си при маркиза?

— Дойдох да измоля благословия за вашите намерения — отвърна Иполита.

— Моите намерения не се нуждаят от намесата на монаха — заяви принцът. — И нима от всички хора по света този беловлас предател най-много ви предразполага към беседа?

— Нечестиви принце! — възкликна Джером. — Нима си дошъл при олтара, за да оскърбяваш неговите служители? Ала твоите богопротивни замисли са разкрити, Манфред. Всевишният и тази добродетелна жена знаят за тях… не, принце, напразно въсиш вежди! Църквата презира твоите заплахи. Нейните гръмотевици ще заглушат

изблиците на гнева ти. Ако продължаваш все тъй нагло да се стремиш към този греховен развод, преди да си дочакал църковното решение, то аз ще стоваря анатема на главата ти още сега, на това място!

— Дръзки бунтовнико! — извика Манфред, като се опитваше да прикрие страхопочитанието, изпълнило душата му при тези думи на монаха. — Нима се осмеляваш да заплашваш законния си господар?

— Ти не си законен господар — отвърна Джером. — И не си никакъв принц… Върви, обсъди претенциите си с Фредерик, а когато свършите…

— Вече свършихме — заяви Манфред. — Фредерик прие ръката на Матилда и е съгласен да се откаже от претенциите си до момента, в който ми се роди мъжка рожба.

Докато произнасяше тези думи, три капки кръв паднаха от носа на статуята на Алфонсо. Манфред пребледня, а принцесата се отпусна на колене.

— Виж! — извика монахът. — Виж това чудно знамение — кръвта на Алфонсо нивга не ще се смеси с тази на Манфред!

— Уважаеми съпруже — рече Иполита. — Нека се смирим пред божията воля… Не мисли, че твоята неизменно послушна съпруга се е опълчила срещу властта ти. Аз нямам воля, различна от тази на моя господар и на църквата. Нека затова се обърнем към този високоуважаван съд. Не от нас зависи да разкъсаме връзката, която ни е съединила. Ако църквата одобри разтрогването на нашия брак, така да бъде — остават ми малко години живот, а и те ще бъдат прекарани в скръб. Къде бих ги прекарала по-добре, ако не в подножието на този олтар, в молитви за благополучието на двама ви с Матилда?

— Но дотогава няма да останеш тук — рече Манфред. — Ще се прибереш с мен в замъка и аз ще размисля там относно стъпките, които трябва да предприема за развода; ала този монах, който във всичко се бърка, няма да стъпи повече там — отсега нататък гостоприемният ми дом ще бъде затворен за предателя… А що се отнася до издънката на твое преподобие — обърна се той към Джером, — то знай, че го гоня от моите владения. Предполагам, че поне той не е свещена персона и не се намира под закрилата на църквата. Който и да се ожени за Изабела, това няма да бъде новоизлюпеният син на отец Фалконара.

— Новоизлюпени са онези, които внезапно се появяват върху троновете на законните владетели — отвърна монахът. — Ала те вехнат като тревата и не оставят подире си никаква следа.

Манфред изгледа презрително отеца и поведе Иполита към изхода; ала при вратата на църквата прошепна на един от хората си да се скрие нейде из манастира и да го извести веднага щом там се появи някой от обитателите на замъка.

ПЕТА ГЛАВА

Колкото повече си мислеше Манфред за поведението на монаха, толкова по-силно се убеждаваше, че той е посредник в любовната връзка между Изабела и Теодор. Ала дръзката неподатливост на Джером, която бе в силно противоречие с неотдавнашната му безропотност, го навеждаше на далеч по-сериозни опасения. Принцът дори заподозря, че монахът разчита на някаква тайна подкрепа от страна на Фредерик, чието пристигане едва ли бе съвпаднало случайно с повторната поява на Теодор. И все пак най-силно го тревожеше приликата между момъка и портрета на Алфонсо. Вярно, че последният бе умрял, без да остави потомство — това се знаеше със сигурност.

А и Фредерик се съгласи да му даде дъщеря си за жена… Всички тези противоречия терзаеха ума на Манфред. Виждаше само два начина да се измъкне от затрудненията си. Първият бе, като се откаже от владенията си в полза на маркиза, ала срещу тази мисъл се опълчваха неговата гордост, честолюбие и упованието му на старинни пророчества, които гласяха, че съществува възможност да опази за потомството си княжество Отранто. Вторият начин бе да ускори брака си с Изабела. Докато вървеше редом с Иполита към замъка, той дълго и мълчаливо прехвърляше в ума си тези тревожни мисли, но сетне сподели с нея причината за безпокойството си и пусна в ход всеки убедителен и правдоподобен довод, за да изтръгне съгласието и дори обещанието на принцесата да подпомогне разтрогването на техния брачен съюз. Всъщност нямаше нужда дълго да я убеждава, докато я подчини на волята си. Тя се опита да го предума да се откаже от владенията си, но като видя, че увещанията й са безплодни, увери мъжа си, че доколкото позволява съвестта й, не ще се противопостави на раздялата им, макар че няма дейно да се стреми към нея, освен ако той не й изложи доводи, по-основателни от сегашните.

Макар и непълна, тази отстъпчивост бе достатъчна, за да окрили надеждите на Манфред. Той вярваше, че властта и богатството му ще

способстват на неговата молба пред църковния съд в Рим, и тутакси реши да убеди Фредерик да се отправи натам. Последният бе обзет от такава страст към Матилда, че принцът хранеше силни надежди да осъществи всичките си желания посредством чаровете на дъщеря си, като ту предоставя, ту отнема на Фредерик възможността да им се наслаждава в зависимост от това доколко маркизът е склонен да подкрепи действията му. Временното отсъствие на Фредерик щеше да е дори от съществена полза за принца, тъй като би му позволило да предприеме допълнителни мерки за своята безопасност.

Така че Манфред пусна Иполита да върви в покоите си и се запъти към маркиза, ала като прекосяваше парадната зала, през която минаваше пътят му, срещна Бианка. Тъй като знаеше, че момичето се ползва с доверието на двете млади принцеси, Манфред начаса реши да я разпита за Изабела и Теодор. Затова извика прислужницата в нишата, образувана от един еркерен прозорец, и като я обсипа с безброй ласкателства и обещания, взе да й задава въпроси за чувствата на Изабела.

— Ах, господарю… Не, господарю… Да, господарю… Горкичката! Тя така се тревожи за раните на баща си, ама аз й рекох, че ще оздравее. Вие как мислите, господарю?

— Не те питам какво мисли за баща си — прекъсна я Манфред. — Ти си посветена в тайните й. Хайде, бъди добро момиче и ми кажи: има ли някой момък… разбираш какво искам да кажа.

— Божичко! Дали ви разбирам? Не, нищо не разбирам. Ама й рекох, че с целебни треви и покой…

— Нямам предвид баща й — нетърпеливо рече принцът. — Знам, че ще се оправи.

— Ах, господарю, така се радвам да чуя това от вашата уста! Макар да не й позволявам да пада духом, все пак ми се стори, че маркизът има доста изнурен вид и може би… Спомням си, че когато младият Фердинанд беше ранен от венецианеца…

— Не се отклонявай от въпроса ми — прекъсна я Манфред. — Ето на, вземи това украшение — може би то ще ти помогне да се съсредоточиш… Не, няма нужда от реверанси. Благоволението ми не ще се изчерпи с това… Хайде, кажи ми истината за сърдечните тайни на Изабела.

— Ах, ваша светлост е така любезен! Да, разбира се… Но умеете ли да мълчите?… Ако някога излезе от вашите уста…

— Няма, няма! — възкликна принцът.

— Не, не, закълнете се, ваша светлост!… Майчице божия, ако се разбере, че съм ви казала… Но истината си е истина — аз не мисля, че господарката Изабела обичаше много сина ви, пък той беше такова мило момче, малко са като него… Само да бях принцеса… О, божичко! Трябва да тичам при господарката Матилда! Тя сигурно се чуди къде съм се дянала.

— Почакай! — извика Манфред. — Все още не съм получил от теб задоволителен отговор. Предавала ли си й някога бележчица или писмо?

— Аз! Да съм предавала… Боже мой! — възкликна Бианка. — Да предавам писма! Не бих го направила и за кралската корона! Надявам се, ваша светлост знае, че макар да съм бедна, аз съм честно момиче… Не сте ли чули какво ми предлагаше граф Мареили, когато дойде да иска ръката на господарката Матилда?

— Нямам време да слушам брътвежите ти! Не поставям под съмнение честността ти, но твой дълг е да не криеш нищо от мен. Откога се познава господарката Изабела с Теодор?

— О, виждам, че нищо не убягва от погледа на ваша светлост! — каза Бианка. — Не че знам нещо по въпроса… Теодор, то се вижда, е свестен момък и както казва моята господарка Матилда, прилича си като две капки вода с портрета на Алфонсо Добрия… Вие, ваша светлост, не сте ли забелязали?…

— Да, да… Тоест не… Ти ме измъчваш. Къде се е запознала с него? Кога?

— Кой? Моята господарка Матилда ли?

— Не, не Матилда, Изабела. Къде се е запознала за пръв път с този Теодор?

— Пресвета Дево Марийо! — възкликна девойката. — Че аз откъде да знам?

— Знаеш, знаеш! Но аз също трябва да знам и ще го разбера!

— Господи! Нима ваша светлост ревнува господарката Изабела от младия Теодор?

— Да ревнувам? Не, от къде на къде?… Може да възнамерявам да ги оженя. Ако съм сигурен, че Изабела не се отвращава от него.

— Да се отвращава? Не, мога да гарантирам за това… Той е един от най-красивите млади мъже, които са се раждали по християнските земи. Ние всички сме влюбени в него; в целия замък няма да намерите и един човек, който не би искал да го види на княжеския трон… искам да кажа, когато всевишният пожелае да ви прибере при себе си.

— Нима! Значи дотам е стигнала работата! Ах, този проклет монах!… Но да не губя време… Върви, Бианка, погрижи се за Изабела; ала нито дума за нашия разговор. Разбери какво чувства принцесата към Теодор. Ако ми донесеш добри вести, то знай, че пръстенът, който ти подарих, няма да е единствен… Чакай ме на долната площадка на витата стълба; отивам при маркиза, а на връщане ще си поговорим още.

След като побеседва с Фредерик за това-онова, Манфред го помоли да отпрати двамата си приятели рицари, тъй като трябвало да обсъдят много важни дела. Щом останаха насаме, той изкусно, със заобикалки се зае да го подпитва какво чувства към Матилда; и след като му стана ясно, че отношението на маркиза е точно такова, каквото му се искаше да бъде, той намекна колко ще е трудно да се бракосъчетаят, освен ако… В този миг в стаята се втурна Бианка — погледът й беше обезумял и тя кършеше ръце в изблик на нечовешки ужас.

— О, господарю! Господарю! — развика се тя. — С нас е свършено! Онова отново се появи! Отново се появи!

— Кое се появи? — попита Манфред изумен.

— Ох, ръката! Великанът! Ръката!… Дръжте ме, ще падна! Така съм изплашена, ума си не мога да събера — викаше Бианка. — За нищо на света няма да остана да спя довечера в замъка. Но къде да отида?… Вещите ми могат да бъдат изпратени утре… Ах, защо не се съгласих да се омъжа за Франциско!… Така ми се пада — ако не бях толкоз честолюбива…

— От какво си така наплашена, девойко? — попита маркизът. — Тук си в безопасност, не се страхувай.

— О, ваша милост е тъй добър! — възкликна Бианка. — Но не смея… Не, моля ви, нека си вървя… По-скоро ще захвърля всичките си вещи, отколкото да остана, макар и час още под този покрив.

— Върви по… Ти съвсем си обезумяла — разсърди се Манфред. — Не ни прекъсвай — обсъждахме важни дела. Това момиче, маркизе,

често има пристъпи… Ела с мен, Бианка.

— О, милосърдни светии! За нищо на света! То е дошло да предупреди ваша светлост, в това няма съмнение… Иначе защо ще ми се явява? Аз си казвам молитвите и сутрин, и вечер… Ах, ако ваша светлост беше повярвал на Диего! Тази ръка е също тъй голяма, както и кракът, който той беше видял в галерията… Отец Джером често ни повтаряше, че в най-скоро време ще ни се яви поличба… „Бианка, казваше, помни ми думите…“

— Ти бълнуваш! — яростно се развика Манфред. — Махай се и върви да плашиш с тези глупости другарките си!

— Какво! Но, господарю! Нима мислите, че нищо не съм видяла? Идете тогава сам при долната площадка на голямото стълбище… Да пукна на място, ако не видях…

— Какво? Кажи, хубава девойко, какво по-точно си видяла? — намеси се Фредерик.

— Нима, маркизе, ще обърнете внимание на бълнуванията на тази глупава слугиня, която се е наслушала на разкази за призраци, та чак им е повярвала? — възкликна Манфред.

— Това не са просто измислици — възрази Фредерик. — Уплахата й не е престорена и е твърде силна, за да бъде плод на въображението. Кажи, мила девойко, кое именно те порази?

— Да, господарю, благодаря ви, ваша милост — произнесе Бианка. — Сигурно цялата съм пребледняла… ще ми мине, само да си поема дъх… Бях тръгнала за стаята на господарката Изабела, както ваша светлост ми нареди…

— Няма нужда от подробности — прекъсна я Манфред. — Щом като маркизът желае да чуе, разказвай, но накратко.

— Божичко, ваша светлост, така ме объркахте… — започна момичето. — Страх ме е вече и от собствената ми сянка… Никога през живота си… Та както разправях на ваша милост, бях тръгнала към покоите на господарката Изабела, защото господарят така ми заповяда… Нейната стая е светлосинята отдясно на втория етаж; и като стигнах главното стълбище… бях се загледала в подаръка на негова светлост…

— О, господи, дари ме с търпение! — извика Манфред. — Ще каже ли това момиче поне една дума на място? Защо му е на маркиза

да знае, че съм ти подарил някаква дрънкулка за усърдна служба при дъщеря ми? Интересува ни какво си видяла!

— Ами тъкмо щях да кажа на ваша светлост, ако не ме бяхте прекъснали. Та значи търках камъка на пръстена… сигурна съм, че не бях изкачила и три стъпала… когато чух дрънченето на доспехи; бога ми, дрънчаха по същия начин, както Диего ги беше чул в галерията, когато великанът се обърнал към него…

— Какво значат думите й, ваша светлост? — обърна се маркизът към Манфред. — Да не би из замъка ви да бродят великани и таласъми?

— Божичко! Нима ваша милост не е чул за великана от галерията? — извика прислужницата. — Учудвам се, че негова светлост не ви е казал… Да не би да не знаете и за поличбата…

— Тези празни приказки са направо непоносими! — прекъсна я принцът. — Нека освободим това глупаво момиче, маркизе. Чакат ни къде по-важни дела.

— Ако позволите — възпротиви се Фредерик, — това съвсем не са празни приказки; огромният меч, към който бях насочен в гората, онзи шлем, който явно е от същите доспехи… и те ли са фантазии, възникнали в главата на това бедно девойче?

— И Жак мисли същото, ако ми позволите, ваша милост — промълви Бианка. — Че преди още тази луна да се смени с нова, ще станем свидетели на необичайни промени. Аз лично няма да се учудя, ако това стане още утре, защото, както ви разправях, като чух дрънченето на стоманата, цялата ме изби студена пот… Вдигнах очи и ако щете, вярвайте, ваша милост, на най-горното перило на стълбата видях ръка в желязна ръкавица, голяма колкото… колкото… стори ми се, че ще припадна… и като си плюх на петите, та чак тук… А трябваше направо да избягам от замъка… Моята господарка Матилда ми каза вчера заранта, че на нейна светлост господарката Иполита й е известно нещо…

— Ти си нагло момиче! — извика Манфред. — Маркизе, храня силни подозрения, че цялата тази сцена е устроена нарочно, за да бъда оскърбен. Нима собствените ми слуги са подкупени да разпространяват слухове, позорящи честта ми? Отстоявайте претенциите си смело, както подобава на един мъж; или нека погребем разприте си, както вече ви предложих, чрез брачни съюзи, свързващи

всеки от нас с щерката на другия; ала повярвайте ми, недостойно е за един принц от вашето потекло да се ползува от услугите на подкупени слугини.

— Отхвърлям вашите обвинения с най-голямо презрение — отвърна Фредерик. — За пръв път в живота си виждам това момиче. И никакви скъпоценности не съм й подарявал! Ах, принце, принце, вашата съвест, нечистата ви съвест ви разобличава, а вие се опитвате да прехвърлите вината върху мен… Задръжте дъщеря си и забравете за Изабела: присъдата, произнесена над вашия дом, не ми позволява да се сродя с него.

Разтревожен от решителния тон, с който бяха произнесени тези думи, Манфред се опита да успокои маркиза. Той отпрати Бианка и започна така да ласкае Фредерик, така да хвали Матилда, че маркизът отново се разколеба. Ала тъй като чувствата му към младата принцеса бяха завладели душата му съвсем отскоро, те не бяха успели да пуснат дълбоки корени в нея и да заглушат породилите се съмнения. От думите на Бианка му беше станало достатъчно ясно, че всевишният не е благосклонен към Манфред. Предложените бракове прекалено отдалечаваха изгледите му да се качи на трона, а веднага завоюваната владетелска титла бе по-силна съблазън за него от вероятността да я наследи посредством женитба с Матилда. Все пак не му се искаше напълно да се отрече от сключения договор и решил да печели време, попита Манфред дали е верен слухът, че Иполита се е съгласила на развод. Принцът се зарадва, че това е единственото препятствие по пътя му, и като разчиташе на властта си над Иполита, увери маркиза, че е чул правилно и че може да получи уверение от собствената й уста.

Докато разговаряха, влезе един слуга и доложи, че всичко е готово за пиршеството. Манфред поведе маркиза към парадната зала, където ги посрещнаха Иполита и младите принцеси. Манфред сложи Фредерик да седне до Матилда, а той самият се настани между жена си и Изабела. Иполита се държеше достойно и непринудено, ала девойките бяха мълчаливи и тъжни. Принцът, който бе решил да доведе още същата вечер започнатото дело докрай, удължи вечерята до късна доба, като се правеше на безгрижно весел и усърдно черпеше госта си с пълни бокали вино. Ала Фредерик беше по-бдителен, отколкото се искаше на Манфред, и отклоняваше твърде честите тостове под предлог, че наскоро е изгубил много кръв; принцът,

напротив, се опитваше да повдигне собствения си дух и да изглежда нехаен; поглъщаше вино в изобилие, макар и не до степен да помрачи съзнанието си. Пиршеството свърши, когато вечерта бе твърде напреднала. На Манфред му се искаше отново да остане насаме с маркиза, но той се извини със здравословното си състояние и нуждата от почивка и се оттегли в покоите си, като на прощаване вежливо рече на принца, че дъщеря му ще го забавлява, тъй като самият той не е в състояние да стори това. Манфред се съгласи и за голямо огорчение на Изабела я придружи до стаята й. Матилда остана с майка си, която пожела да излезе на крепостния вал, за да се наслади на нощната прохлада.

Скоро след като компанията се разпръсна в няколко посоки, Фредерик напусна стаята си и попита дали Иполита е сама; една от прислужниците й, която не знаеше, че господарката й е излязла, го осведоми, че в този час принцесата обикновено е в параклиса си и маркизът ще може да я намери там. По време на вечерята той бе наблюдавал Матилда с нарастваща страст. Затова сега се надяваше да намери Иполита в онова разположение на духа, за което му бе дал уверения съпругът й. Тревожните знамения бяха забравени под напора на силните желания. Той се промъкна безшумно и незабелязан от никого, влезе в покоите на Иполита с намерението да я насърчи още повече в решението й да се съгласи на развод, тъй като му бе станало ясно, че Манфред няма да му даде Матилда, докато самият той не получи Изабела.

Тишината, царяща в покоите на принцесата, не учуди маркиза. Като реши, че тя е в параклиса, както му бе казано, той продължи по-нататък. Вратата на параклиса беше открехната, вечерта бе мрачна, облачна. Той леко бутна вратата и различи пред олтара коленичила човешка фигура. Фредерик се приближи, ала съзря пред себе си не жена, а мъж в дълго монашеско одеяние, обърнат с гръб към него. Непознатият бе погълнат от молитвите си. Маркизът тъкмо се канеше да си тръгне, когато онзи се изправи и остана няколко мига неподвижен, потънал в размисли, без да гледа към него. Като очакваше набожният човек да тръгне насреща му и желаеше да се извини за грубото си нахлуване, Фредерик му рече:

— Преподобни отче, търсех принцеса Иполита.

— Иполита! — откликна глух глас. — Нима си дошъл в този замък, за да търсиш Иполита?

С тези думи фигурата се извърна бавно и разкри на Фредерик оголените челюсти и празните очни кухини на скелет, скрит под качулката на отшелник.

— О, ангели господни, защитете ме! — извика Фредерик и залитна назад.

— Първо заслужи защитата им — рече призракът. Маркизът падна на колене и се замоли на зловещото видение да се смили над него.

— Не ме ли помниш? — попита привидението. — Забрави ли гората недалеч от Яфа?

— Нима ти си светият отшелник? — разтрепери се Фредерик. — Мога ли да направя нещо, за да намериш вечния покой?

— Затова ли бе освободен от робство, за да се стремиш към плътски удоволствия?… Забрави ли заровения меч и завета, гравиран върху острието?

— Не съм, не съм — мълвеше Фредерик. — Ала кажи, душа благословена, защо ми се явяваш? Какво още трябва да сторя?

— Да забравиш Матилда! — издума призракът и изчезна.

Кръвта на Фредерик се смрази в жилите му. Няколко минути той остана неподвижен. Сетне рухна ничком пред олтара и се замоли на всички светии за закрила и опрощение. Поток от сълзи бликна от очите му; въпреки волята му образът на прекрасната Матилда изплува пред неговия взор и той остана прострян върху пода, разкъсван от противоречиви чувства на разкаяние и страст. Още не се бе съвзел от избликналата мъка, и в параклиса влезе принцеса Иполита — сама, със свещ в ръката. Като видя, че на пода лежи неподвижно човек, тя изпищя, тъй като предположи, че е мъртъв. Уплахата й накара Фредерик да се съвземе. Той побърза да стане, все още с мокро от сълзи лице, и щеше да избяга от параклиса, ако Иполита не го бе спряла и помолила най-жалостиво да й обясни причината за разстроения си вид и по силата на какви странни обстоятелства го е намерила проснат на пода.

— Ах, добродетелна принцесо! — произнесе маркизът, потопен в мъка, и млъкна.

— За бога, маркизе — възкликна Иполита. — Разяснете ми причината за вашето състояние! Какво означаваха тези страдалчески стенания, това тревожно възклицание, с което се обърнахте към мен? Какви още мъки е отредил всевишният за злочестата Иполита?… Въпреки всичко мълчите?… Заклевам ви във всички милосърдни ангели, благородни рицарю — продължи тя, като падна на колене пред него. — Разкрийте ми какво тегне на сърцето ви. Виждам, че изпитвате състрадание към мен, че разбирате на какви страшни мъки ме подлагате… Говорете, имайте милост!… Знаете ли нещо, което да се отнася до детето ми?

— Не мога да говоря! — извика Фредерик и се изтръгна от нея. — О, Матилда!

И като напусна незабавно принцесата, той се устреми към собствените си покои. При вратата се натъкна на Манфред, който — възбуден от виното и любовта — бе дошъл да го търси, за да му предложи да прекарат няколко часа от нощта в песни и веселие. Оскърбен от тази покана, тъй неуместна за състоянието на духа, в което се намираше, Фредерик грубо го отблъсна, влезе в стаята си, хлопна злостно вратата под носа на Манфред и се заключи отвътре.

Вбесен от необяснимото държане на маркиза, гордият принц си тръгна, а в гърдите му бушуваха чувства, които можеха да го тласнат към най-пагубни действия. Като прекосяваше двора, срещна слугата си, когото бе оставил при манастира да следи Джером и Теодор. Останал без дъх, тъй като бе тичал през целия път, слугата му доложи, че Теодор и някаква дама от замъка се намират в този момент при гробницата на Алфонсо в църквата „Свети Никола“ и беседват насаме. Прислужникът бил проследил младежа дотам, ала нощната тъма му попречила да разпознае жената.

Манфред бе прогонен преди това от Изабела, тъй като бе опитал твърде невъздържано да й натрапи своята страст, и сега, цял пламнал от ярост, не се усъмни нито за миг, че безпокойството й се е дължало на нетърпението по-скоро да се срещне с Теодор. Разярен от тази догадка и силно раздразнен от баща й, той забърза към църквата, като внимаваше да не го види някой. Плъзна се безшумно по пътеката между скамейките, воден само от смътно проблясващ през цветните стъкла на прозорците лунен лъч, и се промъкна към гробницата на Алфонсо, насочван от неясния шепот на онези, които търсеше.

Първите думи, които различи, бяха следните:

— Уви! Нима това зависи от мен? Манфред никога не ще ни позволи да се оженим…

— Никога! И ето как ще го предотврати! — извика тиранът и като измъкна кинжала си, замахна през рамото на жената и го заби право в сърцето й.

— Ах, аз съм убита! — възкликна Матилда, падайки. — Боже милосърдни, приеми душата ми!

— Гнусно, безчовечно изчадие! Какво направи! — кресна Теодор, втурна се срещу Манфред и му отне кинжала.

— Спри, спри нечестивата си ръка! — извика девойката. — Та това е баща ми!

Манфред сякаш се пробуди от своя унес, започна да се удря в гърдите, да си скубе косите и се опита да изтръгне оръжието от ръцете на Теодор, за да сложи край на живота си. Не по-малко отчаян, момъкът все пак успя да овладее мъката си, за да се притече на помощ на Матилда, а ето че дотърчаха и няколко монаси, привлечени от виковете му. Някои от тях се опитваха заедно с Теодор да спрат кръвта на умиращата принцеса, докато останалите държаха Манфред, за да му попречат в неговото безумно състояние да посегне на себе си.

Матилда, която кротко се бе примирила със съдбата си, обърна към момъка взор, изпълнен с обич и признателност за неговото усърдие. Ала всеки път, когато успяваше да преодолее своята слабост и да проговори, тя молеше присъстващите да утешат баща й. Появи се и Джером, който вече бе чул за страшното събитие. В погледа му като че ли се четеше укор към Теодор, но той се обърна към Манфред и рече:

— Видя ли, тиранино! Видя ли каква мъка се стовари на нечестивата ти и упорита глава! Кръвта на Алфонсо, въпиеща към небесата за мъст, е накарала всевишния да допусне осквернението на този олтар с убийство, за да пролееш своя родна кръв пред гробницата на този принц!

— Жестоки човече! — възкликна Матилда. — Защо утежняваш мъките на един баща! Дано господ — бог го благослови и му прости тъй, както му прощавам аз! Господарю, прекрасни мой татко, ще простите ли на своето дете? Кълна се, че не дойдох тук да се срещна с Теодор. Заварих го да се моли при тази гробница, където майка ми ме

изпрати да се застъпя пред всевишния за вас… за нея… Скъпи татко, благословете детето си и кажете, че ми прощавате…

— Да ти простя? Аз, чудовищният убиец, да ти простя? — извика Манфред. — Нима престъпникът има правото да прощава? Взех те за Изабела, а господ насочи кървавата ми ръка в сърцето на собственото ми дете… О, Матилда!… Не смея да го изрека… Можеш ли да простиш сляпата ми ярост?

— Мога и ви прощавам пред лицето на всевишния! — промълви Матилда. — Но докато все още имам сили, бих искала да ви помоля… О, майко! Какво ли ще почувства тя!… Нали ще я утешите, господарю мой? Нали няма да я изоставите? Тя така ви обича… О, силите ме напускат… Отнесете ме в замъка… Дали ще доживея да я зърна отново?

Теодор и монасите се заеха горещо да я увещават да се съгласи да бъде пренесена в манастира, ала тя настоя, така че те я положиха на носилка и я понесоха към замъка; сразен от мъката на безнадеждната любов, Теодор подкрепяше с ръка главата й и се опитваше да я ободри с надеждата, че ще оживее. От другата страна на носилката Джером я тешеше с приказки за всевишния и — държейки отпреде й разпятие, което Матилда обливаше с невинни сълзи — я подготвяше за прехода към вечния живот. Потънал в най-дълбока скръб, Манфред вървеше подир носилката.

Преди още да стигнат замъка, Иполита, известена за страшното събитие, дотича да пресрещне умиращото си дете; ала щом зърна печалната процесия, непоносимата мъка я лиши от чувства и тя рухна на земята като безжизнен труп. Изабела и Фредерик, които я съпровождаха, бяха потопени в също тъй силна печал. Само Матилда като че не забелязваше собственото си състояние; тя бе изцяло отдадена на нежната обич към майка си. Като нареди на носачите да спрат, тя повика баща си веднага щом Иполита дойде на себе си. Той се приближи, ала нямаше сили да говори. Матилда взе неговата ръка и тази на майка си, съедини ги и ги притисна към сърцето си. Манфред не можа да понесе тази трогателно благочестива постъпка. Хвърли се о земи и прокле деня, когато се е родил. Изабела се изплаши, че Матилда не ще може да издържи при вида на тези силни душевни терзания, и се разпореди да отнесат принца в покоите му, а Матилда да бъде положена в най-близката стая. Иполита, не по-жива от Матилда, бе

безразлична към всичко, освен към дъщеря си; ала когато Изабела в своята нежна грижовност поиска да отведат и нея, докато лекарите преглеждат раната на Матилда, тя възкликна:

— Да ме отведат! За нищо на света! Аз живях за нея и ще издъхна с нея!

Като чу гласа на майка си, Матилда повдигна клепачи, ала пак ги затвори, без да продума. Сърцето й биеше все по-бавно, ръцете й станаха влажни и хладни и скоро всички изгубиха надежда, че ще бъде спасена. Теодор последва лекарите в съседната стая и ги чу да произнасят присъдата си с отчаяние; близко до безумието.

— Щом като в живота не може да бъде моя — извика той, — то нека стане моя в смъртта! Татко! Джером! Съединете ръцете ни! — обърна се той към монаха, който бе дошъл при лекарите заедно с маркиза.

— Какво значат безразсъдните ти и безумни думи? — възкликна Джером. — Нима сега е време за женитба?

— Да, именно сега! — крещеше Теодор. — Уви, друго време не ще има!

— Млади момко, твърде си неразумен — рече Фредерик. — Нима в този съдбовен час трябва да слушаме любовните ти излияния? Какви права можеш да имаш над една принцеса?

— Правата на принц! — отвърна Теодор. — На суверенния владетел на княжество Отранто. Този почтен мъж — баща ми — разкри пред мен тайната на моя произход.

— Ти бълнуваш! — възкликна маркизът. — Тук няма друг Отрантски принц, освен мен, тъй като, извършвайки убийство, светотатствено убийство, Манфред потъпка своите права.

— Господарю — изрече властно Джером. — Той говори истината. Нямах намерение тъй скоро да разкривам тайната, ала съдбата бърза да извърши предначертаното. Хладнокръвните ми думи ще потвърдят разкритието, направено от този страстен порив. Знайте, маркизе, че когато Алфонсо отплавал за Светата земя…

— Време ли е сега за разяснения! — извика Теодор. — Елате, татко, и ме венчайте с нея; тя ще бъде моя, а във всичко останало безпрекословно ще ви се покорявам. Живот мой, обожаема моя Матилда! — възкликна момъкът и се втурна във вътрешната стая, където лежеше девойката. — Искаш ли да бъдеш моя? Ще дариш ли

щастие на твоя… — Изабела му направи знак да млъкне, усещайки, че наближава сетният час на принцесата. — Какво! Нима е мъртва! Възможно ли е?

Сърцераздирателните му възгласи възвърнаха съзнанието на Матилда. Тя отвори очи и потърси с поглед майка си.

— Живот мой ненагледен, тук съм, тук съм — простена Иполита. — Не бой се, няма да те оставя!

— Ах, колко сте добра — прошепна Матилда. — Но не плачете за мен, майко. Отивам там, където няма печал… Изабела, ти ме обичаше; нали ще даряваш с любовта, която чувствам, тази прекрасна, прекрасна жена… Ах, силите ми отслабват…

— Дете мое, дете мое! — ридаеше Иполита. — Как да продължа поне малко живота ти?

— Това е невъзможно — мълвеше Матилда. — Молете се за мен на всевишния… Къде е баща ми?… Простете му, майко, простете му моята смърт… Това бе грешка… О, забравих… скъпа майко, дадох обет нивга вече да не виждам Теодор… може би това именно предизвика нещастието… но постъпката ми не бе преднамерена… можете ли да ми простите?…

— Ах, не мъчи изтерзаната ми душа! — каза Иполита. — Ти никога с нищо не си ме наскърбила… Уви! Тя изгуби свяст! Помощ! Помощ!…

— Искам да кажа още нещо — със сетни сили произнесе Матилда. — Ала вече не мога… Изабела… Теодор… заради мен… Ах! — И с тези думи тя издъхна.

Изабела и прислужниците откъснаха Иполита от бездиханното тяло, ала Теодор заплаши със смърт всеки, който се опита да го отдели от Матилда. Той покри с хиляди целувки хладните й ръце и мълвеше всички думи, които му подсказваше любовното отчаяние.

Междувременно Изабела изпрати съсипаната от скръб Иполита в покоите й, ала насред двора ги пресрещна Манфред, който, обезумял съвсем от терзаещите го мисли, изпитваше непреодолимо желание да зърне още веднъж дъщеря си и се бе запътил към стаята, в която тя бе положена. Тъй като луната се бе вече издигнала високо, той прочете по лицата на двете нещастни жени, че най-страшното, от което се опасяваше, вече е станало.

— Как? Нима е мъртва? — извика той в див смут. В същия миг удари гръм, разтърси замъка из основи, земята се затресе и се чу дрънченето на гигантски доспехи. Фредерик и Джером решиха, че е настъпил краят на света. Монахът се втурна вън на двора, като повлече и Теодор след себе си. В същия миг, в който момъкът се появи навън, стените на замъка зад гърба на Манфред се сринаха от някаква могъща сила и насред руините се извиси разрасналата се до гигантски размери фигура на Алфонсо.

— В Теодор виждате истинския наследник на Алфонсо! — провъзгласи видението и с тези думи се възнесе величествено към небесата, придружено от оглушителна гръмотевица, а облаците се разтвориха, показа се свети Никола и посрещна духа на Алфонсо; скоро сиянието на славата ги скри от взора на смъртните.

Всички присъстващи паднаха ничком на земята, тъй като разгадаха божията воля. Иполита първа наруши мълчанието.

— Господарю мой — обърна се тя към падналия духом Манфред. — Ето каква е суетата на човешкото величие. Конрад бе погубен! Матилда вече не е между живите! Теодор е истинският принц Отрантски. Не знам какво чудо го е направило такъв… но стига ни това, че небето възвести съдбата ни. Нима ние… можем да сторим друго, освен да посветим жалките часове, които ни делят от смъртта, на молитви за опрощение, отправени към всевишния? Господ ни прокужда… къде другаде да се оттеглим, ако не в онези свещени килии?

— Невинна клетнице! Страдаща поради моите престъпления! — възкликна Манфред. — Сърцето ми най-сетне е открито за твоите благочестиви напътствия. О, ако можех… Ала това е невъзможно… Вие всички недоумявате… Нека сам се осъдя! Сам ще покрия с позор главата си! Това е единственото удовлетворение, което мога да предложа на оскърбените небеса. Моите деяния ни навлякоха това наказание, затуй нека изповедта ми да изкупи… Ала уви! Кое може да изкупи вината на узурпатора, на човека, убил собствената си дъщеря! Убил я на свещено място!… Слушайте, господа, и нека тази кървава история служи като предупреждение за бъдещите тирани!

Както всички знаете, Алфонсо умря в Светата земя… Тук ще ме прекъснете и ще кажете, че не е умрял от естествена смърт… и ще бъдете прави, иначе Манфред нямаше да изпие до дъно горчивата

чаша… Рикардо, моят дядо, служеше при него като шамбелан… Искаше ми се да прикрия деянията на моя праотец, ала всичко е напразно! Алфонсо бе отровен. Подправено завещание обяви Рикардо за негов наследник. Престъпленията му го преследваха… И все пак не той изгуби Конрад, нито Матилда! Аз плащам цялата цена на узурпирания трон! Веднъж в морето го настигнала буря. Измъчван от вината си, той дал обет на свети Никола да основе църква и два манастира, ако доживее да стигне Отранто. Жертвата му била приета — насън му се явил сам светецът и обещал, че потомците му ще царуват в Отранто, докато законният владетел стане прекалено голям, за да обитава замъка, и докато съществуват потомци на Рикардо от мъжки пол… Уви, уви! Няма вече потомци нито от мъжки, нито от женски пол и само аз останах от този прокълнат род… Това е. Мъките от изминалите три дни казват останалото. Как този момък се оказа наследник на Алфонсо, не знам… но не се и съмнявам, че е истина. Негови са тези владения, аз му ги отстъпвам… И все пак не знаех, че Алфонсо има наследник… Не че поставям под съмнение волята господня… Бедност и смирение ще запълнят малкото печални дни, които ми остават, докато бъда призован при Рикардо.

— Останалото трябва да разкажа аз — обади се Джером. — Когато Алфонсо отплавал за Светата земя, той бил изхвърлен от буря на Сицилийския бряг. Другият кораб, на който се намирали Рикардо и княжеската свита, се изгубил от погледите на корабокрушенците, както ваша светлост сигурно знае…

— Да, така е — потвърди Манфред. — Макар като прокуденик да нямам право на титлата, с която ме величаете… Но както и да е… Продължавайте.

Джером пламна от смущение и продължи:

— Цели три месеца неблагоприятни ветрове задържали Алфонсо в Сицилия. Там той залюбил една прекрасна девица на име Виктория. Тъй като бил прекалено благочестив, за да я склони към непозволени удоволствия, двамата се венчали… Обаче Алфонсо сметнал тази любов за несъвместима с дадения обет да се сражава за Светата земя и решил да скрие този брак до завръщането си от кръстоносния поход, когато възнамерявал да отиде при Виктория и да я признае за своя законна съпруга. Оставил я да очаква дете. В негово отсъствие тя го дарила с дъщеря, ала преди още да утихнат родилните мъки, до слуха

й достигнала печалната вест, че съпругът й е мъртъв, а Рикардо го е наследил. Какво можела да стори една самотна, беззащитна жена? Каква тежест би имало нейното признание?… И все пак, господарю, аз имам истинско свидетелство, написано с почерка на…

— Не е необходимо — рече Манфред. — Ужасът на изминалите дни, видението, което току-що ни се яви, потвърждават думите ти по-добре от хиляди пергаменти. Смъртта на Матилда и моето изгнаничество…

— Успокойте се, господарю — каза Иполита. — Този свят човек не искаше да ви напомня за вашите несгоди.

— Няма да се спирам на излишните подробности — продължи Джером. — Когато дъщерята на Виктория порасна, тя ми бе дадена за жена. Виктория умря и тайната остана скрита в гърдите ми. Какво е станало по-нататък, знаете от разказа на Теодор.

Монахът млъкна. Безутешните му слушатели се оттеглиха в онези части на замъка, които не се бяха срутили. На другата сутрин, с одобрението на Иполита, Манфред писмено се отрече от княжеската титла и двамата се оттеглиха в съседните манастири. Фредерик предложи на новия принц ръката на дъщеря си, а Иполита, която нежно обичаше Изабела, горещо подкрепи този брак; ала мъката на Теодор бе твърде прясна, за да допусне мисълта за нова любов; чак след множество беседи с Изабела за скъпата Матилда той се убеди, че ще познае щастието единствено с онази, с която винаги щеше да споделя скръбта, завладяла душата му.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

http://chitanka.info

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.